

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ BÖLÜMÜ

AVRUPA GÜVENLİĞİ VE TERÖRİZM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İbrahim Kemal SOYOĞLU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK

Ankara - 2006

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İbarhim Kemal SOYOGLU'na ait Avrupa Gveliğ ve Terörizm adlı çalışma,
jürimiz tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Prof Dr. Eyüp İsbir

İmza

Prof. Dr. Haydar akmak

İmza

Doç. Dr. İhsan Keleş

İmza

ÖNSÖZ

Terörizm kavramı özellikle Soğuk Savaş sonrasında şekil değiştirmiş ve global bir güvenlik sorunu haline dönüşmüştür. Kavramın şekil değiştirmesi, terörizmle mücadele konusunun daha geniş bir perspektifte tüm dünya ölçeğinde ele alınması gerektiği gerçeğini ortaya çıkartmıştır.

Buradan hareketle bu çalışmada terörizm olgusu Avrupa ülkeleri ve Avrupa ülkeleri tarafından oluşturulan organizasyonların bakış açısı ile değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma esnasında bana her türlü yardımda bulunan tez danışmanım sayın Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK ve tezim hakkında bana değerli fikirleri ile yol gösteren sayın Prof. Dr. Oğuz Kürşat ÜNAL'a teşekkürlerimi borç bilirim.

AVRUPA GÜVENLİĞİ VE TERÖRİZM

İçindekiler

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR CETVELİ.....	iv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I: OLGU VE KAVRAM OLARAK TERÖRİZM VE GÜVENLİK	
A. Terör ve Güvenlik Kavramlarının Ortaya Çıkışı.....	8
1. Terör Kavramında Tarihsel Bağlamı.....	10
2. Günümüzde Terör ve Terör Kavramı.....	13
B. Günümüzde Terör Tanımları.....	15
1. Birleşmiş Milletler Çerçevesindeki Tanımlama.....	15
2. Akademik ve Hukuksal Tanımlama Çalışmaları.....	16
C. Terör' ün Tanımı Üzerine Tartışmalar.....	18
D. Terörist Eylemlerin Amacı.....	20
E. Terörist Eylemin Nedenleri.....	22
F. Terörizm Çeşitleri.....	26
1. Siyasal Terörizm.....	26
2. Karşı Siyasal Terörizm.....	27
3. Sivil Terörizm.....	27
4. Kimyasal ve Biyolojik Terörizm.....	28
5. Nükleer Terörizm.....	28
6. Dini Terörizm.....	29
7. İdeolojik Terörizm.....	29
8. Etnik Terörizm.....	30
9. Teknolojik Terörizm.....	30
10. Uluslararası Terörizm.....	31

BÖLÜM II: AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİK POLİTİKASI VE ARAÇLARI

A. Avrupa Birliği Oluşumunun Kısa Tarihi.....	34
B. Avrupa Güvenlik Konseptinin Oluşumu.....	41
1. Avrupa Güvenlik Konsepti ve NATO.....	45
2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı.....	54
C. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası.....	57
D. 11 Eylül Sonrası Avrupa Güvenlik Konsepti ve Terörizm.....	59

BÖLÜM III: AVRUPA İÇ GÜVENLİĞİ VE TERÖRİZM

A. Avrupa Birliği Belgeleri'nde Terör ve Güvenlik Tanımı.....	68
B. Avrupa Ülkelerinin Kendi Ülkelerindeki Teröre Karşı Konumu.....	72
C. AB Güvenlik Politikası ve Terör Karşıtı Önlemler.....	75
1. Eurojust:.....	75
2. Europol.....	77
D. AB'nin Göç Politikası.....	82

BÖLÜM IV: AVRUPA DIŞ POLİTİKASI, GÜVENLİK VE TERÖRİZM

A. Genel Çerçeve.....	90
B. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Gerekleri.....	92
C. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasından Ortak Savunma Politikasına.....	94
1. Ortak Savunma Politikasının Somutlaştırılması.....	99
2. Ortak Dış Politika Ve Güvenlik Politikası Unsurları.....	102
a. Avrupa Birliği Konseyi.....	102
b. Avrupa Birliği Komisyonu.....	102
c. Askeri Komisyon.....	103

d. Komisyon Genel Sekreteri ve Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi.....	104
e. Genel Sekreter Vekili ve Komisyon Genel Sekreterliği.....	105
f. Genel Direktör.....	105
g. Avrupa Konseyi.....	107
h. Komisyon Başkanlığı.....	107
i. Üye Devletler.....	107
j. Komisyon Sekreterliği.....	108
k. Özel Görevliler.....	108
3. Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Araçları.....	109
a. İşbirliği.....	109
b. Ortak Tutum.....	109
c. Ortak Eylem.....	110
D. Avrupa Dış Politikasında Terör Karşısı Yaklaşımlar ve Araçları.....	113
SONUÇ.....	118
KAYNAKÇA.....	123
EK 1 : Avrupa Birliği Tarihçesi.....	133
ÖZET	

KISALTMALAR CETVELİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
ABM	: Füze Savar Füze (Anti-balistik Füze)
ACA	: Silahlanmayı Denetleme Ajansı
AGSB	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Birliği
AGSK	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AKKA	: Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması
AKKM	: Avrupa Konvansiyonel Kuvvet Müzakereleri
ARRC	: Acil Müdahale Gücü
APEC	: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
ASİ	: Avrupa Siyasi İşbirliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BİO	: Barış İçin Ortaklık
BMGG-WEAG	: Batı Avrupa Silahlanma Grubu
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ELT	: Avrupa Uzun Vadeli Planlama Grubu
ECSB	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
EURATOM	: Atom Enerjisi Topluluğu
EUROCORPS	: Avrupa Birliği Kolordusu
EUROJUST	: Avrupa Adalet Ağı
EUROPOL	: Avrupa Polisi

GATT : Tarife ve Ticaret Genel Anlaşması

FOR : Bosna-Hersek'te Barış ve Güvenliği Sağlamak İçin Oluşturulan Uluslararası Askeri Güç

KFOR : Kosova'da Barışı Korumak İçin Oluşturulan NATO Askeri Gücü

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti :

NATO : Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü

OECE : Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü

OCDE : Avrupa Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SFOR: NATO'nun Askeri Komuta Topluluğu

AVRUPA GÜVENLİĞİ VE TERÖRİZM

GİRİŞ

Değişen dünya dengeleri ve uluslararası ilişkilerdeki farklılaşmalar sonucunda sıcak savaşlar, yerini soğuk savaş metotlarına bırakmıştır. Soğuk savaşın gereği olarak ortaya çıkan psikolojik savaş türü ve bu savaşın vazgeçilmez unsuru ve düşük yoğunluktaki çatışmalar, terör kavramını da beraberinde getirmiştir.

Psikolojik savaşın bir unsuru olan terörizm, genel olarak zaten var olan ya da yapay olarak oluşması sağlanan ihtilalci görüş ve hareketlerin belirli bir amaç için harekete geçirilmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Terörizm, gelişen ve değişen dünya koşulları ile birlikte değişiklik göstermekte, gelişen teknolojiye bağlı olarak elde ettiği yeni olanak ve yeteneklerle etkisi ve gücünü her geçen gün artırmaktadır. Demokratikleşme alanında atılan adımlar, terörü nicelik olarak azaltmakla birlikte demokratik ortamlarda terör eylemlerinin etkinliği, özellikle kitle iletişim araçlarının etkisiyle daha da artmaktadır.

Akıl almaz bilimsel ilerlemeler, yine akıl almaz terör eylemlerine ortam hazırlayabilmektedir. Teknolojik gelişmeler, günümüzde uluslararası terörizm için yeni olanaklar sunmaktadır. Özellikle ulaşım ve haberleşmeye ilişkin

teknolojik yenilikler, teröristler için yeni ve etkili terörist eylem araçlarını sağlamaktadır.¹

Kentleşme de, terörizm için yeni ve avantajlı bir toplumsal olgudur. Kentler, hedef çokluğu, hareketlilik, iletişim, kuralsızlık ortamı ve taraftar kitlesinin oluşturulması itibariyle, teröristler için önemli bir faaliyet vasatı teşkil etmektedir.²

Terörizmi doğuran nedenleri ise, devlete karşı direnmeye yol açan toplumsal arka-plandaki vasatta aramak yerinde olacaktır. Esas itibariyle bu olgular terörizme ortam sağlamak, terörizmi motive etmekte ve terörist hareketleri doğurmaktadır. Bu olgular, şu şekilde sıralanabilecektir³:

1. Teröre yol açan nedenlerden biri, toplum içerisinde sosyal-ekonomik-politik sorunları ve talepleri bulunan grupların varlığıdır. Örneğin etnik-dini azınlıkların bulunduğu toplumlarda terörist hareketlerin ortaya çıkabilmesi için uygun vasatlar oluşabilecektir;

2. Diğer bir neden, siyasal katılıma olanak sağlayan fırsatların bulunmaması ya da bu fırsatların yeterli düzeyde olmamasıdır.

Uluslararası bağlantıları olmakla birlikte 1990'lara kadar sınırlı bölgelerde faaliyet gösteren terör örgütleri küreselleşmenin getirdiği ortamlardan yararlanarak ve yine küreselleşmeden kaynaklanan

¹ Charles W. KEGLEY (Ed.): International Terrorism Characteristics, Causes, Controls., (New York 1990), 113.

² Charles W. KEGLEY: a.g.e., 114.

³ Charles W. KEGLEY: a.g.e., 115-116.

olumsuzlukları taraftar toplama ve meşrulaştırma unsuru olarak kullanarak, küresel ölçekte faaliyet göstermeye başlamışlardır. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda ülkenin uzun yıllardır zarar gördüğü terör eylemleri karşısında uluslararası aktörlerin ciddi önlemler almaya başlaması ancak 11 Eylül 2001 terör eylemlerinden sonra başlamıştır.

Öte yandan, 11 Eylül 2001'den itibaren geçen süre zarfında uluslararası terörle mücadelede önemli adımlar atılmış olmakla birlikte, terörün daha uzunca bir süre ve ne zaman, ne şiddette, kimi hedef alacağı tahmin edilemeden küresel bir sorun olmaya devam edeceği aşikardır. Nitekim, 13 Ekim 2002'de Bali adasında meydana gelen ve 200 kişinin ölümüne neden olan kitlesel terör eylemi, bunu takip eden günlerde Filipinler'de yaşanan bombalı saldırılar ve Mayıs 2003'te Suudi Arabistan'ın Riyad kentinde gerçekleştirilen terör saldırısı bu durumu doğrular niteliktedir.

Küreselleşme dönemindeki terör eylemlerinin önceki dönemlerden en büyük farklılığı kullanılan yöntemlerdeki evrimdir. 1980'lerde Tokyo'daki sarin gazı saldırısı, 11 Eylül'de yolcu uçaklarının bomba gibi kullanılması gibi göstergeler, geleneksel anlamdaki yöntemlerin dışında akla hayale gelmeyen yöntemlerin bundan böyle de terör örgütleri tarafından kullanılacaklarının kanıtıdır. Tabii bu durumda, geleneksel terörle mücadele yöntemleri de aciz kalmaktadır. Evrim geçirmiş bu yeni tehdit biçimi, "asimetrik tehdit" olarak adlandırılmaktadır.

Asimetrik tehdit kavramının temelinde saldırganın, muhatabı karşısındaki zayıflığına karşılık göreceli biçimde üstünlüklere sahip olması yatmaktadır. Asimetrik saldırılar genellikle muhatabın zaaflarından yararlanılarak gerçekleştirilmektedir. Sivil halkın korkularını kullanarak yönetim unsurlarına olan desteğini azaltmayı hedefleyen bu yolla

muhabatında siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar yaratmayı hedefleyen asimetrik saldırılarda, küreselleşmeyle birlikte kolay erişim imkanı bulan kitle imha silahları da kullanılabilir. Yine, bilişim teknolojilerinin de yardımıyla, çok küçük terörist grupların, boylarıyla ölçülmeyecek kadar büyük tahribata yol açan saldırılar gerçekleştirmesi mümkün olabilir.

1980’de dünya çapında 489 olarak tespit edilen terör eylemlerinin sayısı, 1987’de 666’ya tırmanmış, ilerleyen yıllarda 400-500 aralığında seyretmiştir. 2001 yılında meydana gelen terörist eylemlerin sayısı 348’dir. Terör eylemlerinin sayısal olarak azalması, bu eylemler neticesinde verilen zararların da azaldığı anlamına gelmemektedir. Teröristlerin bir tek terörist eylemle verdikleri yaşamsal ve maddi zararın miktarı her geçen yıl artmaktadır, öte yandan küreselleşmeyle birlikte, evvelce belli coğrafi bölgelerde yoğunluk gösteren terörist eylemler dünya çapına yayılmıştır.⁴ Bunların yanı sıra, küreselleşmeyle birlikte bilişim alanında yaşanan olağanüstü gelişmeler, özellikle internet üzerinden para transferlerini yapabilme imkanının ortaya çıkması, uluslararası suç şebekelerinin yasadışı faaliyetlerini kolaylaştırmıştır.⁵

II Dünya Savaşı’nda yaşadığı büyük yıkımlardan sonra yeniden ekonomik ve sosyal barışı tesis etmek için Avrupa’nın birliği fikrinin gelişkin bir ürünü olan Avrupa Birliği’ de geleneksel güvenlik sorunlarının yanına yeni uluslar arası terör sorunlarını eklemek durumunda kalmıştır. Avrupa bir bütün olarak uluslar arası terörün hedefindeki bölgeler arasında doğrudan yer almasa da özellikle Irak Savaşının ardından Madrid ve Londra örneklerinde

⁴ Patterns Of Global Terrorism.

<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2001/pdf/> (8.11.2005).

⁵ International Crime Threat Assessment.

<http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap2.html> (12.8.2005).

görüldüğü üzere tek tek ülkeler bazında terör örgütlerinin hedefleri arasına girmiştir.

Bu çalışmada Avrupa Birliğinin kuruluşundan, itibaren yaşadığı güvenlik sorunları soğuk savaş sonrası döneme odaklanılarak ele alınmıştır. Terör sorunu, uluslararası terörün 11 Eylül sonrası aldığı biçim ve bunların Avrupa'ya etkileri genel bir güvenlik sorunu etrafında ele alınmıştır. Çünkü en başta AB kurumları terör sorununu bu genişlikte ele almışlardır. Bu bakımdan ilk başta terör ile pek az ilgili gibi görünen göç sorunu ve vize rejimi gibi konular bu genel güvenlik anlayışı içinde bir yere oturmaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde olgu ve kavram olarak terörizm ve güvenlik konusuna açıklık getirmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede terör ve güvenlik kavramlarının ortaya çıkışı, tarihsel bağlamları ve günümüzde aldıkları biçim tarihsel ve olgusal bir değerlendirme eşliğinde ele alınmıştır. Kavramsal düzeyde yürütülen tartışmaları ele alan bu bölümde, kavramsal tartışmaların hukuksal tanımlara temel teşkil ettiği ve hukuksal tanımlamaların ise uluslar arası politikada meşruiyet dayanakları oluşturdukları gerçeği dikkate alınmış, bu çerçevede dünya ölçeğinde yürütülen kavramsal tartışmalarla yer verilmiştir. Birleşmiş Milletler çerçevesindeki tanımlama girişimleri ve onun paralelindeki akademik ve hukuksal tanımlama çalışmalarının vardırıldığı aşama değerlendirilmiştir. Burada önemli bir sorun kaynağı teşkil eden ve ortak bir terör tanımına ulaşmayı güçleştiren itiraz sesleri de değerlendirilmektedir. Bu bölümde son olarak terör eylemlerinin amaçları araçları ve terörün biçimleri konusunda akademik incelemelerden yararlanılmış bir değerlendirmeye varmaya çalışılmıştır.

Avrupa Birliği Güvenlik Politikası ve araçlarını ele aldığımız ikinci bölüme, Avrupa Birliği oluşumunun kısa tarihi ve Avrupa Güvenlik Konseptinin oluşumuna değinerek başlanılmış ve bu güvenlik ve terör sorunları hakkında konuşulan siyasi ve coğrafi alanın ele alınması gereğinden kaynaklanmıştır. Bu bölümde Avrupa güvenlik konseptinin soğuk savaş döneminde olduğu raddede olmasa dahi hala büyük oranda içinde ABD'nin de yer aldığı NATO, AGİT gibi kurumlarla irtibatlı olması sebebiyle Avrupa güvenliği bağlamında bu kurumların yerlerine ve önemlerine , ayrıca rollerinin değişimine mercek tutmaya çalışılmıştır. NATO ve AGİT'teki ortak çerçevenin dışında Birlik'in Ortak dış ve güvenlik politikası'nın ana hatları ile ne olduğu ve bu çerçevenin 11 Eylül sonrasında hangi biçime doğru yol aldığı yine bu bölümün içinde değerlendirilmiştir.

nc bölümde Avrupa i güvenliği ve terörizm konusunu ele alırken Avrupa Birliği Belgeleri'nde "terör" ve "güvenlik" tanımının neler olduğuna ve Avrupa lkelerinin kendi ülkelerindeki teröre karşı konumlarını ele alınmış, bu ereve de gündeme gelen yaklaşımlar ve geliştirilen araçlara ise ayrıca özel birer başlık ayrılmıştır. Bu bağlamda Adalet ve içişleri alanında terör karşıtı önlemlerin en önemli araçlarından olan *Eurojust* ve *Europol* rgtlerinin oluşum ve işlevlerini bu ereve değerlendirilmiştir. Son olarak AB i güvenlik politikasında g politikasının önemli yerine binaen bu konuyu değerlendirmeye alınmış ve Shengen düzenlemeleri başta olmak üzere vize rejimi ve göçmenlik yasaları ile AB'nin güvenlik alanında ne amaçladığını ortaya koymaya çalışılmıştır.

Avrupa dış politikası, güvenlik ve terörizm başlığını taşıyan dördüncü ve son bölümde ise odak konu daha önceki bölümlerde de bir ölçüde değinilen ortak dış ve güvenlik politikasının detaylı başlıkları olmuştur.

Bu bölümde Avrupa Birliği'nin ortak dış ve güvenlik politikasından ortak savunma politikasına nasıl ve hangi koşullarda geçtiği ve ortak savunma politikasının hangi başlıklarda somutlaştığına değinilmiştir . Ortak savunma politikasının önemli bir parçası olarak ortak dış politika ve güvenlik politikası hangi unsurlardan oluştuğu ve hangi araçlarla yürütüldüğü bu bölümde ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Son bölümün son kısmında ise Avrupa dış politikasında terör karşıtı yaklaşımlar ve araçları daha çok iç politika alanında yapılan terör karşıtı düzenlemeler eşliğinde bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Çalışmamızın ortaya koyduğu ana yaklaşım AB'nin özellikle Soğuk Savaş sonrasında giderek karmaşılaşan bir güvenlik ortamına doğru yol aldığı ve Birliğin bu çerçevede kendi güvenliğini düzenleyecek önlemlere yöneldiğidir. Özellikle Madrid ve Londra saldırılarının ardından AB kurumları uluslar arası terör sorununu baş gündemleri arasına almış ve bu konuda hem birlik düzeyinde hem de üye ülkeler düzeyinde önemli yasal düzenlemelere gidilmiştir. Dahası yeni bir savunma konsepti ile uluslar arası güvenlik sorunlarına müdahale edebilecek bir aygıt yaratılmaya çalışılmaktadır.

BÖLÜM I:

OLGU VE KAVRAM OLARAK TERÖRİZM VE GÜVENLİK

A. Terör ve Güvenlik Kavramlarının Ortaya Çıkışı

Genellikle siyasal şiddet ile iç içe geçerek kullanıla gelen terör kavramı soğuk savaş sonrası dönemde yeni değişen anlamlara kavuşmuştur. Bilimsel bir araştırma nesnesi olmaktan çok siyasal bir olgu olarak onun değerlendirilmesinde dünya ölçeğinde ne geçmişte ne de günümüzde tam bir fikir birliğine varıldığını söylemekte pek kolay görünmemektedir. Konuyu kapsamlı bir biçimde ele alan araştırmacılardan birisi olan Ganor, 100'ün üzerinde terör tanımının yapıldığını saptamıştır.¹ Ancak yine de başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslar arası örgütler ve kurumların ortak bir terör tanımına ulaşmaya çalıştıkları ve bu konuda belli bir uzlaşma ve ortak tanım noktasına varılmaya da başlandığı gözlemlenmektedir.

Şüphesiz terörü geçmişte olduğundan çok daha yoğun bir konu ve tartışma başlığı haline getiren gelişme El-Kaide adlı uluslararası bağları olan bir örgütün Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir dizi önemli ticari-sivil ve askeri noktaya yaptığı koordine saldırılar neden olmuştur. 11 eylül saldırıları yada olayı olarak adlandırılan bu gelişme terör olgusunu uluslararası politikanın bir numaralı gündemi haline getirmiştir.

¹ Boaz GANOR: "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?" "The International Policy Institute for Counter-Terrorism Web Site www.ict.org.il/articles/define.htm (14.10.2006).

Aslında terör tanımı aynı zamanda politik bir sorundur. Çünkü tanımın içeriğine bağlı olarak dünyadaki pek çok meseleye uluslararası hukuk açısından nasıl yaklaşılabileceğine dair çerçeve de oluşturulmak istenmektedir. Bu nedenle özellikle dünyanın kimi bölgelerinde baskıcı rejimlere yada etnik olarak bir diğer grubu ezmeye yada yok etmeye yönelik faaliyetleri olan hükümetlere karşı askeri yöntemlerle yürütülen savaşların terör kapsamında mı yoksa özgürlük savaşı mı olduğu tartışma konusudur.

Yine genellikle verilen örnek ile ifade edecek olursak, İsrail'in Filistinli sivillere ayrımsız olarak uyguladığı askeri yöntemlerin bir savunma yada güvenlik mi yoksa terör faaliyeti mi olduğu konusu tartışılmaya devam etmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından muhtelif komisyonlar kurulmuş ve çalışmalar yapılmışsa da "milli özgürlük hareketlerinin", "halkların bağımsızlık ve kendi geleceklerini tayin etme haklarını kullanırken başvurdukları şiddet hareketlerinin", "devlet terörünün, sömürgeci egemenliğin ve ırkçılığın" terör kapsamına dahil edilip edilmeyeceği konusunda bir uzlaşma sağlanamamıştır.

Avrupa Birliği açısından terör ve güvenlik sorunun dünyanın diğer bölgeleri ile benzeşen ve farklılaşan boyutları vardır. Avrupa için en genel de güvenlik ve terör kavramlarının nasıl yorumlandığına ve Avrupa birliği düzeyinde bu alanda hangi araçlara dayalı hangi politikaların geliştirildiğine bakmadan önce ana hatlarıyla terör kavramının bir olgu ve bir kavram olarak nasıl doğduğu, kimler tarafından nasıl tanımlandığı ve bugün bu tartışmaların hangi noktaya ulaştığına bakacağız.

Terör kavramına, sıklıkla güvenlik kavramı yanında onun düşmanı, karşıtı bir çerçevede ele alındığına ve çalışmanın en sık tekrarlanan kavramlarından birisi olması bakımından açıklık getirmek gerekir. Sayısız

tarifi bulunan güvenlik kavramı için üzerinde geniş mutabakat sağlanan bir tanımı temel alacak olursak onu, “Sahip olunan değere karşı zararın en düşük olduğu durum”² ya da “tehlikenin olmadığı durum veya tehlikenin olabilecek kadar az olduğu durum”³ olarak tarif edebiliriz.

Buradan bakıldığında güvenliğin en büyük tehdidin terör olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çünkü her şeyden önce terör belli bir zaman diliminde belli bir yerde konvansiyonel olarak süren savaştan farklı olarak tehlikeyi her an her yerde hissettirme olayıdır. Korku ve baskı ile belli bir amaca ulaşma stratejisidir.

Konvansiyonel anlamda, bir bakıma günlük dile yerleşmiş en genel kavrayışla, terör eylemleri olarak adlandırılan eylemler, ayırım gözetmeksizin sivillere yönelik yapılan eylemleri anlatmakta kullanılmaktadır.

1. Terör Kavramının Tarihsel Bağlamı

Kavramın doğduğu yere ve ilk kullanılmasına baktığımızda bugünkü konvansiyonel anlamdan yada uluslararası kuruluşların kullandığı anlamdan farklı bir biçimde doğduğunu görürüz. Kelime Latince *terrere* (korkutmak) kelimesinden gelmektedir⁴.

² David A. BALDWIN, “The Concept Of Security”, Review Of International Studies, Vol. (23/1. 1997)’dan naklen Haydar ÇAKMAK, Avrupa Güvenliği, Akçağ Yayınları, (Ankara 2003), 25-26.

³ PierreF. BRUGIERE, “La Securite Collective-1914-1945, (Paris: Edition Pedone, 1946)’dan naklen Haydar ÇAKMAK, Avrupa Güvenliği, Akçağ Yayınları, (Ankara 2003), 26.

⁴ Webster’s New Collegiate Dictionary, 9.th Edition: A. Meriam Webster, Massachussets: Websters Pub

Kavram olarak ilk defa Dictionnaire de l'Academie Française'nin 1789 yılında yayınlanan ekinde rastlanmaktadır. Nitekim, 1789 Fransız ihtilali sonrasında dönemi tarihçilerince “terör rejimi - *rejime de la terreur*” olarak anıldığı Türkçe'deki karşılığı “yıldıрма, korkutma” olan terör kelimesi, Fransızca *Petit Robert* sözlüğünde “bir toplumda bir grubun halkın direnişini kırmak için meydana getirdiği ortak korku” anlamında yer alırken, Siyasi Terimler ve Örgütler sözlüğünde “kamu otoritesini veya toplum yapısını yıkmak için girişilen korku ve yılgınlık saçan şiddet hareketleri” olarak belirtilmektedir.⁵

Olgu olarak ilk siyasal kullanımı da Fransız Devrimi (1789) yıllarında ortaya çıkmıştır: 1795 yılında terör kelimesi Jakobenler Klübü'nün faaliyetlerine atfen kullanılmaktaydı. Bu nedenle Fransız Devrimin Jakoben belirlenimli olduğu yıllara “Terör Dönemi” adı verilmiştir. Jakobenler devrimin yerleşmesinde radikal, tavizsiz yöntemlere benimsemiş ve muhalifleri üzerinde giyotin indirmekten, özgürlük adına geldikleri halde, çekinmemişlerdir.⁶

Bu aşamada terimin sivillere yönelik olmaktan çok hükümet mücadelesinde iktidar bloğunun muhalefete karşı öldürme dahil çok sert yöntemler kullanmasını kastederek kullanıldığı görülmektedir.

Günümüzdekine kısmen yaklaşan biçimiyle terör kavramının kullanılması ise 19 yüzyıl devrimcilerinin faaliyetlerinde görülmektedir. Özellikle Çarlığa karşı yeraltında faaliyet gösteren Anarşist ve *Narodnik* gruplar Çarın ve Çarlığın yöneticilerin öldürülmesiyle iktidarın değişimini

⁵ Konya Emniyet Müdürlüğü'nün Terör İle İlgili Açıklamalarından: http://www.konya.pol.tr/teror_sb.htm (13.11.2005).

⁶ Server TANİLLİ: Fransız Devrimi'nden Portreler, Adam Yayınları (İstanbul1999), 51-58.

hedeflediklerinden kullandıkları yönteme gerek kendileri gerekse başkaları tarafından terör adı verilmekteydi. Elbette bu yönteme başvuranlar baskıcılara karşı mücadelenin haklılığı temelinde terör tanımı olumlu bir y klemele kullanırken karşıtları da olumsuz (vahşilik, gayrı meşruluk vb) anlamlarla kullanmaktaydı.

Bu aşama artık terörün iktidara karşı silahlı eylemleri kullanan çeşitli siyasal grupların faaliyetlerini tanımlamakta kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu yaklaşımla ele alınan terör, 20 yüzyıl boyunca ( zellikle soğuk savaş döneminde) aşağı yukarı bu çerçevede karşılaşılan ve tanımlanan bir olgu ve kavram olmuştur.

Özetle söyleyecek olursak politik amaçlara ulaşmak için, korku ve şiddet kullanılması yöntemleri her zaman için varolmuştur. Modern siyasi tarihin başlangıcı sayılan Fransız Devrimi'nin ilk yıllarındaki "terör dönemi" (1793-1794), bu acıdan bir ilki oluşturur. Robespierre ve arkadaşları tehdit, ispiyon ve idamları kullanarak, görece olarak kısa bir süre olsa da, 27 milyonluk Fransız halkını kontrol altında tutabilmişlerdir. Nazi Almanyası yada Stalin Rusya'sı da, bu tür bir terörizme örnek gösterilebilir. Bu kadar şiddet içermese de benzer bir atmosfer, demokratik bir ülke olarak kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri'nde Senatör S.L. Carty'nin ünlü "cadı avı" döneminde yaratılmıştır Bu dönemde ilgili ilgisiz birçok insan, komünist oldukları savıyla çeşitli cezalara çarptırılmıştır.⁷

⁷ Onat ANGI: "Terörizm ve Birleşmiş Milletler", Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar Dergisi, (Bahar 1999), 85.

2. Günümüzde Terör ve Terör Kavramı

Çağdaş terörizm yeni ve değişik bir kavramdır. “Tüm gücün tek bir otorite tarafından toplandığı durumun aksine, çok daha yaygın ve nüfuz etmiş bir haldedir. Çeşitli ve birbiriyle ilgisiz grupların ürünüdür. Liderleri devlet adamları olmayıp genellikle bilinmezler. Mücadelelerini genellikle dış ülkelerde yaparlar. Soğuk savaş gibi bu mücadele de uzun ve belirsizdir”.⁸

Çağdaş terörizmin ortaya çıktığı ve hızla yayıldığı dönem, II. Dünya Savaşı’ndan sonra, özellikle ABD ve SSCB arasında yaşanan Soğuk Savaş dönemi olmuştur. Bu dönemde, nükleer silahlara dayanan “dehşet dengesi” ve bu silahları kullanmanın, yol açacağı korkunç sonuçlar nedeniyle kullanılamaz bir hâle gelmesi, tarafların birbirlerinin istikrarını bozabilmek için farklı yöntemlere yönelmesine sebep olmuştur ki bunlardan biri de terörizmdir. Böylece birbirlerine karşı adeta vesayet yoluyla bir savaş yürütmüşlerdir. Bu durum “devlet destekli terör”⁹ kavramını ortaya çıkarmıştır.

Soğuk Savaş koşullarında SSCB, ABD’ye karşı açıkça ve topyekün bir mücadeleye girmek istemediğinde, Küba, Bolivya, Vietnam gibi ülkelerde Amerikan askerleri veya Amerikan yanlısı hükümetlere karşı savaşan güçlere destek vermiştir. İşte bu nedenledir ki SSCB, bu tür faaliyetleri, “saldırının tanımı” kapsamına sokmaya ve bu yolla bunlara karşı meşru bir güç kullanılmasını sağlamaya yönelik çalışmalara direnmiş veya karşı çıkmıştır.¹⁰

⁸ İsmet KARACAN: “Terörizm Kavram ve Yapısı”, Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı: Uluslararası Terörizm Sempozyumu, 17-18 Nisan 1984, Ankara Üniversitesi Basımevi (Ankara 1984), 198.

⁹ Onat ANGI: a.g.m., 84.

¹⁰ Onat ANGI: a.g.m., 85.

1980'lerin başından ve özellikle 1990'da Doğu Bloğu'nun çözülmesinden sonra ise terörizm, değişik anlamlar kazanmaya başlamıştır. Uluslararası ilişkilerdeki genel eğilime göre, her büyük savaştan sonra yeni devletler ortaya çıkmaktadır. I. ve II. Dünya Savaşları'ndan sonra bu sömürgeciliğin tasfiyesi çerçevesinde gerçekleşmiştir.

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle ise ulus-devletin parçalanması gündeme gelmiş ve bu çerçevede yeni devletler ortaya çıkmıştır. Bu süreç, yürütülen devrimsel mücadeleler, gerilla savaşları ve terörist eylemleri de etkilemiştir. Eskiden varolan rejimi yıkıp, kendine uygun bir rejim kurmaya yönelik bu faaliyetler, amaç değiştirerek devleti yıkmaya ve kendi bağımsızlığını kazanmaya yönelik bir hale gelmiştir. Bu durumda, terörizmin en önemli nedenlerinden biri de toplumdaki etnik azınlıklar gibi alt-grupların varlığı olmaktadır.

Etnik grupların terörizme başvurusu, 1960'dan sonra gelişen ulusal kurtuluş hareketlerinin kuvvet kullanmasına ilişkin uluslararası hukuk kurallarıyla ilgili tartışma ve problemleri yeniden gündeme getirebilir. İlk bakışta bu kuralların gelişimine destek veren bağlantısızlar grubuna yardımcı olan SSCB'nin ve Doğu Bloğu'nun çöküşünün söz konusu kuralları ve ilgili problemleri ortadan kaldırmış olabileceği düşünülse bile bu çöküşün etnik problemleri tasfiye etmediği aksine alevlendirdiği ve yenilerini ortaya çıkardığı unutulmamalıdır.¹¹

¹¹ Sertaç BAŞEREN: "Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme ve Mücadele" Avrasya Dosyası, No 1 Sayı 4 Kış 1994, 163.

B. Günümüzde Terör Tanımları:

1. Birleşmiş Milletler Çerçevesindeki Tanımlama:

Bütün devletler kendi varlıklarını ve bütünlüklerini idame ettirmek isterler. Bu nedenle, bu iki kavrama karşı gelebilecek bir saldırıyı önlemeye çalışmak ve gerekirse saldırıya karşılık vermek devletlerin en doğal hakkıdır. Bu konuda tek istisna, temel insan haklarına bağlı kalınması olabilir. Böyle bir durumda devletin ulusal yetki (*domestic jurisdiction*) söz konusudur ve uluslararası hukuku ilgilendiren bir somu yoktur.¹²

Ancak terörist hareket, uluslararası bir nitelik gösteriyor ve devletin egemenlik yetkisi sınırlarına dışına taşıyorsa ne olacaktır? Bu sorunun cevabı BM Anlaşması'nda arandığında karşımıza önemli iki madde çıkmaktadır: 2. maddenin 4. fıkrası ve 51. madde.

Bilindiği gibi madde 2/4, devletlerin uluslararası ilişkilerinde kuvvete başvurmasını yasaklamakla, 51. madde ise bir saldırı durumunda devletlerin meşru müdafaa haklarını öngörmektedir. Ancak bu maddenin ne söylediği yanında, nasıl yorumlandığı da önemlidir.

Birleşmiş Milletler belgelerine yansıyan tartışmalara göre ilk olarak 1937'de formüle edilen terör tanımı teklifi üzerinde henüz tam bir uzlaş

¹² Onat ANGI: a.g.m., 86.

sağlanmamıştır.¹³ Milletler Cemiyeti tarafından 1937’de önerilen tanım şu içerikte olmuştur:

“Genel kamuoyu, kişiler yada kişi gruplarının zihninde bir terör hali (korku-yılma vb anlamda) yaratma amacıyla devlete yönelik tüm kriminal hareketler”¹⁴ bu kapsamda değerlendirilmiştir.

1999 yılında BM Genel Asamblesinde 51/210 no’lu “Uluslararası Terörizmi Ortadan Kaldırmaya Dönük Genel Önlemler” başlıklı sonuç metninde yer alan terörle bağlantılı tanım ise şöyle yer ifade edilmektedir:

“Politik, felsefi, ideolojik, ırksal, etnik, dinsel ya da başka hangi nitelikte bir gerekçeden kaynaklanırsa kaynaklansın, bir devlet, belli bir grup yada kişiler toplamına dönük olarak terör hali yaratmayı hedefleyen ya da buna niyet eden tüm eylemleri BM Genel Kurulu hiçbir biçimde mazur görülemez bulur ve mahkum eder.”¹⁵

2. Akademik ve Hukuksal Tanımlama Çalışmaları:

Akademik yönden A. P. Schmid tarafından çok kısa bir terör tanımı önerilmiştir. Resmen tüm tarafların üzerinde anlaşmamış olmasına karşın terör tanımı tartışmalarında önemli bir açıklık sağlayan bu yaklaşımı anmak

¹³ Birleşmiş Milletler, Suç Ve Uyuşturucu İle Mücadele Ofisi, Resmi Açıklamaları: “Definitions of Terrorism”

http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html (12.12.2005).

¹⁴ United Nations, Office On Drugs and Crime:

http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html (12.12.2005).

¹⁵ United Nations, Office On Drugs and Crime:

http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html (12.12.2005).

gerekir. Schmid Birleşmiş Milletler Suç Bürosuna önerdiği formül şu şekildedir:

“Terör Eylemi = Barış zamanında İşlenen Savaş Suçları”¹⁶

Bir başka akademik tanımda ise kavram şu şekilde değerlendirilmiştir:

“Politik amaçlar için sivillere yada sivil hedeflere dönük olarak şiddet kullanımı”¹⁷

Ancak bu genel kabul görebilecek gibi görünen tanımlar dahi çeşitli tartışmalardan uzak kalamamıştır.

3 cilt ve 1866 sayfa süren bir 2001 tarihli akademik bir çalışma Birleşmiş Milletlerde tartışılan terör tanımına ulaşma çalışmalarını incelemiş ve sonuçta ulaşılan sonucu başarısız olarak nitelemiştir. Hollandalı siyaset bilimci Alex P. Schmid, terörizmin 140 ayrı tanımını saptamıştır. Bunların içinde 22 ortak nitelik ve 20 ortak amaç veya işlev vardır. En sık sözü edilen beş nitelik şunlardır:

- 1) Şiddet veya Zor kullanımı,
- 2) Bir siyasal amaç güdülmesi,
- 3) Dehşet veya korku salma,
- 4) Tehdit,
- 5) Toplumda uyandırılan psikolojik etki veya üçüncü kişilerden beklenen yaygın tepki.¹⁸

¹⁶ United Nations, Office On Drugs and Crime
http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html (12.12.2005).

¹⁷ Boaz GANOR: a.g.m.
www.ict.org.il/articles/define.htm

En çok sözü edilen amaç veya işlevler ise şöyle sıralanabilir:

- 1) Halkı veya hedef bir topluluğu korkutmak, dehşete düşürmek,
- 2) Yerleşik otoriteyi tahrip ederek terörist ile masum kitle arasında ayırım yapmadan baskı yöntemlerine başvurmasını sağlamak,
- 3) Otoriteye veya düzene karşı olan güçleri harekete geçirerek yerleşik otoritenin güçlerini ve kurumlarını etkisizleştirmek, işlemez kılmak,
- 4) Kamuoyunu olumlu (kendi lehine) veya olumsuz (düzene karşı) yönde etkilemek, yönlendirmek,
- 5) Siyasal güç odaklarını ele geçirmek ve/veya varolan yönetimi devirmek.¹⁹

C. Terör' ün Tanımı Üzerine Tartışmalar

Günümüzde, özellikle 11 Eylül olaylarının ardından terör olgusunun global bir ölçek kazanmış olması terör tartışmalarını hızlandırmıştır. Uluslararası kuruluşlar başta BM ve AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) belli bir terör tanımı oluşturmaya çalışmış ve bunda kısmen belli bir konsensüs noktasına da varılmıştır. Özellikle bu düzeydeki kurumların yapmaya çalıştığı terör tanımı uluslararası hukuka da dayanak teşkil edeceği için siyasal anlamının ötesinde bir değer taşımaktadır.

Terör tanımı tartışması İslam Konferansı örgütünde de önemli bir gündem oluşturmuş ve bu çerçevede özellikle terörün İslam ile eş değerde tutulması anlayışı eleştirilerek teröre neden olan koşullar üzerinde durma

¹⁸ Doğu ERGİL: "Uluslararası Terörizm", Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 47, sayı 3., (Haziran-Aralık 1992), 139.

¹⁹ Doğu ERGİL: a.g.m., 139.

vurgusu yapılmıştır. 1-3 nisan 2002 tarihinde “Kuala Lumpur Deklarasyonu” olarak yayımlanan bildirisinde, İslam Konferansı Örgütü (OIC) Dışişleri Bakanları, uluslararası terörizm oturumu sonuç bildirisinde şu görüşlere yer vermiştir. Organizasyon:

“-Terörizmin herhangi bir din yada medeniyetle olduğu gibi İslam’la ilgisinin kurulması anlayışını reddeder (madde. 4);

-Devlet terörü dahil tüm terör biçimlerini kayıtsız şartsız mahkum eder ve lanetler, (madde 7.);

-Filistin halkının Başkenti Kudüs olan bağımsız devlet mücadelesinin ve Lübnan direniş hareketinin terörizmle ilişkilendirilmesini reddeder (madde 10 ve 11)

-İsrail’in Filistinlilere dönük uygulamalarını (açıkça terörizm olarak anmadan) bu çerçevede mahkum eder (madde 13)

-Terörizmle mücadele çerçevesinde herhangi bir İslam ülkesine tek taraflı müdahaleyi ret eder (madde 15.)

-Bu çerçevede bir hareket planını benimseyerek, terörizme karşı örgütün koordinasyonunu güçlendirmeyi, İslam’ın doğru anlaşılması için eğitim seminerleri düzenlemeyi, farklı kültür ve medeniyetler arasında diyalogun güçlendirilmesini ve terör karşısında benimsediği diğer anlaşmaları hayata geçirmeyi hedefler (madde 17: Eylem Planı)”²⁰

²⁰ Kuala Lumpur Declaration On International Terrorism, Adopted At The Extraordinary Session Of The Islamic Conference Of Foreign Ministers On Terrorism, (1-3- April 2002).
<http://www.oic-oci.org> (18.9.2005).

Buradan da anlaşılacağı gibi en azından İslam Konferansı Örgütü'nün hakim eğilimi ABD'nin yapıp uluslararası topluluğu da ikna etmeye çalıştığı türden bir terör tanımını tartışmalı görmekte, hatta ılımlı bir dille bu yaklaşıma ve onun ima ettiği politik sonuçlara itiraz etmektedir.

İlgili bölüm geldiğinde daha detaylı olarak gösterileceği gibi, İngiltere dışındaki önde gelen AB ülkeleri de Bush yönetimin keyfi ve tek taraflı terör tanımına değişik biçimlerde itiraz etmektedirler. Avrupalı liderlerin önemli bir kısmı terör tanımından ziyade Bush yönetiminin bu tanımdan hareketle uygulamaya koyduğu terör karşıtı politika konusunda farklılaşmaktadırlar. Avrupalılar terör karşısında istihbaratın rolünü önemser iken ABD daha çok askeri operasyonları merkeze alan bir anlayış sergilemektedir.²¹

Buna karşılık ABD Başkanı G.Bush'un öne çıkardığı terör ve terörle mücadele anlayışı özellikle Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve İsrail Başbakanı A.Sharon tarafından desteklenmiştir. Bunun başlıca nedeni her iki ülkenin de içerde yürüttükleri silahlı savaşın uluslararası kamuoyu tarafından terörizme karşı bir mücadele olarak kabul edilmesi beklentisidir.²²

D. Terörist Eylemlerin Amacı

Terör örgütlerinin amaçları, örgütlerin eylemde bulundukları ülkelere ve kendilerini yönlendiren merkezlere bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Bilinen yaklaşımlar çerçevesinde terörizmin amacını; hedef alınan rejimi,

²¹ Howard LAFRANCHI: "US vs. Europe: Two Views Of Terror", 18 Mart 2004 Tarihli The Christian Science Monitor Gazetesi, <http://www.csmonitor.com/2004/0318/p01s01-usfp.html> (18.9.2205).

²² Howard ZINN: "Our War on Terrorism" The Progressive Magazine, Kasım 2004. http://www.thirdworldtraveler.com/Zinn/Our_War_On_Terrorism.html (26.7.2005).

sistemi, şiddet yolu ile yıkarak yerine kendi ideolojileri doğrultusunda yeni bir yönetim kurmak olarak belirtebiliriz. Bu yaklaşım, terör olaylarının hukuksal davalarında açık bir şekilde belirtilmektedir. Terör örgütleri, savundukları ideolojiye bağlı olarak haksızlık ve zulüm olarak gördükleri yönetim ve yöneticileri yok etmeyi, böylece daha mutlu ve adaletli bir hayat tarzını amaç edindiklerini ileri sürmektedir.

Bu uğurda teröristler kendilerini, haklarını savundukları toplumun, değeri henüz tam bilinmeyen meçhul savaşçıları ve fedakâr gönüllüleri olarak görürler. Halkın bilinçli olmaması nedeniyle, kendisi için yapılan iyi şeyleri algılayamayacağı ve bu nedenle yürütülen harekete katılmasının mümkün olmadığı, ancak zaman içinde bilinç kazanarak harekete katılacağı ileri sürülür. Bu zamana kadar azınlıkta olan bilinçli kitlelerin halk adına mücadeleyi yürütmesi, mücadeleye önderlik etmesi gerektiği savunulur.

Bu bağlamda şu soru ortaya çıkmaktadır: Neden bir takım insanlar amaçlarına ulaşmada ölümü göze alıp her türlü zorluk ve yokluğa katlanarak silahlı şiddet gibi oldukça zor bir maceraya atılmaktadır? Bunun en büyük nedeni, mücadele verdikleri düşmanları ile aralarındaki güç dengesizliğinde yatmaktadır. Hedef alınan sistemin normal yollardan değiştirilmesinin olanaksızlığı, silahlı mücadeleyi tek çare olarak göstermekte ve güç dengesizliğini ancak terör eylemlerine başvurarak gidermeye çalışmaktadırlar.

Ancak terörün kamuoyunda görünen amacı, uzun vadede hedef aldığı politik rejimi devirmek gibi görünmektedir. Böyle olunca, kısa vadede de bazı amaçların bulunması gerekir. Terörizmin birbiriyle iç içe geçmiş bulunan kısa dönem amaçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Öncelikle hedef alınan rejimi ve politik iktidarı yıpratmak, var olan otoriteyi sarsmak,
- İç ve dış kamuoyunda davalarının duyurulmasını, sağlamak ve dikkatleri savundukları davanın üzerine çekmek,
- Oluşturdukları terörle toplumun direnme gücünü kırıp kendi davalarına karşı olumsuz duyarlılıkları ortadan kaldırmak ve kitleleri itaate zorlamak,
- Kısmi güç ve otorite sağladıkları toplumda kendilerine taraftar katılımı ve kitle desteği sağlamak.

E. Terörist Eylemin Nedenleri:

Terörist eylem bir toplumun değerlerine, normlarına, menfaatlerine beklentilerine, varlığına, bütünlüğüne ve bu bütünlüğün devamına ters düşen masum insanların öldürülmesine varıncaya kadar topluma zara veren çeşitli faaliyetleri içine alan; ilgili toplumda devlet güç ve otoritesini zaafa uğratarak o toplumu içten çökertme hedefine yönelik bir sosyal sapma davranışıdır.²³ Bu bağlamda terörü psikolojik çerçevede değerlendirmek, terör eylemlerini ve terörist grupları oluşturan kişilerin genel mantık yapılarını, yaşadıkları çevreyi, ailelerini, ortak yönlerini, psikolojik yapılarında belirli bir bozukluk olup olmadığını ve onları bu eylemlere iten çeşitli faktörlerin neler olduğunu ele almak gerektiği gibi terörü toplumun ekonomik ve sosyo-kültüründe aramak gerekir.

²³ İsmet KARACAN: a.g.e., 195.

Bu çerçevede terörün nedenlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Ekonomik Nedenler
- Toplumun Sosyo – Kültürel Yapısı
- Etnik Yapı Unsuru ve Propaganda Malzemesi Olarak Kullanılması
- Psikolojik Nedenler

Ekonomik Nedenler

Ekonomik problemler, her dönemde her ideoloji için temel unsurlardan birisi olmuştur. Ekonomik sıkıntıların etkisi psikolojik ve moral bakımından da bireyleri, toplumları etkilemektedir. Bu bakımdan terör örgütleri için en fazla propaganda malzemesi olarak kullanılan ve etki bırakan nokta burası olmaktadır.

Geri kalmışlık ve adaletsiz gelir dağılımı gibi ekonomik problemler, terörist grupların propaganda malzemesi olarak kullanılabilmektedirler.

Toplumun Sosyo- Kültürel Yapısı

Terörist gruplar, genellikle kitleleri küçümseme eğilimindedirler. Buna bağlı olarak onları eğitmek ve yönlendirmek için kendilerinin ortaya çıktığını iddia ederler. Ancak bu eğilim ve yönlendirmenin kısa sürede olmasının imkansızlığı, bu grupları şiddet eylemleri yapmaya itmektedir. Terörist grupların aldığı tavır, halk kitleleriyle aralarında doğan ayrımı çoğu kez bir uçurum boyutuna vardırmaktadır. Bu uçurumun sürmesi, onları halka karşı daha güvensiz yapmakta, yalnızlıkları onları daha fazla şiddete itmektedir.

Kitleleri örgütleyip halkı kendi mücadelelerine çekemeyen terörist guruplar, egemen güçleri ayakta tutan müesseselere ne kadar hınçla saldırılırsa, o kadar fazla onay görecekları inancıyla, şahsi veya gurup terörizmine yönelmektedirler

Ayrıca günümüzde yaşanan hızlı kentleşme de, toplumda çok hızlı değişime sebep olmaktadır, bu bağlamda, toplumda yeni bir yapının, değişik bir hayat tarzının ve kültürün oluşması açısından da önem arz etmektedir.

Kırsal bölgelerden, küçük kentlerden, geleneksel toplumdan büyük kentlere, dış ülkelere göç eden insanlar, kültür çatışması, toplumsal çözölme, alt kültürlerin oluşması gibi toplumsal süreçler içinde yaşamak zorunda kalırlar. Kültür çatışması, insanın yaşadığı toplumsal ortamda kazandığı davranış kalıplarıyla, örnekleri, ilkeleri, kuralları, yaptırımları etkisini yitirir. Göç edilen çevredeki davranış kalıp ve örnekleri de etkili olamaz. İnsanları birleştiren, bütünleştiren ortak amaçlar, beklentiler yok olur.²⁴

Genel olarak göç süresinin uyum evresinde kültür çatışması ve toplumsal çözölme, insanların boşlukta kalmasına yol açar. Göç ettikleri toplumsal ortamın davranış kalıp ve örnekleriyle çatışma ve toplumdan gelen tepkiler bu insanları arayışa sürükler. Kendilerini boşluktan kurtaracak davranış kalıp ve örnekleri bulmak için değişik guruplarla bağlantı kurarlar.

Ayrıca büyük metropollerin varoşlarında göçün ertesinde devletin otoritesini temsil eden kurumların hemen organize olamayışı bir otorite boşluğu meydana getirmektedir. Bu otorite boşluğu, şehrin diğer problemleri

²⁴ Özcan KÖKNEL: Bireysel Ve Toplumsal Şiddet, Altın Kitaplar Yayınevi (İstanbul 1996), 174.

ile birleştiği zaman anarşı ve terör için müsait bir ortam oluşturmaktadır.

Etnik Yapı Unsuru ve Propaganda Malzemesi Olarak Kullanılması

Terör örgütlerinin dayanmak istedikleri önemli unsurlardan biri de etnik kimliklerdir. Bu noktada terör örgütlerinin etnik yapıya yaklaşımları şöyle belirtilebilir:

- Var olan etnik farklılıkları atıştırmak, farklılıkları derinleştirmek varsa çatışmaları körüklemek,
- Etnik farklılığın o ülkede ayrımcılık nedeni sayıldığı propagandası yapmak,
- Olmasa bile yaratılan etnik kimliği başka veya diğer kimliklerden ayıran sıfatların, yahut kimliklerine yönelmiş kurgusal düşmanların var olduğu propagandası yaparak ülkeyi bölmeye çalışmak.

Psikolojik Nedenler

Kimi insanların kişisel yetersizlikleri ve içinde bulundukları toplumsal durumu, konumu ve rolü beğenmemeleri onları toplum tarafından engellendikleri, ilgi ve saygı görmedikleri düşüncesine itebilmektedir. Bu bağlamda saygınlık kazanmak ve kendilerini kanıtlama adına saldırgan davranışlar içine girebilmekte ve şiddet eylemlerine başvurabilmektedirler. Bu psikolojik bozukluk hali en u noktasında terörist eylemlere de dönüşebilmektedir.

F. Terörizm Çeşitleri

Ulusal ve uluslararası terörizmin ana sınıflandırmasının altında, terörizmin pek çok çeşidi bulunmaktadır. Kullanılan araçlar, açıklanan amaçlar, uygulanan metotlar ve destek alınan kaynaklar gibi faktörler bahsedilen çeşitliliği oluşturmaktadır. Başlıcaları:

- Siyasal Terörizm (Political Terrorism),
- Karşı-Siyasal Terörizm (Anti-Political Terrorism),
- Sivil Terörizm (Urban Terrorism),
- Biyolojik Ve Kimyasal Terör (Chemical And Biological Terrorism),
- Nükleer Terör (Nuclear Terrorism),
- Dini Terör (Religious Terrorism),
- Etnik Terör (Ethnic Terrorism),
- İdeolojik Terör (Ideological Terrorism)
- Teknolojik Terör (Techno-Logical Terrorism)

olarak adlandırılmaktadır.²⁵

1. Siyasal Terörizm

Siyasal terörizm, devlet terörü olarak da adlandırılmaktadır. Devlet kimliğindeki iktidar odağında yer alır ve zor kullanma en önemli aracıdır. Sansür, işkence, iletişimin kontrolü, ani ev baskınları ile sık ve nedensiz ifade alma gibi eylemlerle gerçekleştirilmekte; bunlar yeterli olmazsa doğrudan silahlı eylem yolu seçilmektedir. İktidardakiler teröriste dönüşmekte ve karşı görüştekiler rejim aleyhtarı ilan edilerek uygulamalar yasallaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu olgu Batı açısından 20. yüzyılda Lenin ile özdeşleşmiştir.

²⁵ Ö. Rengin GÜN: "11 Eylül Sonrasında Başat Tehdidin Yeni Adı: Uluslararası Terörizm Olgusu", Stratejik Analiz Dergisi, No 2, Sayı. 24, (Nisan 2002), 115.

Siyasal terörizm, devlet destekli olan ve olmayan ile devrimci ve karşı devrimci ve sağ ve sol terörizm olarak gruplandırılmaktadır.²⁶

2. Karşı-Siyasal Terörizm

Karşı-siyasal terörizm, devlete karşı terör şeklinde de adlandırılır. Devletin kurumsal varlığını ve yönetimi tehdit eder. Ayrılıkçı akımlarla devleti ve siyasal sistemi yıkmayı hedefleyen gruplar, küçük gruplarla büyüyen bir kitlesel ayaklanma ile kendi bağımsız yönetimlerini kurma amacındadır. Çoğunlukla küçük şiddet eylemleri kullanırlar. Karşı-siyasal terörizm genellikle etnik ayrımcılıktan kaynaklansa da, şiddet kullanmayan bazı özel ayrılık hareketleri de göz önüne alınarak etnik terörden farklı değerlendirilmektedir. Kine dayalı terör ile devleti hedef alan gruplar, şiddet kullanarak belirli bir devletten öç almayı hedeflerler. Ermeni terörü bu konuda en iyi örneklemedir.

3. Sivil Terörizm

Sivil terörizm, kent terörizmi olarak da adlandırılmaktadır. Demokratik toplumların istikrarını bozmak asıl hedeftir. Menkul ve gayri menkullere zarar verme, öldürme amaçlı bombalama, silah ve füze kullanma, adam kaçırma, rehin alma, uçak kaçırma ve şantaj yaparak göz dağı verme taktikleriyle amaçlarına ulaşma arayışındadırlar. IRA (İrlanda Kurtuluş Örgütü), PKK (Kürdistan İşçi Partisi) ve ETA (Bask Bölgesi'nin Bağımsızlığı Hareketi) gibi örgütler, sivil terörizm yolunu kullanan terörist örgütlere en iyi örneklerdir.

²⁶ Siyasal Terörizm Konusunda Detaylı Bir Çalışma İçin Bkz: George WARDLAW: Political Terrorism, Cambridge University Pres, (Cambridge1982).

4. Kimyasal ve Biyolojik Terörizm

Kimyasal ve biyolojik terör, uluslararası sistemin parçası olmayan grupların, sistemde söz sahibi olma arayışlarıyla doğmuştur. Kimyasal ve biyolojik silahları kullanan gruplardır. Kimyasal toksitlerin ve biyolojik hastalıkların kitlesel imha kabiliyetleri ve kısa sürede gösterecekleri etki nedeniyle önemli bir terörist yöntem olarak kabul edilmektedir.²⁷ Bu silahların araştırmaları büyük mali destek ve gücü gerektirdiğinden, genellikle devletlerin biri aleyhinde, olası bir savaş sırasında kullanmak üzere gerçekleştirdikleri silahların teröristlerin eline geçmesi sonucu ortaya çıkar. Anılan silahla yarattığı tehdidin büyüklüğü, yayılma riski, etkileyeceği alan, etki süresi ve şekli bakımından terörün en korkunç türlerinden kabul edilmektedir. 11 Eylül sonrasında ABD’de görülen şarbon vakaları yakın zamandaki en iyi örneklerdendir.

5. Nükleer Terörizm

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) dağılmasıyla meydana gelen siyasal boşlukta elindeki nükleer silahlar kontrolsüz kalarak terörist grupların ya da terörü kullanan devletlerin -Irak ve İran gibi- eline geçmesinden endişe edilmiştir. Bu durum ise nükleer terörizm, kavramım’ ortaya çıkarmıştır.²⁸ Etki süresi oldukça kısa, etki alanı, boyutu ve şekli ise son derece büyük olan nükleer silahların kullanımı insanlığı geri dönüşü olmayan bir yola sürükleyebilir. Dolayısıyla, nükleer terör tehdidi göreceli olarak etkili ve verimli bir niteliğe sahiptir.

²⁷ Ron PURVER, “Chemical and Biological Terrorism: New Threat To Public Safety?”, Publication Of Research Institute For The Study Of Conflict And Terrorism, (LONDON 1997), 14.

²⁸ Gavin CAMERON: Nuclear Terrorism: A Threat Assessment For The 21st Century, St. Martins Press, (New York 1999), 119.

Nükleer terörün 21. yüzyılda en önemli tehditlerden biri olacağı düşünülmektedir.

6. Dini Terörizm

Dini terör, dini-politik amaçlarını terörist eylemlerle gerçekleştirmeyi hedefler. Ayrımcılık, din temeline dayalıdır ve kendi dini inançları doğrultusunda kurulacak bir yönetim sistemi hayali mevcuttur. Şiddet kullanımı, amaçlar gerçekleştirinceye kadar dini bakımdan da uygun bulunduğundan oldukça tehlikeli şekillere bürünebilmektedir; zira gerçekleştirilenler Tanrı adına yapılmaktadır. Özellikle İslami terör, bugün ve gelecekte uluslararası sistemin en büyük tehdidi olarak kabul edilmektedir.²⁹

7. İdeolojik Terörizm

İdeolojik terör, siyasal görüşlerin kutuplarına göre şekillenen ve sağ ile sol kanat olarak iki alt grupta toplanan amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen terörizm çeşididir.

Teröristler, ideolojilerini öncelikle belirli bir coğrafyada egemen kılmak ve daha sonra tüm dünyaya aynı ideolojiyi yaymak amacındadır. Irkçı bir yayılmacılık niteliği vardır. Nazi Almanyası ve yeniden canlanan Neo-Naziler ile Amerika'da Ku Klux Klan, sağ kanattaki; İtalya'da faaliyet gösteren Kızıl Tugaylar ise sol kanattaki ideolojik terörün çarpıcı örnekleridir.³⁰

²⁹ David C. RAPOPORT: "Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions", American Political Science Review, no: 78/3, (Eylül 1984), 34.

³⁰ Ö. Rengin Gün: a.g.m., 117.

8. Etnik Terörizm

Etnik terör, devletlerin bütünlüğünü ve kurumsal kimliğini tehdit eden belirli bir etnik grubun, siyasal taleplerini gerçekleştirme çabalarıyla oluşur. Küçük yığınlar, terör eylemleriyle kitleleri devlete karşı örgütlü eyleme geçmeye iter ve nihayetinde terörün siyasallaşmasıyla siyasal taleplerini elde etmeyi hedefler. Devlete karşı terör ile benzer nitelikleri vardır. Bu bakımdan uluslararası barışa ciddi bir tehdit de oluşturmaktadır.

9. Teknolojik Terörizm

Teknolojik terör, terörün en gelişmiş çeşididir. Siber-terörizm (*cyber-terrorism*) ya da modern Terörizm olarak da adlandırılmaktadır. Telekomünikasyon taşınabilir telefonlar, bilgisayar ve internet sistemleri gibi- ve teknoloji alanındaki gelişmeler, terörist araçlarının çeşitliliğini arttırmış, ulaşılabilir kılmış, fiyatlarının ucuzlamasını sağlamış ve teröristlerin hayatını kolaylaştırarak terörün yeni bir boyutunu ortaya çıkarmıştır. Bilgisayar teknolojisi ve internet sistemleri aracılığıyla kurumların ve ülkelerin güvenliği tehdit edilerek devletlerin gizli ve stratejik bilgilerine ulaşmakta ve bunlar terörist eylemlerin hazırlanmasında veri olarak kullanılmaktadır. Teröristlerin yakalanma riski azalmakta, bilgisayarlar eyleme karşı korunmasız hedeflere dönüşmekte ve terörist can güvenliğini tehlikeye atmamaktadır. Günümüzde yaşamın büyük bir 'bölümünün bilgisayar sistemleriyle düzenlendiği düşünülecek olursa, teröristler, anılardan ayrı olarak saatlerce ya da günlerce bu sistemleri kilitleyerek yaşamı felce uğratabilmektedirler. Hayatın pek çok işlevinin bilgisayar teknolojisiyle yürütüldüğü ABD ve Batı Avrupa'nın, sağlık, güvenlik, telekomünikasyon sistemleri, finans dünyası, ulaşım ağı gibi bilgisayar ağlarının çökmesi çok

ciddi ve onulmaz tehlikeler yaratabilir. Üstelik saldırının nereden geldiği ve nasıl bertaraf edileceği de belirsizdir.

Belirtmek gerekir ki teknolojik terör yeni bir terörist tanımlaması da geliştirmiştir. İyi eğitilmiş ve bilgisayar teknolojisini iyi kullanabilen bu teröristleri “beyaz yakalı teröristler”³¹ şeklinde adlandırabiliriz. Bilgisayar bir savaş aleti haline dönüşmekte, ancak aynı zamanda reklam yapma ve taraftar toplama aracı olarak da kullanılmaktadır. Terörist örgütlerin çoğunun artık birer web sayfaları vardır. Bu şekilde propaganda yapmak, kendilerine karşı düşünceleri çürütmek ve diğer terörist örgütleriyle tehlikeli işbirliklerine girme tehlikesi de mevcuttur. Tüm bunlar, teknolojik terörün 21.yüzyılda uluslar arası sistemin ve güvenli bir dünya yapısını tehdit eden en önemli öğelerden birisi olacak gibi görünmektedir.³²

10. Uluslararası Terörizm

Uluslar arası terörizm kavramı şu şekilde ifade edilebilir: “Birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm uluslararasıdır.” Yani teröristlerin kendi ülkelerinde, kendi vatandaşlarına veya hükümetlerin kendi uyruklarına karşı şiddet kullanımı bu kapsama girmez.³³

Daha önce de belirtildiği gibi terörist hareketlerin hemen hemen hepsi, ulusal sınırları aşarak uluslararası bir boyut gösterir. Özellikle de hareketin propaganda boyutu ülke dışına taşınır. Bunun nedenlerinden ilki,

³¹ Kavram öncelikle yüksek teknoloji kullanılan suçlara atfen kullanılmaktaydı. Özellikle bankacılık ve finans sektörüne dönük suçların ileri teknoloji bilgisine sahip kişilerce dolandırılması olaylarından sonra kullanılmaya başlanmıştır.

³² Ö. Rengin GÜN: a.g.m., 117.

³³ Doğu ERGİL: a.g.m., 139.

terörist eylemin yöneltildiği ülkede bulunulmadığı için görece daha rahat ve özgür bir ortamda çalışmaları sürdürülebilir. İkincisi ise, propaganda faaliyetlerinin yürütüldüğü ülke hükümetini etkilemek ve desteğini kazanabilmektedir. Fakat bu tip yurtdışı faaliyetleri yürütmek için seçilecek olan ülke, hedef alınan devlet açısından bir önem taşımaktadır. Çünkü terörist eylemlerin yöneltildiği devlet, kendisine karşı kışkırtılan devletin tepkisinden çekinmiyorsa, bu propagandanın bir işlevi olmaz.

Uluslararası bazda bulunan destek yalnızca bununla kalmaz. Çoğu zaman en az bir devletin doğrudan desteği de alınır. Bu doğrudan destek, istihbarat bilgisi veya seyahat belgelerinin temininden, silah ve üs verilmesine kadar gidebilir.

Terörist eylemlerin hedef aldığı kişiler, esas olarak, kendisine karşı mücadele edilen devletin vatandaşlarıdır. Ancak kimi zaman bu devletin vatandaşları dışındaki kişiler de terörist eylemler sonucu herhangi bir zarar görebilir. Elbette bu durum, o terörist eyleme uluslararası bir nitelik kazandırır. Ancak, terörün uluslararası niteliği, birden çok devlet vatandaşlarının zarar görmesinden ziyade, devletlerin bu tür faaliyetlere verdiği destekten kaynaklanır. Çünkü terörist eylemler genelde, en azından kasti olarak, hedef alınan devlet vatandaşlarının dışındaki kişilere yöneltilmez. Aksine bundan kaçınılır. Çünkü esas amaç uluslararası platformda ses getirmek değil, daha çok mümkün olduğunca fazla devletin desteğini almaktır.

Bu bağlamda, uluslararası terörizmin arkasında yer alan üç tür devlet desteği olabilir:

Devlet Girişimi: Terörizmin bir mücadele aracı olarak, doğrudan doğruya kullanılmasıdır. Bu, resmi kurum ve personel aracılığıyla yapılırsa “devlet terörizmi” adını alır. Bu tip bir terörizm bir anlamda, devletin saldırganlığından ötürü sorumluluk, risk ve yükümlülük almadan, siyasal ve askerî gücünü başka bir ülkenin toprağına veya egemenlik alanına yansıtmasıdır. Son dönemde dört devlet, Batılı ülkeler tarafından terörist ilan edilmiştir. Bunlar. Irak, İran, Suriye, Libya ve Güney Yemen’dir.

Devlet Desteğı: Resmi amaçlar doğrultusunda, terörist örgütlere para, eğitim, silah, patlayıcı, kritik malzeme, bilgi, saklanma yeri, iletişim olanağı, seyahat belgeleri veya diğer lojistik desteklerin sağlanmasıdır. Terörist örgüte hedef gösterilebilir fakat örgüt yönetilmez ve denetlenmez.

Devlet Hoşgörüsü: Devletin topraklarında terörist örgütler olduğunu bilmesine ve onları desteklememesine rağmen bu örgütleri dağıtmak için harekete geçmemesidir. Bu örgütler, ev sahibi devlet ile aralarında oluşan gayri resmi bir anlaşma gereğı, eylemlerini yuvalandıkları ülkede değil, başka ülkelerde gerçekleştirirler.³⁴

Sonuç olarak, uluslararası terörizm, ulusal sisteme karşı sistem dışından yöneltilen bir şiddet veya şiddet kullanma tehdididir. Bu tür bir terörizm, benimsenmiş uluslararası diplomasi ve savaş kurallarını dışlayan bir eylemler bütünüdür. “Dolayısıyla, bu tür terörizm, ulusal sınırları aştığı için, uluslararası hukuk kurallarının ve ortak siyasal savunma önlemlerinin konusuna girmektedir”³⁵

³⁴ Doğu ERGİL: a.g.m., 141.

³⁵ Doğu ERGİL: a.g.m., 140.

BÖLÜM II:

AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİK POLİTİKASI VE ARAÇLARI

A. Avrupa Birliği Oluşumunun Kısa Tarihi

Avrupa Birliği, gerçek bir siyasi projeye dönüşüp AT üyesi ülkelerin hükümet politikalarında uzun vadeli bir hedef haline gelmeden önce, sadece filozoflarla önsezili kimselerin düşüncelerinde yaşayan bir olgu olmuştur. “Avrupa Birleşik Devletleri” fikrinin ortaya çıkışı Avrupa’daki ulusal milliyetçilikle aynı yıllara rastlamaktadır. XVII. yüzyılda Kant, Saint Simon, William Penny, Victor Hugo gibi düşünürler bu fikrin altyapısını oluşturan ve Avrupa Birliği’nin kurulacağına inanan kişilerdir. XVIII. yüzyıl sonunda Avrupa’da gerçekleşen Sanayi Devrimi ile artan ürünler için pazar arayışları ortaya çıkmış; bu durum ticaretin serbestleşmesinde bir baskı unsuru teşkil etmiştir. Böylece birleşme düşüncesine ekonomik alanda bir boyut kazandırılmıştır.¹

Avrupa’da ulusal uzlaşmazlıkları aşabilecek bir örgütlenmenin kuruluşu İkinci Dünya Savaşı sırasında totaliter yönetimlere karşı savaştan direniş hareketlerinden kaynaklanmıştır. Avrupa’da bütünleşme sürecine ivme kazandıran, biri federasyon yanlısı diğeri işlevselci iki akımın başlıca savunucuları İtalyan federalist Altiero Spinelli ile 1951’de Avrupa Kömür ve

¹ Edgar MORIN: Avrupa’yı Düşünmek, Çev. Şirin TEKELİ, İstanbul:Afa Yayınları, (İstanbul 1988), 44-61.

Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) kurulmasına yol açan Schuman Planı'nın ilham kaynağı Jean Monnet'dir.²

Monnet, Avrupa'da savaş sonrasında yaşanan "Avrupa Federasyonu" kurma deneylerinden yararlanarak, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu isimli uluslar üstü yetkiyle donatılmış bir örgüt kurma önerisini, Almanya'da Prof. Walter Hallstein ile birlikte geliştirmiştir. Monnet bu topluluğun "Yüksek Otorite" "Adalet Divanı" "Bakanlar Konseyi" ve "Ortak Meclis"ten meydana gelen dört organı olmasını öngörmüştür.

Monnet'in düşüncelerinden esinlenen zamanın Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman , 9 Mayıs 1950 tarihinde, Fransa ile Almanya arasındaki kömür ve çelik kaynaklarının birleştirilmesini, savaş sanayinin temel girdileri olan bu maddelerin üretim ve kullanımının uluslar üstü bir organın sorumluluğuna bırakılmasını önermiştir.

Federasyon yanlısı yaklaşım, yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa ölçeğindeki güç odakları arasında diyaloga ve tamamlayıcı bir ilişki kurulmasına dayanır. İşlevselci yaklaşım ise egemenliğin ulusal düzeyden Topluluk düzeyine tedricen aktarılmasını savunmaktadır. Bu iki görüş, günümüzde, tek pazar, para politikası, ekonomik ve sosyal kaynaşma, dış politika ve güvenlik gibi ortak eylemin devletlerin tek tek hareket etmelerinden daha etkili olduğu alanlarda, demokratik ve bağımsız Avrupa kurumlarına ulusal ve bölgesel makamlar kadar sorumluluk verilmesi gerektiği inancında iç içe geçmiştir.

² Avrupa Birliği Resmi Web Sitesi: The History of The E U.
http://europa.eu.int/abc/history/index_en.htm (14.10.2005)

Avrupa bütünleşme süreci, ilk kez 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransa'nın "Avrupa Federasyonu" temelini oluşturmak için yapmış olduğu resmi teklif ile başlamıştır. Altı ülke (Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg), bu sürece başından itibaren katılmıştır.³

Avrupa Birliği 1995'te ilk öncülerinin anısına dikilmiş bir anıt gibidir; ekonomi, sanayi, siyaset, yurttaş hakları ve dış politika alanlarını kapsayan çok-sektörlü bütünleşmenin en ileri biçimidir. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran Paris Antlaşması (1951), Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu (Euratom) kuran Roma Antlaşmaları (1957), Avrupa Tek Senedi (1986) ve Maastricht Avrupa Birliği Antlaşması (1992), Üye devletleri egemen Devletler arasındaki geleneksel anlaşmalardan daha sıkı bir biçimde birbirine bağlayan AB'nin hukuki temellerini meydana getirmektedir. Avrupa Birliği, doğrudan uygulanma imkanı olan bir mevzuat oluşturabilmekte ve yurttaşları lehine özel haklar ihdas edebilmektedir.

Topluluğun çalışmaları, başlangıçta altı kurucu üyesi (Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg) arasında bir kömür ve çelik ortak pazarı kurulmasıyla sınırlı kalmıştır. Savaş ertesindeki o günlerde savaşın galip ve mağluplarını, eşitler olarak işbirliğinde bulunabilecekleri bir kurumsal yapı içinde bir araya getiren Topluluk, temelde barışı güvence altına almanın bir aracı olarak algılanmıştır.

Altılar 1957'de, Fransız Ulusal Meclisi'nin Avrupa Savunma Topluluğu projesini reddetmesinden üç yıl sonra, işgücü ile mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan bir ekonomik topluluk kurmaya karar vermişler ve bu

³ Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu Web Sitesi.
http://www.fp6.org.tr/web/e_dokuman/ab_genel/ABnin_abc.doc (14.10.2005)

bağlamda mamul mallarda gümrük vergileri planlandığı gibi 1 Temmuz 1968'de kaldırılmış; özellikle tarım ve ticaret politikaları olmak üzere ortak politikalar 60'ların sonunda yerli yerine oturmuştur.⁴

Altılar'ın başarısı Birleşik Krallık, Danimarka ve İrlanda'yı Topluluk üyeliğine başvurmaya yöneltmiştir. Bu üç ülke General de Gaulle yönetimindeki Fransa'nın 1961'de ve 1967'de iki kez veto yetkisini kullandığı çetin bir pazarlık dönemini takiben, bu üç ülke 1972 yılında üyeliğe kabul edilmişlerdir. Üye devlet sayısını altıdan dokuza yükselten ilk genişleme ile birlikte, Topluluk sosyal, bölgesel ve çevresel konularda üstlendiği sorumluluklarla yeni bir derinlik kazandırmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin 1970 başlarında doların konvertibilitesini askıya almasıyla ekonomik yakınlaşma ve parasal birlik gereksinimi açıkça kendini göstermiş ve 1973 ve 1979'daki iki petrol kriziyle dünya çapında parasal istikrarsızlık daha da ağırlaşmıştır. 1979 yılında Avrupa Para Sistemi'nin işlerlik kazanması döviz kurlarının sabitleşmesine yardımcı olmuş ve Üye Devletlerin kararlı ekonomik politikalar izleyerek açık bir ekonomik alanın dayattığı disiplinden yararlanmalarını ve birbirlerine karşılıklı destek vermelerini sağlamıştır.

Topluluk 1981'de Yunanistan'ın, 1986'da da İspanya ve Portekiz'in katılmalarıyla güneye doğru genişlemiş; bu genişlemeler, Onikiler'in, ekonomik gelişmeleri arasındaki farklılıkları azaltmaya yönelik yapısal programlar uygulamalarını kaçınılmaz kılmıştır.

⁴ Avrupa Birliği Resmi Web Sitesi: The History of The E U.
http://europa.eu.int/abc/history/index_en.htm (14.10.2005)

Bu dönemde Topluluk Güney Akdeniz ile Afrika, Karayipler ve Pasifik (AKP) ülkeleri ile yeni anlaşmalar imzalayarak uluslararası düzeyde daha önemli bir rol oynamaya başlamış; AKP ülkeleri birbirini izleyen dört Lomé Sözleşmesi (1975, 1979, 1984 ve 1989) ile Toplulukla bağ kurmuşlardır.⁵

Tüm GATT üyeleri arasında 15 Nisan 1994'te Marakeş'te imzalanan bir anlaşma ile dünya ticaretinin gelişiminde yeni bir aşamaya girilmiş. Pazarlıkları bir blok olarak sürdüren Avrupa Birliği görüşmelere damgasını vurma ve çıkarlarının gözetilmesini sağlama konusunda çaba harcamıştır.

1 Ocak 1995'te Avrupa Birliği'ne üç yeni üye katılmıştır. Avusturya, Finlandiya ve İsveç kendilerine özgü katkılarıyla Birliği zenginleştirmekte, Orta ve Kuzey Avrupa'da yeni açılımlar sağlamaktadırlar.

Dünyanın en büyük ticaret gücü olmasına karşın, Birlik diplomatik etkinliğini arttıracak yapıları geliştirmekte ağır davranmıştır. Avrupa siyasi işbirliğinin amacı dışişleri ve güvenlik politikası alanlarında hükümetler arasında daha derinlemesine bir eşgüdümün sağlanmasıdır.

Dünyadaki durgunluk ve mali yükün paylaşımı konusundaki iç çekişmeler 1980 başlarında bir "Avrupa karamsarlığı" havasının doğmasına neden olmuştur. Fakat 1984'ten sonra bunun yerini Topluluğun canlandırılması konusunda daha umutlu beklentiler almıştır. Jacques Delors başkanlığındaki Komisyonun 1984'te hazırladığı Beyaz Kitaba dayanarak Topluluk 1 Ocak 1993'e kadar tek pazar oluşturmayı kendisine hedef edinmiş buna bağlı olarak Avrupa Tek Senedi 17 ve 28 Şubat 1986'da imzalanmış ve

⁵ Avrupa Birliği Resmi Web Sitesi: The History of The E U.
http://europa.eu.int/abc/history/index_en.htm (14.10.2005)

bu iddialı hedefle ilgili mevzuatın kabulü konusunda yeni usuller geliştirilmiştir. Tek Senet 1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından 3 Kasım 1990'da iki Almanya'nın birleşmesi, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin Sovyet denetiminden kurtulmaları ve demokratikleşmeleri, Aralık 1991'de de Sovyetler Birliği'nin çözülmesi Avrupa'nın siyasi yapısını baştan aşağı değiştirmiştir. Üye Devletler bağlarını güçlendirme kararlılığıyla, temel özellikleri 9-10 Aralık 1991'de Maastricht'te toplanan Avrupa Doruğu'nda kararlaştırılan yeni bir Antlaşmanın müzakerelerine başlamışlardır.⁶

1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması Üye Devletlerin önüne iddialı bir program koymaktadır: 1999'a kadar parasal birlik; yeni ortak politikalar, Avrupa yurttaşlığı; diplomatik işbirliği; ortak savunma ve iç güvenlik. Dünya ölçeğindeki rekabeti göğüsleyebilmek ve işsizliği azaltmak için Avrupa Doruğu, Komisyon tarafından sunulan 'Büyüme, rekabet, istihdam' adlı Beyaz Kitaba dayanarak Temmuz 1994'te kıta ölçeğinde altyapı ve iletişim projelerini yürürlüğe koymaya karar vermiştir.

Artık AB'nin, bir yandan Üye Devletlerin kimliklerini korurken diğer yandan da karar verebilme ve uygulama yeteneği bulunan hem etkili hem de demokratik bir örgüt olma yolunda daha ileri gitmekten başka seçeneği yoktur. Yapısını güçlendirip karar mekanizmalarını rasyonalize edemezse, iyice gevşeme ya da kımıldayamaz hale gelme seçeneğiyle karşı karşıya kalacaktır. Atlas Okyanusu'ndan Urallar'a uzanan 'Büyük Avrupa' ancak tek sesle konuşup hareket eden istikrarlı bir çekirdek etrafında yapılanırsa örgütlü bir güç olarak gelişebilir. 1996 için planlanan kurumsal gündem

⁶ Avrupa Birliği Resmi Web Sitesi: The History of The E U.
http://europa.eu.int/abc/history/index_en.htm (14.10.2005)

iddialıdır: 15 üyeli AB'nin yapısının yeni görevleri göğüsleyebilecek şekilde uyarlanması ve kurucularının büyük siyasi projelerinin kaynakları göz ardı edilmeden ve kapsamı kısıtlanmadan tüm kıtaya istikrar getirebilecek biçimde yeni üyelerin katılımına hazırlanması.

Yaklaşık yarım yüzyıldır Avrupa bütünleşmesi, kıtanın gelişmesi ve halkının zihniyeti üzerinde önemli etkilerde bulunmuştur; aynı zamanda güçler dengesini de değiştirmiştir. Siyasi renklerinden bağımsız olarak tüm hükümetler mutlak ulusal egemenlik çağının artık geçtiğinin farkındadır.

Ancak güçlerin birleştirilmesi ve AKÇT Antlaşması'nın ifadesiyle "gelecekteki kader birliği" için harcanacak çabalar sayesinde, Avrupa'nın eski ulusları ekonomik ve sosyal gelişmelerini sürdürebilir ve dünya ölçeğindeki etkinliklerini koruyabilirler.

Ulusal ve ortak çıkarların sürekli dengelenmesine, ulusal geleneklerin farklılığına saygı gösterilmesine ve farklı kimliklerin güçlendirilmesine dayalı Topluluk yaklaşımı her zaman olduğu gibi bugün de geçerlidir. Devletler arasındaki ilişkilere damgasını vuran köklü düşmanlıkları, üstünlük saplantılarını ve savaşçı eğilimleri aşacak biçimde tasarlanan bu yaklaşım Soğuk Savaş yılları boyunca Avrupa'nın demokratik ülkelerinin özgürlüğe olan bağlılıkları çevresinde birleşmelerini sağlamıştır. Doğu-Batı karşıtlığının ortadan kalkması ve kıtanın siyasi ve ekonomik bakımdan yeniden birleşmesi, Avrupalıların gelecekleri için bugün her zamankinden daha fazla ihtiyaç duydukları Avrupa ruhunun zaferi olarak değerlendirilmektedir.⁷

⁷ Avrupa Birliği Resmi Web Sitesi: The History of The E U.
http://europa.eu.int/abc/history/index_en.htm (14.10.2005)

Günümüzde Birlik başlıca amaçlarını şöyle ifade etmektedir⁸:

- Avrupa vatandaşlığı oluşturmak (Temel haklar; Dolaşım özgürlüğü; Sosyal ve siyasi haklar),
- Özgürlük, güvenlik ve adaleti sağlamak (Adalet ve İçişleri alanlarında işbirliği),
- Ekonomik ve sosyal ilerlemeyi teşvik etmek (Tek pazar; Ortak para birimi, Euro; İstihdam yaratılması, Bölgesel gelişme; Çevre korunması),
- Avrupa'yı Dünya üzerinde iddialı bir konuma getirmek (Ortak dış ve güvenlik politikası; Dünyada Avrupa Birliği).

İşte bu son madde bu bölümde üzerinde durulacak ve terörün yarattığı yeni koşullarda nasıl bir biçim aldığına bakılacak başlıca konuyu oluşturmaktadır. Konuya öncelikle Avrupa ölçeğinde güvenlik konseptinin oluşumuyla başlamak bugün AB düzeyinde izlenen ortak güvenlik ve savunma politikaları ile terörizm karşıtı önlemleri anlamayı kolaylaştıracaktır.

B. Avrupa Güvenlik Konseptinin Oluşumu

Soğuk Savaşın bitip bloklar arası dengenin ortadan kalkmasıyla, blok liderlerinin kendileriyle aynı kutup içinde yer alan yahut yakın etkileri altında bulunan devletler üzerindeki denetim mekanizmasının da yok olmasına neden olmuştur. Böylece Soğuk Savaş yıllarında bazı bölgelerle sınırlı tutulabilen silahlanma, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle dünya çapında yayılmaya

⁸ Pascal FONTAINE: Europe In Ten Lessons, EC-Commission, (Luxembourg1992), 8-11.

başlamıştır. Yeni dönemin etnik-dinsel nitelikli bölgesel çatışmaları ve siyasal parçalanmalardan doğan sınır ve toprak anlaşmazlıklarına bağlı anlaşmazlıklar, birbirlerinden tehdit algılayan ülkelerin karşılıklı olarak silahlanmaları sonucunu doğurmuştur.

20. yüzyılın son yılında dünya çapında silahlanmaya harcanan para 780 milyar dolar, 21. yüzyılın ilk yılında harcanan para ise 839 milyar dolardır. Bu rakam bir önceki yıla göre %2'lik bir artışı göstermektedir. Söz konusu artış eğilimi 2002'de de devam etmiştir. Dünya Gayri Safi Hasılası'nın %2.6'sı silahlanmaya ayrılmaktadır. Silahlanma harcamalarında, Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi ABD, Çin, Rusya Federasyonu ve Fransa gibi ülkelerin önde gittiği görülmekle birlikte, küreselleşmenin yarattığı yeni ortam dolayısıyla Afrika, Güney Asya, Balkanlar, Kafkasya gibi bölgelerdeki ağır ekonomik ve siyasal sıkıntılar çeken ülkelerdeki hızlı silahlanma da dikkat çekicidir.⁹

1992-2001 döneminde dünyada silahlanmaya ayrılan miktar 7 trilyon 625 milyar dolardır.¹⁰ Burada ayrıca vurgulanması gereken husus, konvansiyonel silahların yanı-sıra, küreselleşme döneminde, Kitle İmha Silahlarının da (KİS) yayılmaya başladığı ve kitle imha silahı temin etmeye yahut üretmeye çalışan ülkelerin sayısında bir patlama yaşandığını görmekteyiz. Nükleer, Biyolojik ve Kimyasal silahlar (NBC) olarak da ifade edebileceğimiz KİS'nin en yaygın olanından başlarsak, dünyada 30 kadar ülkenin biyolojik ve kimyasal silahlara sahip olduğunu veya bunları elde etmek için çaba sarf ettiğini görmekteyiz.¹¹

⁹ "Military Expenditure", SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament And International Security. Oxford University Press, (Oxford 2002), 17.

¹⁰ "Military Expenditure", SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament And International Security. Oxford University Press, (Oxford 2002), tablo VI.1.

¹¹ Monterey Institute of International Studies.
<http://cns.miis.edu/research/cbw/possess.htm>

Bilindiği gibi Avrupa’da savunma ve güvenlik alanında ilk bütünleşme girişimi Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kapsamında Avrupa Savunma Topluluğu (AST) oluşturulması yönündeki adımlarla başlatılmıştır. Ancak, AST Antlaşmasının 1954 yılında Fransa tarafından onaylanmaması ve soğuk savaşın etkisiyle savunma konularının NATO içinde görüşülmesi nedeniyle, ortak güvenlik ve savunma düşüncesi, geçici bir süre için Avrupa gündeminden düşmüştür. Soğuk savaş yılları boyunca Avrupa güvenliği kavramını esas olarak NATO çerçevesinde düşünmek gerekir. Çünkü Avrupa güvenliğini tümüyle NATO’ya teslim etmiştir.

Soğuk savaş etkilerinin çözülmeye başlayıp, Avrupa’nın kendi kaderini soğuk savaşın dar kalıpları dışında arayabilme olanaklarının ortaya çıkması ile birlikte, 1987 tarihli Tek Avrupa Senedi (Single European Act) içinde yer verilen “güvenlik ve savunmayı içermediği takdirde Avrupa bütünleşmesinin eksik kalacağı” ifadesi ile savunma ve güvenlik boyutunu da kapsayan bir bütünleşme söylemi yeniden Avrupa gündemine girmiştir. Bu söylem, Avrupa Topluluğu’nun (AT) Avrupa Birliği’ne (AB) dönüştürüldüğü Maastricht Antlaşmasında Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ile uygulamaya geçirilmiştir.¹²

Öte yandan Maastricht Antlaşmasında yer alan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile birlikte AB Anlaşmasına ortak savunma kavramı tam anlamıyla girmemiştir. Maastricht Antlaşmasının hazırlığını yapan Hükümetler Arası Konferansın (HAK) başında, Fransa ve Almanya’nın ortak savunmayı da antlaşma metnine dâhil ettirme ve BAB’ı AB ile daha yakın bir etkileşime sokma yönündeki girişimlerine İngiltere’nin direnmesi üzerine; “savunma” konularının NATO’nun, “savunma politikaları”nın BAB’ın sorumluluk alanında

¹² Anne DEIGHTON: Western European Union 1954-1997: Defence, Security, Integration, St.Antony’s College (Oxford 1997), 35.

kalması, AB'nin de AGİT ve BM ile ilişkili olarak "güvenlik" konuları ile ilgilenmesi yönünde bir orta yol bulunmuştur.¹³

Hükümetler Arası Konferans sonuna yaklaşılrken, Yugoslavya Krizinin ortaya çıkması ve Avrupa'nın çaresizliğinin anlaşılmaya başlaması ile Fransa ve Almanya, Maastricht Antlaşmasının nihai hâle getirilmesi aşamasında, Birliğin ilk aşamada ortak savunma politikalarının olması, uzun vadede ise ortak savunmayı da içermesi yönünde ısrarlı bir tutum içine girmişlerdir. Buna ilaveten iki ülke; müstakbel bir Avrupa Ordusu'nun embriyosunu oluşturacak Avrupa Kolordusu (EUROCORPS) yaratmak üzere, Birliğe üye ülkeleri Fransız-Alman Tugayına katılmaya davet etmişlerdir. Bu gelişmeler, Transatlantik bağa ve NATO'nun birincil konumuna önem veren İngiltere ile birlikte başta ABD olmak üzere Danimarka ve Hollanda gibi diğer Atlantikçi ülkeleri endişeye sevk etmiştir. İngiltere; bu endişeleri gidermek maksadıyla, bir Maastricht paketi ile, Fransa ve ABD'ni uzlaşma zeminine götürmüştür. Karargâhı Strasbourg'da bulunan EUROCORPS'ta Fransa, Almanya, Belçika, Lüksemburg ve İspanya katılımcı ülkeler olarak yer almaktadır. Türkiye ise bir irtibat subayı ile temsil edilmektedir

Maastricht AB Zirvesinde, ODGP ile ilgili paragrafta savunma konusunun yer alıp almaması hakkında nihai tartışmalar yapılmış, neticede Birliğin kısa vadede savunma politikaları ile ilgilenmesi, savunma boyutu kazanmasının ise uzun vadede gözden geçirilmesi kabul edilmiştir.

Şubat 1992'de imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girerek Avrupa Topluluğunu Avrupa Birliğine dönüştüren Maastricht Antlaşması, AB'nin teşkilat yapısını da değiştirmiş, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP),

¹³ Anne DEIGHTON: a.g.e., 37.

AB'yi oluşturan üç sütundan ikincisi olarak belirlenmiştir. Böylece, Maastricht Antlaşması ile güvenlik ilk kez kurucu antlaşmaya girmiştir.¹⁴

Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nın Maastricht Antlaşmasında "ortak tutumlar", "ortak eylemler" ve "ortak kararlar" olarak sayılan araçlarına, Amsterdam Antlaşması ile "ortak stratejiler" de eklenmiştir.¹⁵

1. Avrupa Güvenlik Konsepti ve NATO

Soğuk Savaş'ın sona erdiği ilk yıllarda, Doğu Bloğu'nun yıkılmasından sonra ortaya çıkabilecek yeni tehdit biçimlerinin tahmin edilmesinde ve bunlara karşı önleyici tedbirler alınmasında büyük zorluklar çekilmiştir. 45 yıl süren mücadeleden galip çıkan Batı'nın, söz konusu yeni ortam, ya da "yeni dünya düzeni" karşısında yaşadığı bocalama en bariz biçimde, Batı Bloğu'nun en etkili savunma örgütü niteliğindeki NATO'nun dönüşüm çabalarında gözlemlenmiştir.

Nitekim, 7-8 Kasım 1991 tarihlerinde Roma'da toplanan NATO zirvesinde kabul edilen "Stratejik Konsept" belgesi, İttifak'ın Soğuk Savaş sonrasında yeni bir görev tanımı yapmakta zorlandığını ortaya koymuştur. Stratejik Konsept'te NATO'nun temel amacı olan üyelerinin güvenliğini sağlamakla ilgili 4 görev alanına vurgu yapılmıştır¹⁶:

¹⁴ European Union Common Foreign And Security Policy
http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/intro/index.htm (9.8.2005).

¹⁵ İrfan Kaya ÜLGER: "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Arka Planı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları" Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye, (Der) Refet YINANÇ, Hakan TAŞDEMİR, (Ankara 2002), 84

¹⁶ "İttifakın Yeni Stratejik Kavramı" NATO Dergisi, No:1 (1992), 5.

1-Demokratik kurumların gelişmesi ve hiçbir ülkenin herhangi bir Avrupa ülkesini tehdit edemeyeceği ya da zor kullanma tehdidiyle baskı kuramayacağı bir tarzda Avrupa’da istikrarı ve güvenlik ortamını tesis etmek;

2-Kuzey Atlantik Antlaşması’nın 4. maddesinde ifadesini bulan risk oluşturan muhtemel gelişmeler de dahil olmak üzere çıkarlarını ilgilendiren konularda çabaların uygun bir şekilde eşgüdümü için Atlantik ötesi bir forum oluşturmak;

3-Üye ülkelerin topraklarına yönelik tehdit ve saldırıları caydırmak ve üye ülkeleri savunmak;

4-Avrupa’da stratejik dengeyi korumak.

Bunlardan 1. maddede ifade edilen tehdit tanımı, esasen tehdidin bundan böyle de yine devletlerden algılanacağı mantığına dayandırılmıştır. Halbuki, küreselleşme çağında oluşmakta olan yeni uluslararası düzen, devlet kaynaklı tehditlerin yanında hatta ondan daha ağırlıklı olarak devlet dışı birimlerden algılanacak tehditleri içerecektir.

Kosova’daki Müttefik Güç Harekatı devam ederken, İttifak’ın kuruluşunun 50. yılı vesilesiyle Nisan 1999’da Washington’da toplanan zirvede kabul edilen “Yeni Stratejik Konsept”¹⁷ ile getirilen yeni tehdit tanımlamaları, aradan geçen 8 yılda nelerin değiştiğini ortaya koymaktadır.

Yeni Stratejik Konsept’te, NATO’nun bundan böyle üyelerini sadece doğrudan saldırıya karşı değil aynı zamanda Avrupa’da istikrarsızlığa neden

¹⁷ “The Alliance’s New Strategic Concept”. NATO Review, No:2 (1999), D7-D13.

olarak ittifak üyelerinin dolaylı yoldan da olsa olumsuz etkilenmelerine yol açabilecek risk faktörlerinden gelen tehditlere karşı da savunacağı vurgulanmış; bu risk faktörleri Yeni Stratejik Konsept'in 20.-24. maddelerinde, etnik ve dinsel rekabet, bölgesel uyuşmazlıklar, yetersiz ya da başarısız reform gayretleri, insan hakları ihlalleri, devletlerin dağılması, kitle imha silahlarının yayılması, terörizm, sabotaj ve örgütlü suçlar olarak belirtilmiştir.

Soğuk savaş sonrasında özellikle etnik temel üzerine kurulup işletilen devlet destekli uluslararası silahlı terör eylemleri, en önemli güvenlik riski olarak kabul edilmiştir. AGİT, BAB ve NATO belgelerinde bu konuların öne çıktığı görülmektedir. NATO'nun terörle mücadeleyi içeren yeni Stratejik Konseptin'den sonra NATO kapsamında yapılan Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar Toplantıları sonrasında yayınlanan ortak bildirilerin hemen hemen hepsinde, terör konusunda hükümlere yer verilmiştir.

Bu bildirilerde;

- Kaynakları, nedenleri ve amaçları ne olursa olsun, uluslar arası terörizmin eylem, yöntem ve uygulamaları kınanmış;
- Ülkelerin toprak bütünlüklerini tehdit edebilecek olan bu suçların barış, güvenlik ve istikrara yönelik ciddi bir tehdit oluşturduğu;
- Uluslar arası terörist suçların hiç bir koşulda haklı gösterilemeyeceği;
- Bu hareketlerin, hem insan onurunu ve haklarını pervasızca ihlal ettiği, hem de uluslararası ilişkilerin normal sürecini tehdit ettiği;
- Bu sorunun önlenmesi ve bastırılması için mümkün olan en etkili

işbirliğinin yapılmasının gerekli olduğu;

- İttifak içinde bazı düzenlemeler de dahil olmak üzere İttifak'ın terörle mücadele konusundaki tüm çabaları destekleyeceği;
- Sıkı bir uluslararası işbirliğinin bu sorunu ortadan kaldırmanın temel yolu olduğu konuları belirtilmiştir

11 Eylül eylemlerinden sonra NATO'nun tarihinde ilk defa Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. maddesini işleterek, terör saldırısına maruz kalan ABD'ye yardım için harekete geçmesi, İttifak'ın terörle mücadeleye verdiği önemi göstermiştir.

Ancak, ABD'nin öncülüğünde yürütülen Irak savaşı öncesinde ve sırasında ittifak üyeleri arasında su yüzüne çıkan görüş ayrılıkları, NATO alanında ileriki tarihlerde meydana gelebilecek bunalımlara karşı takınılacak tavrın belirlenmesinde benzer zorlukların yaşanabileceğinin de işaretlerini vermiştir.

NATO'nun yeni dönemin tehditlerini algılamakta ve değerlendirmekte zorlanmasına benzer biçimde, SSCB'nin sahneden çekilmesiyle tek süper güç olma özelliğini edinen ABD de, ulusal güvenliğine yönelik muhtemel yeni tehditleri tahmin etmekte zorlanmaktadır.

SSCB'nin henüz resmen ortadan kalkmadığı Ağustos 1990- Nisan 1991 döneminde yaşanan Körfez Savaşı'nın hemen ardından Ağustos 1991'de hazırlanan "ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisinde, ABD'nin ezeli rakibini kesin bir mağlubiyete uğratmasından kaynaklanan güven artışının

ama aynı zamanda, yeni düzen karşısındaki şaşkınlığının izlerini birlikte görmek mümkündür.¹⁸

“İki kuşaktır dünyayı bölen zorlu mücadele sona ermiştir. Doğu Avrupa üzerindeki Sovyet hakimiyetinin ortadan kalkması, Soğuk Savaş’ın bittiği, en önemli sorunun çözüldüğü anlamına gelmektedir. Bundan sadece üç yıl önce hayal bile edemeyeceğimiz yeni bir döneme girdik. Bu yeni dönem büyük umutlar ve belirsizlikler içermektedir” cümleleriyle başlayan yeni stratejide Soğuk Savaş sonrası belirsizlik şöyle ifade edilmekteydi:

“Yeni dönem için güvenlik stratejilerini biçimlendirmek, bugün varlığını sürdüren olağanüstü eğilimlerin tahlil edilmesini gerektirmektedir. Neyin değiştiğini ve neyin değişmediğini açıkça görmeliyiz. Tarihin önünüze serdiği fırsatları ciddi biçimde değerlendirmeli ve devam eden tehlikeleri de göz ardı etmemeliyiz.”¹⁹

ABD’nin 1991 stratejisinde askerî alanda gerçekleştirilecek bir değişim konusunda temkinli adımlar atılmasının gerekliliği de vurgulanmaktaydı. Tek ve somut bir düşman yerine, çeşitlenen ve biçim değiştiren tehdit unsurlarıyla mücadele için Amerikan ordusunun ve NATO’nun yeniden yapılanmasının önemine dikkat çekilirken, Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla konvansiyonel alanda silahsızlanmaya gidilirken, yeni “düşmanların” Amerikan çıkarlarına zarar verebileceğinin altı çizilmekteydi.

¹⁸ National Strategy of the United States, August 1991
<http://www.fas.org/man/docs/918015-nss.htm> (25.06.2005).

¹⁹ National Strategy of the United States, August 1991,
<http://www.fas.org/man/docs/918015-nss.htm> (25.06.2005).

ABD başkanı Bill Clinton'un 1997'de açıkladığı "Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisinde"²⁰ ise, evvelce belirtilen hedef ve temel ilkelerin tekrar edilmesinin yanında, ABD çıkarlarına yönelik tehditlerin sınıflandırılması yapılmaktaydı. Buna göre, "Bölgesel ya da Devlet-merkezli Tehditler" başlığı altında, halen bazı ülkelerin ABD'nin yaşamsal çıkarlarını tehdit etme niyetine ve kapasitesine sahip olduğu belirtilerek, bu ülkelerin nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar da dahil olmak üzere saldırı kapasitelerini artırmaya çalıştıklarına ve zaman zaman bölgesel gerginliklere sebep olduklarına işaret edilmekteydi. "Ulus-ötesi Tehditler" başlığı altında, terörizm, yasadışı uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, uluslararası örgütlü suçlar, denetim dışı göçmen taşımacılığı ve çevreye verilen zararların ABD'nin çıkarlarını zedelediği belirtilmekteydi. "Kitle imha Silahlarından Kaynaklanan Tehdit" başlığı altındaysa, bu silahların küresel güvenlik için en büyük tehdit oluşturduğunun altı çizilerek, ABD'ye düşman ve dünya güvenliğini hedef alan ülkelerin bu tür silahlara sahip olmasının kabul edilemez olduğu vurgulanmaktaydı. 1997 stratejisinde, hiçbir ülkenin yukarıda sayılan tehditlerle tek başına mücadele etmesinin mümkün olmadığına işaret edilerek, ABD'nin bu tehlikelere Karşı, dünyanın başlıca ülkeleriyle işbirliğine girmeyi istediği ifade edilmekteydi.

Clinton yönetiminin 1999'da açıkladığı "Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi"²⁷ 1998 stratejisinde de atıf yapılan "küreselleşme" sürecinin önemini vurgulayan, neredeyse tüm stratejiyi "küreselleşme" üzerine dayandıran bir yaklaşımla kaleme alınmıştı. Küreselleşmeye niçin bu denli değer verildiği, kavramın ABD yönetimi tarafından yapılan tanımından anlaşılmaktaydı. ABD'ye göre, " (...) küreselleşme, ekonomik, teknolojik, kültürel ve siyasal bütünleşmeyi hızlandıran, tüm kıtalardan insanları

²⁰ A National Security Strategy For A New Century, Washington DC: The White House, (Mayıs 1997)
<http://fas.org/man/docs/strategy97.htm> (13.12.2005).

birbirlerine yakınlaştıran, fikirlerini, mallarını ve bilgilerini paylaşmalarına imkan sağlayan bir süreçtir.”

Bu genel tanımı takip eden cümlelerde, ABD'nin küreselleşmeden ne anladığı ortaya konulmaktaydı: “Dünyanın her tarafından artan sayıda insan, demokratik yönetim, serbest pazar ekonomisi, insan haklarına ve hukuk düzenine saygı, ülkeler arasında barışı, refahı ve işbirliğini sağlamak için yeni fırsatlar yaratma gibi Amerika'nın temel değerlerini kucaklamaktadır. Bir çok eski düşmanımız, bugün, ortak hedefler için bizimle işbirliği halindedir. Küresel ekonominin dinamizmi, ticareti, kültürü, iletişimi ve küresel ilişkileri dönüştürerek, Amerikalılar için yeni iş imkanları ve fırsatlar yaratmaktadır.”²¹

ABD'nin kendi çıkarları açısından dünyanın her yanındaki gelişmelerle ilgilendiği stratejide şöyle ifade edilmekteydi: “Eğer küresel ekonomi istikrarsızlık içine girerse, dış pazarlar çöker ya da Amerikalılara kapatılırsa, çalışanlarımız ve iş adamlarımız zarar görür. Eğer başka ülkelerin çevre konusunda belirli standartları yakalamasını sağlayamazsak, bu konudaki ulusal düzenlemelerimiz ABD'yi gereği gibi korumaya yetmeyebilir. Kısaca, Amerikan vatandaşları, diğer ulusların, refahının ve istikrarının artması, uluslararası normlara ve insan haklarına destek vermeleri, uluslararası suçlar ile mücadele yetenekleri, serbest pazara bağlılıkları ve çevreyi koruma yönündeki çabalarıyla, yakından ilgilenmektedir.”²²

1999 stratejisindeki bir diğer yenilik de, “ulusal füze savunma” sitemine geniş yer ayrılmasıydı. 1998 stratejisinde sadece “füze savunması” başlığı

²¹ A National Security Strategy For A New Century, Washington DC: The White House, (Mayıs 1997)
<http://fas.org/man/docs/strategy97.htm> (13.12.2005).

²² A National Security Strategy For A New Century, Washington DC: The White House, (Mayıs 1997)
<http://fas.org/man/docs/strategy97.htm> (13.12.2005).

altında ve genel hatlarıyla yer alan konu, bu kez derinlemesine ele alınmaktaydı. ABD'nin uzun menzilli kitle imha silahları geliştirmekte olan devletlerden tehdit algıladığı vurgulanarak, “Haydut devletlerden” gelebilecek kıtalar arası balistik füze (ICBM) saldırısı ihtimalinin her geçen gün arttığı ifade edilmektedir. Söz konusu tehdidi ortadan kaldırmak için ABD'nin 2000 yılından itibaren, sınırlı bir füze savunma sistemini gerçekleştirme niyetinde olduğu, bunu mümkün kılmak için, 1972 tarihli Anti-Balistik Füze Antlaşması'nda gerekli değişikliklerin yapılması için diplomatik müzakerelere ağırlık verileceği ifade edilmekteydi.²³

Şüphesiz ABD'nin bu stratejilerinin hepsinde terörün artan biçimde bir tehdit unsuru haline geldiğinden söz edilmekteydi. Fakat, alınan tedbirlere rağmen 11 Eylül 2001'de meydana gelen terör saldırıları engellenememiştir. Nitelik değiştiren teröre karşı alınması düşünülen tedbirlerin yetersiz kalacağına ve bu tehdidi bertaraf etmek için daha etkili yöntemlerle mücadele edilmesi gerektiğine inanan George W. Bush yönetimi, 2002 Eylülünde açıkladığı “Ulusal Güvenlik Stratejisinde yoğun olarak “ön-alıcı saldırı” (pre-emptive strike) kavramı üzerinde durmuş ve ABD, kendisine yönelik muhtemel saldırıları önleyebilmek için saldırganın fiilini gerçekleştirmeden etkisiz kılınmasının en başarılı mücadele yöntemi olacağı noktasına gelmiştir. Irak'a karşı yürütülen 2003'teki savaş da, Irak'ın sahip olduğu iddia edilen kitle imha silahlarının ABD'ye ve müttefiklerine zarar verebileceği, dolayısıyla mutlaka ortadan kaldırılması gerektiği yaklaşımıyla, “ön-alıcı saldırı” kavramı temeline oturtulmuştur.

Günümüzde uluslararası güvenlik ortamı her gün değişmekte ve 20. yüzyılın konvansiyonel ve geleneksel tehditlerinden nitelik ve nicelik olarak

²³ A National Security Strategy For A New Century, Washington DC: The White House, (Mayıs 1997)
<http://fas.org/man/docs/strategy97.htm> (13.12.2005).

tamamen farklı yeni tehditler ortaya çıkmaktadır. İttifak liderleri radikal dincilik, uluslararası terörizm ve sınır ötesi suç ağlarını göz önüne alarak Kasım 2002’de yapılan Prag Zirvesi’nde NATO’nun çalışma yöntemlerinde baştan aşağı bazı tarihi değişiklikler yapmaya karar vermişlerdir.²⁴

Prag’da başlatılan dönüşüm süreci NATO için yeni bir vizyon anlamına gelmekte ve İttifak’ın orijinal temel hedefinde, yani Batı Avrupa’yı Sovyet tehdidine karşı koruma amacıyla radikal bir değişikliğe işaret etmektedir. Bugünkü tehdit nitelik olarak Sovyetler Birliği’nin muazzam konvansiyonel ve nükleer kuvvetlerinin yarattığı tehditten farklı olduğu için İttifak’ın askeri yapılarını yeniden yapılandırmak ve bu yapıları bugünün konvansiyonel olmayan, asimetrik tehditlerine karşı hazırlamak gereği doğmuştur. NATO Eski Genel Sekreteri Lord Robertson’un belirttiği gibi, “Artık işler eskisi gibi değil; yeni yüzyılın sorunlarına uygun, yeni ve modernleşmiş bir NATO ortaya çıkmaktadır.”

Bu gerekli dönüşüm savaş sanatının iki farklı dönemi arasındaki fiziksel ve kavramsal farkları ortadan kaldırmaktadır. Soğuk Savaş sırasında İttifak beklenen yıprandırma savaşına hazırlanırken sayı üstünlüğü ve ateş gücü üzerinde odaklanıyordu. Bir üye ülkenin sunabileceği herhangi bir birlik veya yetenek düşmanı caydırmaya yardımcı olabilmekteydi. Bugünün kuvvetleri ise çevik, inisiyatif kullanabilecek nitelikte ve cepheleri belirgin olmayan bir savaş meydanında manevra kabiliyetine sahip olmak zorundalar. Soğuk Savaş döneminde Müttefik kuvvetleri kendi bölgeleri içinde çarpışıyorlardı ve savaş meydanına kısa bir mesafeden ulusal lojistik desteği almaktaydılar.

²⁴ James L. JONES: “Nato’nun Askeri Yapılarındaki Dönüşüm”, Nato Dergisi, İlkbahar 2004. <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/turkish/military.html> (12.10.2005).

Bugün ise NATO kuvvetleri dünyanın herhangi bir yerinde konuşlanmaya ve bunu idame ettirmeye hazır olmak zorundadırlar.²⁵

2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

1950'lerin ortalarından itibaren ifade edilmeye başlayan "Avrupa'nın güvenliği ve istikrarı" fikri, uzunca bir dönem sadece Doğu Bloğu tarafından sahiplenilen bir fikir olmuştur. Nitekim 1955'de Varşova Paktı tarafından yapılan Avrupa güvenliği anlaşma önerisi Batılılar tarafından kabul edilmemiştir. Doğu Bloğunun bu yöndeki önerileri ancak 1970'lere gelindiğinde değer kazanmaya başlamıştır. ABD ile SSCB arasında imzalanan güvenlik anlaşması; Batı Almanya'nın, Polonya ve Çekoslovakya'ya komşu olan doğu sınırlarını tanıması ve Doğu Almanya ile ilişkiye girmeyi kabul etmesi, "Avrupa'nın güvenliği" fikrinin tartışılmasını sağlayacak yumuşama ortamını hazırlamıştır.²⁶

Bu koşullarda toplanan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), 15 Ocak 1973 tarihinde Helsinki'de çalışmalarına başlamış ve iki yılı aşkın bir süre devam eden konferans 1 Ağustos 1975'de *Helsinki Nihai Sened*'nin 33 Avrupa ülkesi ile ABD ve Kanada tarafından devlet ve hükümet başkanları düzeyinde imzalanmasıyla sonuçlanmıştır.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), 1990'da imzalanan Paris Şartı'yla AGİT'e dönüşmüş, daimi bir diyalog platformu haline gelmiştir.

²⁵ James L. JONES, "Nato'nun Askeri Yapılarındaki Dönüşüm", Nato Dergisi, İlkbahar 2004. <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/turkish/military.html> (12.10.2005).

²⁶ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, Temel Belgeler: Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Belgeler Arşivi: http://www.hyd.org.tr/tr/link.asp?link_id=9 (3.2.2006)

Bugün 55 üyesi bulunan Teşkilat, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan bunalımların giderilmesinde aktif olarak çalışmıştır.

Küreselleşme döneminin tehdit ve riskleriyle, çok taraflı işbirliği olmadan, tek bir kuruluş veya devletin başa çıkabilmesinin mümkün olmadığı yaklaşımıyla hareket eden AGİT, üyeleri ve AGİT’le diğer uluslararası kuruluşlar arasındaki ilişkileri ve işbirliği ortamını güçlendirmeye çaba göstermektedir, insan hakları, temel özgürlükler, demokrasi ve hukuk devleti AGİT’in kapsamlı güvenlik konseptinin merkezinde yer almaktadır. Düşünce ve inanç özgürlüğü de dahil, insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlali, hoşgörüsüzlük, saldırgan milliyetçilik, ırkçılık, terörizm, şovenizm, yabancı düşmanlığı ve antisemitizmle mücadeleyi benimseyen AGİT, çatışmaların önlenmesi, kriz yönetimi ve çatışma sonrası rehabilitasyonu amacıyla sivil bir girişim olan Acil Uzman Yardım ve İşbirliği Takımları oluşturmuştur. Teşkilatın en önemli çalışma alanlarından biri de, Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması’nın (AKKA) uygulanmasının denetlenmesidir.²⁷

İstanbul’da 54 ülkenin katılımıyla toplanan AGİT Zirvesi’nde 19 Kasım 1999 tarihinde kabul edilen “Avrupa Güvenlik Şartı”, AGİT’in küreselleşme dönemindeki önceliklerini ve gerçekleştirmeyi hedeflediği çok taraflı işbirliğinin dinamiklerini ortaya koymaktadır.

Avrupa Güvenlik Şartı’nda, 20. yüzyılın son 10 yılında AGİT bölgesinde önemli başarılarla tanıklık edildiği, önceden varolan gerginliklerin yerini işbirliğine terk ettiği, ancak devletler arasında çatışma tehlikesinin tamamen yok edilemediği vurgulanarak, eski döneme ait bölünmelerin geride

²⁷ TC Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi, “Türkiye ve Agit” Başlıklı Yazıdan http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/UluslararasıKuruluslarlalliskiler/AGIT/ (7.9.2005).

bırakıldığı Avrupa’da yeni risk ve tehditlerin belirdiğinin altı çizilmektedir. Bu tehditlerin devletlerarası anlaşmazlıklardan olduğu kadar, toplumlar içi uyuşmazlıklardan da kaynaklandığının ifade edildiği Şart’ta güvenlik ve barışın ancak vatandaşlar arasında güvenin tesis edilmesi ve devletler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesiyle sağlanabileceği belirtilmektedir.

Uluslararası terörizm, şiddete başvuran aşırılık, örgütlü suç ve uyuşturucu kaçakçılığının güvenliğe karşı artan ölçüde tehditler olarak ortaya çıktığının ifade edildiği Şart’ta, “nedeni ne olursa olsun ve ne şekilde tezahür ederse etsin terörizm kabul edilemez bir olgudur. Her türlü terörist faaliyetin hazırlanışını ve mali destek bulmasını önlemek için çabalarımızı artıracamız ve teröristlerin topraklarımızda üslenmesine izin vermeyeceğiz” sözleri de yer almaktadır.

AGİT belgelerinde sürekli vurgulanan konu, yeni tehditlere karşı çok taraflı işbirliğinin artırılmasıdır. Nitekim *İstanbul Şartı*’nda da, “AGİT’e üye devletler, üyesi bulundukları diğer kuruluş ve kurumların AGİT’in işbirliğine Dayalı Güvenlik Platformuna uyumlu olmasına dikkat edeceklerdir” denilmektedir.²⁸

AGİT belgelerine yansıyan çok taraflı işbirliği çağrılarına rağmen bu işbirliğinin istenilen düzeye ulaştığını söylemek mümkün değildir. AGİT üyesi 55 ülke zaman zaman kendi bölgesel çıkar ve önceliklerini ön plana çıkararak, AGİT’in genel öncelikleriyle uyuşmayan eylem ve davranışlar içine girebilmektedir. Bir yandan, bu tür eylemlerin önlenmesi yönünde yeterli caydırıcı mekanizmaların var olmaması, diğer yandan da Teşkilat’ın görev alanına giren bazı konuların başka örgütlerce münhasıran üstlenilme yoluna

²⁸ TC Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi, “Türkiye ve Agit” Başlıklı Yazıdan http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/UluslararasıKuruluslarlalliskiler/AGIT/ (7.9.2005).

gidilmesi, AGİT'in etkinliğinin giderek azalmasına yol açmaktadır. AGİT'in, "Vancouver'den Vladivostok'a" kadar olan bölgede, barış, istikrar, güvenlik ve işbirliğinin temel platformu olabilmesi ancak yeni bir anlayışla AGİT çalışmalarına hız verilmesiyle gerçekleştirilebilir.

C. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (Common Foreign and Security Policy – CFSP) Avrupa Birliği'nin, 1970'li yılların başında hükümetler arası düzeyde "Avrupa siyasi işbirliği" olarak başlatmış olduğu ortak dış politika hedefidir. Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları sonucunda ortak güvenlik boyutunu da kapsar hale gelmiştir. Amsterdam Antlaşması ile oluşturulan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği, bu konularda AB Başkanlığı'na yardımcı olarak tanımlanmıştır.²⁹

Maastricht Antlaşması'nın J.4 Maddesinde ODGP'nin kapsamı belirtilmiştir. Buna göre, ODGP'nin kapsamına "Birliğin güvenliğini ilgilendiren ve uzun dönemde ortak savunmaya yol açabilecek her konu dâhildir." Antlaşmada, ODGP'nin amaçları ise şu şekilde sıralanmıştır;³⁰

"Birlik, dış ve güvenlik politikasının bütün alanlarını kapsayan bir ortak dış ve güvenlik politikasını tanımlayacak ve uygulayacaktır. Bunun hedefleri şunlar olacaktır:

²⁹ Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu Web Sitesi
http://www.fp6.org.tr/web/e_dokuman/ab_genel/ABnin_abc.doc (10.14.2005).

³⁰ Maastricht Antlaşması J Maddesi, Amsterdam Antlaşması Madde 11: Consolidated Version Of The Treaty On European Union,
<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/index.htm> (16.8.2005).

- Birliğin ortak değerlerini, temel menfaatlerini, bağımsızlığını ve bütünlüğünü BM şartı prensiplerine uygun olarak korumak,
- Birliğin güvenliğini tüm yollarla güçlendirmek,
- BM Sözleşmesine, Helsinki Nihai Senedi'ne ve Paris Şartı hedeflerine uygun olarak, sınırların dışındakileri de kapsayacak şekilde, barışı korumak ve uluslar arası güvenliği kuvvetlendirmek,
- Uluslararası iş birliğini geliştirmek,
- Demokrasiyi, hukuk devletini, insan haklarına saygıyı ve temel hürriyetleri pekiştirmek ve geliştirmek.”

Antlaşmada üye devletlerin yükümlülükleri ise; Birliğin dış ve güvenlik politikasını “aktif olarak ve itaat ruhuyla herhangi bir çekince olmaksızın ve karşılıklı dayanışma içinde” desteklemek olarak belirlenmiş; ayrıca üye devletlerden, Avrupa Birliğinin çıkarlarına aykırı veya uluslar arası ilişkilerde tutarlı bir güç olarak etkinliğini yaralayacak eylemlerden kaçınma yükümlülüğü getirilmiştir.

1997 yılında imzalanan ve 1999 Haziran ayında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşmasında, “Avrupa Birliğinin dünya çapındaki sorunlara daha güçlü tepki vermesi”de Birliğin hedefleri arasında sayılmıştır.

D. 11 Eylül Sonrası Avrupa Güvenlik Konsepti ve Terörizm

Konsey kararı ile, 15 Ekim 1996 tarihinde Avrupa Birliği üye ülkeleri düzeyinde, terör karşıtı faaliyetlerde uzmanlaşmış, donatılmış ve etkinleştirilmiş bir müdürlüğün oluşturulması kararı alınmıştır. Bunun yönetimi birliğin dönem başkanlığını yürüten ülkenin ilgili birimine ait olarak şekilde tespit edilmekteydi. Ardından Konseyin 9 Aralık 1999 tarihli kararı ile terörist grupların finansmanı ile mücadele konusundaki kararlar gelmişti. Ancak bu yaklaşımların 11 Eylül tarihinde yeterince yeni durumu karşılayacak güçte olmadıkları da ortaya çıkmıştır.

ABD’ de 11 Eylül 2001 de gerçekleşen terörist saldırılar ve sonrasında cereyan eden gelişmeler, terörizmin güncel niteliğini ve uluslararası boyutunu çok net ortaya koymuştur.³¹ Bu bağlamda 21 Eylül 2001’de olağan üstü toplanan AB Konseyi terörizmin tüm dünya ve Avrupa için ciddi bir problem olduğu ve AB’nin bundan sonra terörizmle mücadele konusuna öncelik vereceği açıklamasını yapmıştır. Bu çerçevede terörist örgütlerin finanse edilmesinin engellenmesi terörizmle mücadelede en önemli tedbirlerden biri olarak kabul edilmiştir.³²

AB konseyi, terörizmle mücadeleye yönelik kabul ettiği tedbirlerin başında terörizmin farklı bir tanımını yapmıştır. Terörist saldırı kavramını “bir ülkenin ya da uluslararası bir örgütün siyasi, ekonomik ve sosyal yapısını ciddi bir şekilde etkilemek ya da zarara uğratmak” şeklinde tanımlayan Konsey “ etkilemek” kelimesini, önceki “değiştirmek “ kelimesinin yerine

³¹ Osman Metin ÖZTÜRK: “11 Eylül’deki Saldırı Sonrasında Uluslararası Terörizm Ve Terörle Mücadele” 2023 Dergisi, Sayı 11,(5 Mart 2002), 33.

³² Deniz Altınbaş AĞÜL: “11 Eylül Sonrası AB’nin Teröre Yaklaşımı Ve Ortak Dış Politika Ve Güvenlik Politikası’nın Başarısızlığı”, Stratejik Analiz Dergisi,Sayı 20, (Aralık 2001), 29.

kullanmış ve “uluslararası örgüt” boyutunu da sonradan eklemiştir; böylece terörist saldırı olarak kabul edilebilecek eylemlerin sınırlarını genişletmiştir.

Avrupa Konseyi, her toplantıda ve aldığı her kararda terörizmle mücadele konusunda ABD'ye tam destek verdiğini ve bu konuda ABD ile işbirliği içinde çalışacaklarını açıklamaktadır. Alınan kararlar doğrultusunda, nihai hedef Afganistan'da istikrarlı, meşru ve Afgan halkını temsil eden bir devletin kurulmasını sağlamak olarak belirlenmiştir. AB üyesi ülkeler özellikle adalet ve içişleri alanında işbirliği çerçevesinde başta polis ve istihbarat birimleri olmak üzere tüm güçlerini birleştirerek terörizmle mücadele etmek için karar almışlardır. Bu bağlamda, terörist örgütlerin banka hesaplarının dondurulması, bu örgütlerle ilişki içinde bulunan kişilerin yakalanması, Afganistan'a insani yardım yapılması, Orta Doğu barış sürecinin yeniden başlatılması, Barcelona süreci çerçevesinde Akdeniz ülkeleri ile kültürler arası diyaloga daha fazla önem verilmesi gibi amaçlar yer almaktadır. Ayrıca 20 Eylül 2001'de Adalet ve İçişleri Bakanları Toplantısı'nda telekominikasyon ve elektronik iletişimin soruşturma kapsamına alınması ve şüpheli bulunan özel verilere giriş sağlanması konularında prensipte karara varılmıştır. Bu kararlar resmileştirilememiş, çünkü tartışılan maddeleri insan hak ve özgürlüklerine aykırı bulan devletler karşı çıkmışlardır. Terörizmin ortak tanımlanması ve terörist kişi ve örgütlerin belirlenmesi gibi temel konular başta olmak üzere, AB'nin terörizmle mücadele alanında aldığı önlemlerin önemli bölümü ABD'nin isteği doğrultusunda hazırlanmıştır.³³

11 Eylül sonrasında ABD'nin hazırlayıp kabul ettiği terörist kişi ve kuruluşlar listesi Avrupa ülkeleri tarafından da kabul edilmiştir. Buna bağlı olarak ABD'nin öngördüğü 27 kişi ve kuruluş, Konsey tarafından Terörist olarak kabul edilmiş ve bu örgütlerin banka hesaplarının dondurulması kararı

³³ Deniz Altınbaş AKGÜL: a.g.m., 29.

alınmıştır. Listede bulunan örgüt ve kişilerin İngiltere’de 88 milyon Dolar , Almanya’da 1,2 milyon Dolar ve Fransa’da 2,2 milyon Dolar değerindeki hesaplarının dondurulduğu açıklanmıştır.

2001 yılının ekim ayında yapılan Ghent Zirvesi’nde ABD’nin “meşru” Afganistan Operasyonu’na destek verildiği yinelendikten sonra terörizmle mücadele konusunda yeni kararlar eklenmiştir. ABD başkanı George Bush’un AB’ye göndermiş olduğu uluslararası terörizmle mücadele konusunda 40 tedbirden oluşan liste incelenerek tamamlanmıştır. Listedeki maddelerin çoğunu zaten önceden kabul etmiş olan AB, kalan eksikleri de Ghent Zirvesi’nde gidermiştir. Bu maddeler şöyle sıralanabilir:

- AB ile ABD arasındaki adalet alanında işbirliğinin kolaylaştırılmasına yönelik adımlar atılması,
- Terörist saldırılarla bağlantısı olan suçluların iadesi,
- Sınır kontrollerinin artırılması,
- Teröristler tarafından saldırı amaçlı kullanılması muhtemel olan nükleer ve kimyasal maddelerin ithalat ve ihracaatının kontrollerinin daha sıkı yapılması.

Ghent Zirvesi’nde alınan diğer bir önemli karar İsrail’in güvenliğinin sağlanması ve bir Filistin devletinin kurulması yoluyla Orta Doğu’daki çatışmaların sona erdirilmesi için çalışılacağı olmuştur. Zirvenin en önemli iki sonucu ise, asıl söz sahibi olan ülkelerin, askeri ve siyasi açıdan en güçlü konumda bulunan İngiltere, Almanya ve Fransa olması, ve AB’nin ortak bir dış politika oluşturma konusunda başarısız kalması olmuştur.³⁴

³⁴ Deniz Altınbaş AKGÜL: a.g.m., 30.

Aslında AB, Amerika Birleşik devletlerindeki 11 Eylül olaylarına son derece hızlı bir biçimde reaksiyon vermiştir. Ve çeşitli ülkeler düzeyinde olduğu gibi birlik düzeyinde de bu tarih konuya bakışta bir dönüm noktası oluşturmuştur.³⁵ Birlik çevresinde yapılan görüşmeler ve alınan karar da Avrupa Birliği'nin konuya ne derece hızlı bir tepki verdiğini göstermiştir. Fakat Fonksiyonel olarak yapılan saldırının direk tarafı olan ABD ile kıyaslandığında ortaya büyük farklar çıkmaktadır. Avrupa Birliği ile ABD arasındaki bu farkı görebilmek için 11 Eylül sonrası ABD ordusunun uluslararası terörizm faaliyetleriyle çok boyutlu bir mücadeleye uygun araçlar geliştirmek için bir zamandır yapısında yaptığı düzenlemelere ve kurduğu yerini birimlere bakmak yeterli olacaktır. Bu kuruluşların tam bir listesi dahi sayfalar alabilmektedir. Bu bakımdan yalnızca merkezi askeri karargaha bağlı olanları burada belirteceğiz.

Merkezi Kuruluşlar³⁶

Savunma Bakanlığı-Department of Defense (DoD):

Merkezi Washington D.C., Pentagon'da. Bakanlığa bağlı enformasyon savaşı birimleri:

* *Office of the Assistant Secretary of Defense (C3I)*: Komuta-kontrol, iletişim ve istihbarat sistemleri (command, control, communications and intelligence) alanında görev yapan müsteşar; Savunma Bakanı'nın enformasyon savaşı konularında danışmanı, ayrıca politik-stratejik planlama

³⁵ Charles GRANT: "The Eleventh Of September And Beyond: The Impact On The European Union", Superterrorism: Policy Responses, (Ed) Lawrence FREEDMAN, MA Blackwell Publications (Malden 2002), 58.

³⁶ Bilgiler ve daha detaylı kaynaklar için bkz.: Nihal Halıcı, "Enformasyon Savaşı için Ağır Silahlar", Bianet Haber Merkezi <http://www.bianet.org/2002/03/09/haber8406.htm> (5.8.2005).

ve örgütlenmeden sorumludur. Pentagon'un Enformasyon Savaşı yöneticisi konumundadır

* *Directorate for Information Warfare* : C3I'den sorumlu müsteşarı enformasyon savaşı planlama ve icrası sırasında destekleyen birimdir.

* *Information Warfare Executive Board (IWEB)*: Savunma Bakan yardımcısı tarafından yönetilir. Planlama ile enformasyon savaşının siyasi gelişmelere yansması ve hukuksal açıdan değerlendirilmesinden sorumludur.

* *Information Warfare Council (IWC)*: IWEB'e düzenlediği seminerler ve sanayi ile doğrudan kurduğu bağlantılarla destek verir.

* *Deputy Assistant Secretary of Defense (Security & Information Operations)*: ABD'nin enformasyon sistemlerinin korunmasına yönelik birimdir.

Genelkurmay Başkanlığı-Joint Staff :

Merkezi Washington D.C., Pentagon'da. Enformasyon savaşı alanında kuvvet komutanlıkları kendi bünyelerinde "silahlandıklarından", Genelkurmay Başkanlığının pek etkin olmadığını söylemek mümkündür. Yine de ABD Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı iki birim bulunmaktadır:

* *J-33-Special Technical Operations Division* : Operasyonlardan sorumlu J-3 Karargahının bir parçası konumundadır. Genelkurmay'a destek vermekle yükümlüdür. Ancak Ulusal Güvenlik Kurulu, CIA ve NSA'ya da enformasyon operasyonlarının icrası sırasında yardımcı olmaktadır. Bu tür

harekatlarla ilgilenen en üst askeri birim konumundadır. Pentagon'un "çok gizli" departmanlarından Özel Teknik Operasyonlar Merkezi'ni (Special Technical Operations Center) yürütür. Aralarında hacker savaş yönetimi, enerji silahları ve stratejik savaş yönlendirmesinin de bulunduğu pek çok görevi icra etmektedir.

* *J6K-Information Warfare Division* -Enformasyon sistemlerinden sorumlu ("Information Systems CHECK") J-6 Karargahının bir parçası konumundadır. Savunma amaçlı siber savaş yönetiminde genelkurmaya destek verir.

Savaş Analiz Genel Karargahı-Joint Warfare Analysis Center (JWAC):

Merkezi Virgina, Dahlgren'de yer alan bu birim altyapı ağlarına saldırı için hedef ve silah seçimi konusunda teknik analizler hazırlar, daha sonra bu analizlerin değerlendirilmesinde de görev alır.

Hava Komuta Karargahı-US Space Command :

Merkezi Colorado, Peterson hava üssündedir. Bu birim Ekim 99'dan itibaren ABD silahlı kuvvetleri bilgisayar sistemlerinin güvenliğinden, ekim 2000'den sonra da bilgisayar saldırılarından sorumlu olmuştur. Bünyesinde faaliyet gösteren birim Bağımsız Stratejik Öneri Grubu'dur.

Joint Task Force-Computer Network Operations (JTF-CNO):

Merkezi Virginia, Arlington'dadır. US Space Command'ın bir parçası durumundadır. Savunma ve saldırı amaçlı gerçekleştirilen askeri bilgisayar ağı operasyonlarının koordinasyonundan sorumludur. ABD silahlı kuvvetlerine bilgisayar hizmetleri sunan Defence Information Systems Agency (DISA) bünyesinde yer almaktadır.

Joint Information Operations Center (JIOC):

Merkezi Texas'daki Kelly hava üssünde yer almaktadır. Bu birimde kuvvet komutanlıklarından yaklaşık 150 kişinin yanı sıra üç müttefik ülkenin (bu ülkelerin Kanada, İngiltere ve Avustralya'nın olduğu tahmin edilmektedir) askeri temsilcileri yer almaktadır. Ekim 1998'de kuruluşu gerçekleşmiştir. Tüm kuvvet komutanlıklarının merkezi destek ve araştırma birimi olarak faaliyet göstermektedir. NSA ve Hava Kuvvetleri İstihbarat Ajansı ile çok yakın çalışmaktadır.

Ulusal Güvenlik Ajansı/Merkezi Güvenlik Hizmetleri- National Security Agency (NSA)/Central Security Service (CSS):

Merkezi Maryland, Fort Meade'dedir. ABD silahlı kuvvetlerinin istihbarat ve karşı istihbarat örgütüdür. Yeryüzünün hemen her yerine dağılmış üsleri bulunmaktadır. Matematikçiler için dünyadaki en büyük işveren olarak kabul edilmekte ve aynı zamanda bilgisayar teknolojileri alanındaki "özel gelişmelerin" kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Örgüt hakkında tam bir gizlilik söz konusudur;

P42 Enformasyon Savaşı Destek Birimi(Information Warfare Support Cell):

NSA'nın gizli programlarında "Özel Teknik Ofisi" olarak da hizmet veren birim bünyesinde siber saldırı amaçlı hedef tespiti ve keşif uzmanlarını barındırmaktadır.

National Security Incident Response Center (NSIRC):

Bilgisayar güvenlik sorunları hakkında bir merkezi veritabanını yürütmektedir. Hacker teknikleri hakkında ayrıntılı bilgiyi derleyerek sunmakla görevlidir.

Teknik Enformasyon Operasyonları Merkezi-Information Operations Technical Center (IOTC):

Merkezi Maryland, Fort Meade'dedir. NSA, CIA ve ABD Genelkurmay'ının ilgili birimlerinin işbirliğiyle 1997 yılında kurulmuştur. NSA ile yakın şekilde çalışarak enformasyon savaşında kullanılmak üzere özel teknolojiler geliştirmektedir.

Enformasyon Sistemleri Savunma Ajansı-Defense Information Systems Agency (DISA):

Merkezi Virgina, Arlington'dadır. Pentagon'un altyapısını yürütmekle görevli birimdir. Muhtelif enformasyon sistemlerini planlar, geliştirir, diğer sistemlere entegre eder ve birçoğunun da işletilmesini sağlar.³⁷

Bu örneklerde görüldüğü gibi ABD hem konvansiyonel savunma sistemi açısından hem de 1990ların sonunda ortaya çıkmış bulunan yeni tip uluslar arası terörizmle mücadele için enformasyon kaynaklarının kullanımı dahil istihbarat ve karşı-istihbarat çalışmalarına çok önem atfetmektedir.

Bu yapılar göz önüne alındığında bir kıyaslama yapmak gerekirse AB ülkelerinin ABD'nin istihbarat kurumları ile kapasite ve yetenek bakımından eşit hale gelebilmeleri için ABD yerinde saysa dahi 10 yıllık bir çalışma gerekecektir.

³⁷ Nihal Halıcı, "Enfromasyon Savaşı için Ağır Silahlar", Bianet Haber Merkezi <http://www.bianet.org/2002/03/09/haber8406.htm> (5.8.2005).

BÖLÜM III:

AVRUPA İÇ GÜVENLİĞİ VE TERÖRİZM

Avrupa Birliği politika oluşturunca belgelerinde terörizm sorunu her şeyden önce yalnızca savunma ve dış politika çerçevesinde değil aynı zamanda içişleri ve adalet alanında yapılacak düzenlemelerle üzerinde gidilebilecek bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Çünkü Birlik terörün çok çeşitli dayanakları ve boyutları olan ve yine çok çeşitli alanlarda değişik yüzlerle ortaya çıkan bir olgu olduğu saptamaktadır.

A. Avrupa Birliği Belgeleri'nde Terör ve Güvenlik Tanımı

Avrupa Birliği'nin terörizmle mücadele konseptinin en temel yasal (anayasal anlama gelebilecek) dayanakları Avrupa Birliği Anlaşması'nın (EU Treaty) altıncı ana başlığı altında yer alan kriminal konulardaki polisiye ve adli işbirliği hakkındaki maddelerinde yer bulmuştur.¹

Avrupa Konseyi bünyesinde imzalanan, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 17. maddesinde, "özgürlükleri yok etme özgürlüğünün tanınmayacağı" öngörülmüştür. Sözleşme hükümlerinin ihlali iddialarını inceleyen ve karara bağlayan AİHK ve Divan da, BM Genel Kurulu'nun aldığı karar doğrultusunda terörü,

¹ "Maastricht Treaty Title VI"
<http://europa.eu.int/en/record/mt/title6.html> (10.4.2004).

başkalarının insan hakları ve temel özgürlüklerini yok etmeyi amaçlayan yıkıcı eylemler olarak tanımlanmıştır.

Akademik çalışmalarda bu Avrupa Birliği'nin terörizm tanımını "demokrasiyi şiddet yolu ile yok etmeyi amaçlayan tüm eylemler" olarak yaptığı tespit edilmektedir. Bu çerçevede Paul Treanor'a göre Avrupa Birliği'nin bu geniş tanımı Birlik hukukunda yeterince açık bir karşılığa sahip olan çeşitli anlaşma ve hukuksal düzenleme metinlerindeki karşılıklarıyla birlikte düşünülmelidir.²

Yine Avrupa Konseyi bünyesinde 1997 yılında *Terörün Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi* imzalanmıştır. Bu sözleşmede, artan terör suçlarının neden olduğu sorunları gidermek amacıyla bazı düzenlemelere gidilmiştir. Sözleşmenin bugün için önem gösterdiği düşünülen birinci tarafı, "adam kaçırma, rehin alma ve özgürlüğü tehdit eden suçlar" ile, "kişilerin hayatı için tehlike oluşturduğu ölçüde bomba, el bombası, roket, otomatik, ateşli veya bombalı mektup veya koli kullanmak suretiyle işlenen suçlar"ın politik suç, politik suça bağlı suç veya politik nedenle işlenmiş suç sayılmayacağını öngörülmesi, bu tür bir suç işleyen bir kişiyi ırk, din, milliyet, politik görüşleri dolayısıyla kovuşturma veya cezalandırma amacına yönelik olduğu izlenimini veren iade talebinin karşılanamayabileceğinin hükme bağlanmış olmasıdır.

Bu sözleşmenin bugün için önem gösterdiği düşünülen ikinci tarafı ise, suçluyu iade etmeyen tarafın, gereğinden fazla gecikmeden olayı kovuşturmak amacıyla kendi yetkili makamlarını harekete geçirme yükümlülüğü altında olduğudur.

² Paul TREANOR: "The Ethics of Terror" 18 June, 2004.
<http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/terror-ethics.html> (7.6.2005).

Ayrıca, Avrupa Konseyi bünyesinde 1957 yılında Suçluların iadesine Dair Avrupa Sözleşmesi de imzalanmıştır. Bu sözleşmenin bugün için önemli yanı, politik suçluların iade edilmeyeceğinin, mevzuatında ölüm cezası bulunan ülkeye iade olunmayacağına, ancak ölüm cezasının infaz edilmeyeceğine dair teminat verilmesi halinde iadenin mümkün olabileceğinin öngörülmesidir.

Avrupa’da Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Helsinki Nihai Belgesi’nde de, katılımcı devletlerin, güvensizliği ortadan kaldırıp güveni artırmak için çabalarını birleştirecekleri, birbirlerinin egemen eşitliğine, kişiliğine, toprak bütünlüğüne, özgürlüğüne ve politik bağımsızlığına saygı gösterecekleri, birbirlerinin içişlerine karışmaktan kaçınacakları, uluslararası hukuk uyarınca üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetli olarak yerine getirecekleri, hükme bağlanmıştır.

Günümüze doğru gelindikçe terör tanımı daha “sıkı”, daha “dar” yorumlanmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği Adalet Bakanları’nın 2001 yılı 6 Aralığındaki toplantısında ekonomik ve siyasal sistemi “yıkma ya da istikrarsızlaştırmaya” yönelik eylemlerin tümü terörizm kapsamında değerlendirilmiştir.³ Eylül 2002 tarihindeki Konsey Çerçeve Kararında ise (2002/475/JHA) karar geliştirilerek terörizm , “bir ülke yada uluslar arası organizasyonun temel siyasal, anayasal, ekonomik ve sosyal yapısını ciddi biçimde tahrip etmeye yada istikrarsızlaştırmaya dönük spesifik şiddet eylemleri” olarak tanımlanmıştır.⁴

³ Konuyu Değerlendiren Bir Çalışma İçin Bkz: Paul TREANOR: “Legalise Terrorism”
<http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/terrorism.html#english>

⁴ Gus HOSEIN: “Threatening The Open Society: Comparing Anti-terror Policiesn And Strategies In The U.S. And Europe”, Privacy International, (13 Aralık2003), 27.

Elektronik Versiyonu İçin Bkz:

<http://www.privacyinternational.org/issues/terrorism/rpt/comparativeterrorreportdec2005.pdf>

Avrupa Konseyi'nin 2001 yılı aralık ayında aldığı "Terörizmle Mücadelede Alınan Belirli Önlemlerin Uygulanmasına İlişkin Ortak Tutum" başlıklı tavsiye niteliğinde kararı da, terörizmin amacını ve mahiyetini AB açısından ortaya koyması bakımından anlamlıdır. Bu kararda, Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin terörle mücadele kapsamında "terörist eylemlere katılmış şahıs, gurup, oluşum", "terörist eylem ve terörist gurup" gibi bazı kavramları nasıl anladığı ve ne tür uygulamalara yer verilmesi gerektiği hususuna değinilmiştir.

Bu çerçevede, "Terörist eylemlere katılan şahıs, gurup, oluşum" kavramlarının terörist eylemlerde bulunanları, bulunmaya teşebbüs edenleri, bunlara yardım ve yataklık edenleri, bunlar tarafından doğrudan veya dolaylı olarak kontrol edilenleri, bunların yönetiminde olanları ve bunlar adına hareket edenleri ifade ettiği belirtilmiştir.⁵

"Terörist eylem" kavramının, bir ülkeye veya uluslar arası örgüte ciddi bir biçimde zarar verebilecek, kasıtlı olarak yapılan hareketler anlamına geldiği ve bu eylemlerin, uluslar arası hukukun saldırı olarak tanımladığı eylemler olduğu ifade edilmiştir. Buna bağlı olarak,

- Halkı ciddi bir şekilde yıldırmaya,
- Bir hükümeti veya uluslar arası bir örgütü, herhangi bir eylemde bulunmaktan kaçınmaya veya herhangi bir eylemde bulunmaya zorlamaya,
- Bir ülkenin veya uluslar arası bir örgütün temel sosyal, ekonomik, anayasal veya politik yapısını ciddi bir biçimde istikrarsız kılmaya veya yok etmeye yönelik eylemlerin terörist eylemler olduğu belirtilerek bunların ayrıtısına yer verilmiştir.

⁵ Osman Metin ÖZTÜRK: a.g.m., 33.

“Terörist gurup” kavramının da, iki kişiden fazla insandan oluşan, terörist eylemlerde bulunmak için kurulmuş ve bir düzen içinde hareket eden yapısal bir gurup olarak anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir.⁶

Hukuksal düzenlemeler konusundaki açıklamalara son vermeden önce bugün Uluslararası Adalet Divanı’nın (La Haye) bir kararında da ifade edildiği ‘gibi, insan hakları konusundaki uluslararası belgelere hukuksal olarak taraf olmayan ülkelerin bile, bu belgelerde yer alan esas ve usullere uymak zorunda olduğunun kabul edildiğini belirtmek gerekir.

B. Avrupa Ülkelerinin Kendi Ülkelerindeki Teröre Karşı Konumu

Avrupa Birliğinin başından beri ciddi bir terörle mücadele politikası vardır.⁷ Ancak Avrupa ülkeleri, zaman içinde iki tür terör örgütü ve eylemlerine muhatap olmuştur. Birincisi, 1970’li yıllarda karşılaşılan, Marksist-Leninist ideolojik temel üzerine kurulup işletilen terör örgütü ve faaliyetleridir. Bunlar, iki kutuplu dönemin sona ermesine doğru yavaş yavaş yok olmaya başlamış ve bunların, yerini, ikinci tür almıştır. Bu kez, etnik ayrımcılık üzerine kurulup işletilen terör örgüt ve eylemleri yaşanmaya başlamıştır. şu anda büyük ölçüde etnik ayrımcılık üzerine dayalı Avrupa’daki terörün, özellikle Fransa, İngiltere ve İspanya’da öne çıktığı söylenebilir. Ancak bu ifade, Avrupa’nın diğer ülkelerinde terör örgüt ve eylemlerinin bulunmadığı anlamına gelmemektedir.

⁶ Osman Metin ÖZTÜRK: a.g.m., 33.

⁷ Kapsamlı Bir Çalışma İçin Bkz: Ertan BEşE, Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları, Seçkin Yayınları, (Ankara 2002).

Örneğin Almanya, İtalya ve Hollanda'nın sınırlı terör eylemlerine muhatap oldukları ve terör örgütleri ile mücadele konusunda bazı önlemler aldıkları bilinmektedir. Ancak özellikle son dönemde teröre en çok muhatap olan ülkeler Fransa, İngiltere ve İspanya'dır. Fransa, Avrupa'da ortaya çıkan terörün iki türüyle de karşılaşmıştır; yakın geçmişte Marksist-Leninist bir temel üzerine kurulup işletilen terör dönemini geçirmiş, daha yakın zamanlarda ise, Korsika'nın bağımsızlığı için etnik temel üzerine kurulu yoğun bir terör dalgası yaşamıştır. Fransa, terör ile mücadele kapsamında, bir taraftan jandarma içinde özel anti-terör birimleri oluşturmuş, diğer taraftan da yönetsel ve yasal bazı önlemler almıştır. Alınan bu önlemler sayesinde Korsika'nın bağımsızlığı için mücadele veren Korsika Ulusal Kurtuluş Komitesi (FLNC) isimli terör örgütünün, Korsika halkından soyutlanması mümkün olabilmış ve terör şimdilik hızını kesmiştir.⁸

İngiltere, amacı İngiliz askerlerinin Kuzey İrlanda'dan tamamen çekilmesi, önce Kuzey İrlanda'nın tam bağımsızlığının sağlanması, arkasından da Güney ve Kuzey İrlanda'nın birleşerek İrlanda Adası üzerinde İngiltere'den ayrı ve tam bağımsız bir İrlanda devletinin kurulması olan İrlanda Kurtuluş Ordusu (IRA) isimli terör örgütü nedeniyle yoğun bir şiddet dalgası yaşamıştır. IRA'nın düzenlediği eylemler nedeniyle 1970'li yılların başından bu yana İngiltere'de toplam 3.200 civarında asker ve sivil hayatını kaybetmiştir.

Kuzey İrlanda sorununun ortaya çıkmasında ve bugünlere gelmesinde iki faktör rol oynamıştır. Bunlardan birincisi etnik farklılık, ikincisi de mezhep farklılığıdır. Başlangıçta sömürgeci girişimlere başkaldırı şeklinde etnik ve milliyetçi bir çizgide ortaya çıkan sorun, çoğunluktaki Protestanların, yani İngiltere'nin işine gelecek olması nedeniyle sonradan mezhep

⁸ Emin GÜRSES: Ayrılıkçı Terörün Anatomisi IRA-ETA-PKK, Bağlam Yayınları,(İstanbul 1997), 35.

farklılığına dönüştürülmüştür. Bugün için sorun, Katolik-Protestan eksenine oturtulmuştur. Kuzey İrlanda'da nüfus olarak azınlıkta bulunan Katolikler, güneydeki İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmek isterken, sayıca çoğunluk durumundaki Protestanlar, İngiltere'ye bağlı kalmayı tercih etmişlerdir.

Ancak, kademeli olarak Kuzey İrlanda'nın İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmesini öngören 10 Nisan 1998 tarihli anlaşmanın, yapılan referandumda ada halkının büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilmesi karşısında, Kuzey İrlanda'nın İngiltere'ye ait İngiltere'nin ayrılmaz bir parçası olduğu yolundaki görüşün, bugün anlamını kaybettiğini söylemek mümkündür, İngiltere, terörle mücadele konusunda polisiye, yasal, ekonomik, sosyal, politik, yönetsel ve uluslararası bir dizi önlem almıştır.

İspanya'da Basklıların dil, kültür ve köken itibariyle İspanya'nın geneline egemen olan dokudan farklı olduğu tezi üzerine kurulu, etnik karakterli bir teröre muhatap olmuştur. Bask sorununun ortaya çıkmasında, kilise ve din adamlarının belirgin bir etkisi olmuştur, İspanya, Bask Ülkesi ve Özgürlüğü (ETA) isimli bağımsız bir Bask devleti kurma amacını güden, ayrılıkçı terör örgütünün eylemleri nedeniyle şiddet hareketlerini yaşamıştır.

İspanya, terörle mücadeleyi demokratikleşme ile birlikte götürmeyi tercih etmiş, İngiltere gibi polisiye, yasal, politik, yönetsel, ekonomik, sosyal ve uluslararası bir dizi önlem almıştır. Ancak Bask ülkesine özerklik verilmesine rağmen, ETA isimli terör örgütü ortadan kaldırılamamış, özerk Bask yönetimi ile de çatışma içine girmiştir.

C. AB Güvenlik Politikası ve Terör Karşıtı Önlemler

Avrupa Birliğinin terör karşıtı önlemlerinin kurumsal karşılığı birlik düzeyinde yaratılan iki önemli kurumda ifadesini bulur. Bunlar Europol ve Eurojust adlı kurumlardır. Bunun dışında tek tek birlik üyelerinin terör ve güvenlik ile ilgili kurumları mevcuttur ve birlik yukarıda anılan iki kurumunun dışındaki organları ile de bunlar arasında işbirliği sağlamaya çalışmakta terör karşıtı güvenlik politikalarında eşgüdüm oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği düzeyinde bir İstihbarat servisinin olmaması AB çevrelerinde tartışılmaktadır. Birlik üyeleri uluslararası düzeyde birlik üyesi ülkelerin istihbarat birikimi kadar müttefiki ABD'nin deneyimlerinden ve birikiminden NATO vasıtasıyla yararlanmaktadır. Şimdilik uluslararası düzeydeki istihbarat faaliyetlerinde Birliğin kendi organının yaratmasından çok üye ülkeler istihbaratlarının işbirliği ile NATO düzeyinde olanak ve bilgilerden yararlanma yolu daha ağırlıklı tercih edilen bir yaklaşımdır.⁹

1. Eurojust:

Avrupa Birliğinin terörü de kapsayan güvenlik sorunları çerçevesinde birlik ülkeleri arasında işbirliğini sağlamak özellikle sınır aşırı güvenlik sorunlarında adli takip ve tehlikelerin soruşturulması faaliyetlerini yürütmek üzere kurduğu birlik düzeyindeki kurumlardan birisi de kısa adı Eurojust olan kurumdur. 2002 yılında kurulan bu yapı doğrudan anti-terör birimi

⁹ James FOSTER: "Deputy Chief Of The US Mission To The EU Assesses The European Reaction To The Madrid Terrorist Attacks And Spain's New Policy On Transatlantic Relations"
<http://www.geoscopie.com/espaces/e941attenmad.html> (08.11.2005).

olmamakla birlikte terörün ve güvenlik sorunlarının sınır aşırı faaliyetlerle ulusal otoritelerin gözünden kaçmasını engelleyici faaliyetler yapmaktadır.

1999 Tampere Zirvesinde Avrupa Birliği Konseyi, ciddi örgütlü suçla mücadeleli güçlendirmek amacıyla, ulusal savcılardan, yargıçlardan veya polis memurlarından oluşan “Eurojust” adlı bir birim kurulmasına karar vermiştir. Eurojust, ulusal iddia makamlarının düzgün eşgüdümünü kolaylaştırmak, cezai soruşturmaları desteklemek ve Avrupa Adalet Ağı ile yakın işbirliği içinde olmakla görevlidir. 2001 yılına kadar, gerekli hukuki araçların kabul edilmesi öngörülen Tampere zirvesi kararında üst düzey uygulayıcı yetkililerin eğitilmesi için bir Avrupa Polis Koleji kurulması da karar bağlanmıştı. Avrupa Birliği Konseyi’nin düşüncesine göre ulusal ceza hukuku ile ilgili olarak, ortak tanımlar ve yaptırımlar üzerinde anlaşmaya yönelik çabalar, öncelikle, mali suçlar (karapara aklama, yolsuzluk, kalpazanlık, uyuşturucu maddeler, insan kaçakçılığı, çocukların cinsel istismarı, vs.) gibi alanlarda yoğunlaşmalıdır.¹⁰

Eurojust güvenlik çerçevesinde deki diğer birlik organları olan Avrupa Adliye Ağı (The European Judicial Network) ve Avrupa Polisi (European police office yada kısa adıyla Europol) ve özellikle güvenlik sorunu yaratan organizasyonların mali kaynaklarının da takibini iş edinmiş Avrupa Sahtecilik Karşıtı Dairesi (European Anti-Fraud Office ya da kısa adıyla OLAF) ile işbirliği içinde çalışmaktadır.¹¹

¹⁰ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği AB Adalet ve İşleri Politikası “Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanı” <http://www.deltur.cec.eu.int/ab-politika.html>, s. 7. (8.6.2005).

¹¹ “What is Eurojust?” Başlıklı Eurojust Resmi Web Sitesi Yazısından: <http://www.eurojust.eu.int/> (11.7.2005).

2. Europol

Örgütün temelini, 1970'li yıllarda faaliyetlerine başlayan ve esas amacı Avrupa'da terörizmle mücadele etmek olan TREVI Grubu (Terrorism, Radicalism, Extremism, Violence, Internationalism)¹² oluşturmaktadır.¹³ Buna karşın, günümüzdeki yapısına yakın bir kurum olarak EUROPOL fikrinin, ilk kez AT Bakanlar Konseyi'nin 28-29 Haziran 1991 tarihli Lüksembourg toplantısında gündeme geldiği görülmektedir. Bu toplantıda Alman Şansölyesi Kohl, ABD'deki FBI (Federal Bureau of Investigation) ve Almanya'daki BKA (Bundeskriminalamt) benzeri bir yapı olarak, Avrupa Kriminal Polis Bürosu (European Criminal Police Office)'nun kurulmasını önermiştir. Aynı toplantıda, her üye ülkenin ulusal düzeyde bir temsilcisinin katılımıyla bir Uyuşturucu İrtibat Görevlileri (The Drugs Liaison Officers - DLO) biriminin kurulması da kararlaştırılmıştır.

Bu iki düşünce bir arada ele alınmış ve bir plan benimsenmiştir. Lüksembourg toplantısında benimsenen plana göre, üye devletler arasında uluslararası organize suçlar, terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi ciddi nitelikteki suçlarla mücadele alanında işbirliğini sağlayacak yeni bir yapının oluşturulması fikri, İngiltere'nin çekincelerine rağmen benimsenmişti. Bu çerçevede, EUROPOL Üzerine Ad Hoc Çalışma Grubu (Ad Hoc Working Group on EUROPOL – AHWGE) kurulmuştur.¹⁴ Bu birim, TREVI şemsiyesi

¹² Örgüt ilk toplantısını 1976 yılında Lüksemburg'da gerçekleştirmiştir ve esas itibari ile amacı üye devletler arasında pratik ve operasyonel düzeyde anti-terörizm faaliyetlerinde bulunmaktadır. Örgütün 1985 yılındaki toplantısının ardından başta uyuşturucu ticareti olmak üzere diğer ciddi organize suç biçimleri de örgütün çalışma alanına dahil edilmiştir. TREVI sistemi, üye ülkelerin polis şefleri ve adalet ve içişleri bakanlarından oluşmaktaydı ve çalışma grupları halinde faaliyetlerini yürütmekteydi. Bu toplantılarda üye ülkelerin polis şefleri ve istihbarat görevlileri bir araya gelerek, görev alanlarındaki suçlara ilişkin istişarelerde bulunmaktaydı.

Bkz: Tony BUNYAN: The Europol Convention, Statewatch, (London 2000), 507.

¹³ Michael SANTIAGO: Europol And Police Cooperation In Europe, The Edwin Mellen Press, (New York 2000), 39.

¹⁴ Michael SANTIAGO: a.g.e., 45.

altında faaliyet gösterecek ve öncelikle bir EUROPOL Uyuşturucu Birimi (EUROPOL Drug Unit – EDU) kurulması doğrultusunda faaliyette bulunacaktı. Bu doğrultuda, 1-2 Temmuz 1993 tarihinde Koppenag'da yapılan ve TREVI'den görevlilerin de katıldığı içişleri bakanları toplantısında EDU'yu kuran anlaşma imzalanmıştır.¹⁵ Amaç, Avrupa'daki uyuşturucu kaçakçılığı ile kolektif bir biçimde mücadele etmektir. Uyuşturucu konusunda toplanan tüm bilgilerin üye devletler arasında EDU aracılığıyla paylaşılması öngörülmekteydi. Öte yandan, toplanan hiçbir kişisel bilgi dışarı sızdırılmayacaktı. EDU, bu anlamda EUROPOL'ün öncüsü sayılmaktadır. Bu anlaşmanın ardından, 16 Şubat 1994'te EDU faaliyetlerine resmen başlamıştır. EUROPOL'ün kurulmasına ilişkin çalışmalar ise daha uzun bir zaman almıştır.¹⁶

Bütün ciddi uluslararası suçlara karşı Üye Devletler arasında yeni bir işbirliği kararı Avrupa Birliği Anlaşması hükümlerinden 1995 yılında doğan Europol'un amacı, birden fazla üye devleti ilgilendiren hallerde terörizm, uyuşturucu ticareti ve diğer örgütlü suçlara karşı mücadelede işbirliğini teşvik etmektir.¹⁷ Europol'un merkezinin bulunduğu Lahey'de (Hollanda), her Üye Ülkenin irtibat memurları birlikte çalışırlar, suç vakalarını daha hızlı bir şekilde çözmek için bilgi alışverişinde bulunurlar.

Örgütlü suçlar açısından, Europol yanında, AB'nin bu konuya karşı girişimlerinden biri de, 1997 yılında Amsterdam zirvesinde onaylanan “örgütlü suçlara karşı eylem planı” adlı belgede yer almaktadır. AB işbirliği, ulusal yasa icra makamları arasında Avrupa şebekeleri kurulması sonucunu vermiştir. Bu şebekeler sayesinde, Üye Devletler, ortak izleme operasyonları

¹⁵ Tony BUNYAN: The Europol Convention, Statewatch, (London 2000), 3-4.

¹⁶ Sezgin KAYA: “Interpol, Europol ve Uluslararası Terörizm”
http://www.egm.gov.tr/apk/dergi/39/web/makale/Sezgin_Kaya.htm#_ftn1 (9.6.2005)

¹⁷ AB Adalet ve İçişleri Politikası “Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanı”
<http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf> , 5.

yürütemekte, uyuşturucu ticareti, kara para aklanması, terörizm, çalıntı araçlar, futbol holiganizmi, yüksek teknoloji suçları ve kentsel şiddet gibi bir dizi alanda özel eğitim ve uzmanlık bilgisini geliştirebilmektedir.¹⁸

Europol, 1992 senesinde Alman polis memuru Jurgen STORBECK öncülüğünde bir enstitü olarak kurulmuştur. Bu birim şu anda eski bir Mollanda evi görüntüsündeki binada çalışmakta olup çalışan sayısı 220'dir. Yakın gelecekte bu sayı 400'e kadar çıkarılacaktır.¹⁹

Teşkilat 1 Ocak 1990'da kurulmuş, üye devletlerin bu teşkilatın tüm detaylarını onaylaması ile 1 Temmuz 1999'da faaliyete geçirilmiştir. Kurumun şu andaki amacı yasadışı göç ve bu amaçla kurulan organize suç şebekelerini çökertmektir.

Bu bağlamda incelenecek olursa Europol teşkilatı yakın gelecekte Avrupa Birliği tek bir devlet haline geldiğinde Merkezi Haberalma Teşkilatı gibi olacak; ABD'nin FBI teşkilatına benzer bir kurum olarak faaliyetlerini sürdürecektir.

Bu durumda Europol Avrupa'da büyük çaplı araştırmayı gerektiren suçlarla ilgilenirken üye ülkelerin güvenlik güçleri ise daha basit suçlarla ilgili çalışacaktır.

¹⁸ AB Adalet ve İçişleri Politikası "Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanı"
<http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf> , 5.

¹⁹ Erhan GÜNEY: "AB İçerisinde Europol ve Türk Emniyet Teşkilatı", Polis Dergisi, Sayı 27, (Nisan-Haziran 2001), 15-16.

Bugün Europol diğer Avrupa Birliği çalışma guruplarında olduğu gibi diğer üye guruplarına destek sağlamakta, bu amaçla da suçun tahlili, soruşturması ve önlenmesi faaliyetlerini yürütmektedir

Europol üye devletlere desteğini;

Suçun işlenmeden önceki aşamasında: Suç işlenmeden önce suçun oluşumunu tahmin etmek ve bu amaçla tehdit unsurlarının önceden belirlenebilmesi işlevini gerçekleştirmeye çalışır.

Bu amaçla;

Uzman Toplantıları: Düzenli olarak uluslararası ilişkileri geliştirmek amacı ile uzmanlar seviyesinde toplantılar yapılarak bilgi alışverişinde bulunulur.

Genel Durum Raporu: Geleneksel olarak hazırlanan bu raporda suç alanları tanımlanarak suçlu gurupları tespit olunur. Bu rapor ve tespitler üye ülkelerin desteği bilgi ve belgeleri ile hazırlanır. Bu amaçla da üye ülkelere tavsiyede bulunulur.

Bu raporda;

Tehditler ortaya konularak risk tahminleri ile bu tehditlerin giderilebilmesi amacı ile risk gurupları belirlenir.

Tüm bu konular Bilgi Bülteni'nde ortaya konulur.

Şu anda üye ülkelerle yapılan görüşmeler ve alınan bilgi ışığında 3 analiz dosyası ve daha önceki evrelere ait 3 çalışma dosyası mevcuttur.

Bu çalışma dosyaları neticesinde bir kaç şüphelinin gözlem altına alınmasıyla Almanya, Fransa, İngiltere, İsveç, ve Portekiz gibi ülkeleri ilgilendiren yasadışı göçle ilgili olarak organize suç şebekesi çökertilmiştir.²⁰

Bu tür suçları daha rahat kontrol altına alabilmek amacı ile Europol; gümrük kontrollerinin arttırılmasını, İnterpol gibi diğer istihbarat örgütleri ile işbirliğine gidilmesini, ilgili uzmanlarla işbirliğine gidilmesini ve suçun önemini vurgulamak için cezaların yaptırım gücünün arttırılması amacına yönelik faaliyetleri geliştirmek istemektedir.

Bunun içinde Europol'ün en büyük destekçisi bilgisayar sistemidir. Bunun en güzel örneği Avrupa Birliği içinde var olan SIS (Schengen Information System)'dir.²¹

²⁰ Erhan GÜNEY: a.g.m.,15-16.

²¹ Erhan GÜNEY: a.g.m., 15-16.

D. AB'nin Göç Politikası

2 Ekim 1997 tarihinde Amsterdam Antlaşması'nın imzalanması, AB bütünleşme sürecinde bir kilometre taşı olarak nitelendirilmektedir. Antlaşma, adalet ve içişleri konularının büyük bir kısmını Birinci Sütun kapsamına alarak ve yeni öncelikler koyarak *bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı* yaratılmasının temelini oluşturmuştur. Avrupa Topluluğu, Amsterdam Antlaşması ile, AB içinde kişilerin serbest dolaşımı için gerekli olduğu ölçüde, göç ve iltica, dış sınırlar, ve medeni hukukta adli işbirliği konularında mevzuat çıkarma yetkisine sahip olmuştur. Bu konular, “vizeler, iltica, göç ve kişilerin serbest dolaşımıyla ilgili diğer politikalar” başlığı kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda, yönergeler ve yönetmelikler gibi, Topluluk hukuki araçlarına konu olabilmektedirler. Konsey, “bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı”nın kademeli olarak kurulmasını güvence altına almak amacıyla, 2004 yılına kadar oybirliğiyle karar almaya devam etme kararı almıştır.²²

1985 tarihli Schengen Anlaşması ile bazı Üye Devletler, Tek Avrupa Senedi kapsamında tesis edilen kişilerin serbest dolaşımının sadece üye devletlerin vatandaşları için geçerli olduğunu ve dolayısıyla, üye olmayan ülkelerin uyruklarının kimliğini denetlemek için, Üye Devletler arasında sınır denetimlerini sürdürmenin gerekli olduğunu düşünüyorlardı. Bu bağlamda özgürlük alanı, göç ve iltica politikasında daha sıkı işbirliği kurma ihtiyacını artmıştır.

Avrupa Birliği Konseyi, Amsterdam Antlaşması'nı yürürlüğe koymak amacıyla, 15-16 Ekim 1999 tarihlerinde Finlandiya'nın Tampere şehrinde toplanarak adalet ve içişleri alanında politika yönelimleri ve somut hedefler

²² AB Adalet ve İçişleri Politikası “Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanı”
<http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf> , 13.

üzerinde anlaşmıştır. Devlet ve Hükümet Başkanları, genişleme ile birlikte, adalet ve içişleri alanında işbirliğinin giderek önem kazandığına işaret ederek, Avrupa politikasının gelecekteki seyrini çizmişlerdir.

Tampere gündeminin amaçlarından biri, bir tarafta, örgütlü yasadışı göç dahil, suça karşı etkili eylem ve diğer tarafta bir “Avrupa kalesi” imajı vermekten kaçınılması arasındaki doğru dengeyi sağlamaktır.

Zirvede öncelikle, ortak bir Avrupa iltica sistemi yönünde çalışılması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda, kısa vadede, (özellikle, iltica talebinde bulunanların kimliklerinin belirlenmesi için parmak izleri veritabanı olan Eurodac’ın kurulması yoluyla) hangi üye devletin bir iltica başvurusunun incelenmesinden sorumlu olduğunu tespit etmeyi kolaylaştıracak bir sistem oluşturulması söz konusudur. Ayrıca, adil ve etkili iltica prosedürleri için ortak standartlar ve iltica talebinde bulunanların kabul edilmesi için ortak asgari şartlar benimsenmesi ve sığınmacı statüsünün tanınması ve içeriği ile ilgili kuralların yakınlaştırılması aynı kapsamda yer alacaktır. Daha uzun vadede ise, Topluluk kuralları, iltica hakkı tanınan kişiler için AB çapında geçerli olan tek bir statüye ve ortak bir iltica usulüne götürecektir.²³

Göç politikası özellikle dış kaynaklı (terörizm dahil) güvenlik sorunlarının önlenmesinde önemli bir başlık oluşturmaktadır. Almanya’nın, 11 Eylül olayları sonrasında olayla ilgisi olduğunu düşünerek yakaladığı kişinin kendi vatandaşı bir göçmen olması Avrupa kamuoyunda göçmenlik yasasının sıkı denetlenmesi konusunda önemli bir istek yaratmıştır. Ancak genel olarak Avrupa göç politikası altında ele alınan konular güvenlik sorunun ekonomik ve sosyal iktidarın korunması anlamında geniş bir güvenlik tanımıyla ilgilidir.

²³ AB Adalet ve İçişleri Politikası “Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanı” <http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf> , 15.

Avrupa'nın göç politikası, halk arasında 1980 ve 1990'lı yılların bir fenomeni olarak görülmektedir. Ancak Avrupa Topluluğu (AT), 1957 Roma Sözleşmeleri'nden itibaren kurulduğundan beri bir göç toplumu olmuştur. Ancak burada sözleşmeyi yapanlar, AT'ye bir dış göçü değil, aksine AT ülkeleri içinde bir iç göçü düşünmüşlerdir. Bu bağlamda sermaye, mal, hizmet ve kişilerin serbest dolaşımı önem arz etmektedir. AT üye ülkelerinin vatandaşlarının serbest dolaşım hakkı kaybı, göç politikası görüşmelerinde 30 yıl sonra yeniden önem kazanmıştır.

Özellikle 70'li yıllarda birleşme sürecindeki felcin sona ermesiyle göç politikası sorunları, ulusal çerçevede düzenlenmeye çalışılmıştır. Buna bağlı olarak Benelux devletleri ve Kuzey Birliği (İskandinav devletleri) arasında pasaport birliği kurularak bu devletlerde yaşayan yabancılar için seyahat olanakları ortaya çıkmıştır. Başlangıçta göç sorununun çözülmesi, birleşme sürecindeki dinamikleşme boyunca her bir AT üyesinin devletler arası çözümü vasıtasıyla ivme kazanmıştır.

Göçle ilgili dar çaplı politik işbirliği, 80'li yılların ortasında başlamıştır. Bunun nedeni ise uzun süredir planlanan, ama hep ertelenen bir projenin hazırlıklarıdır: "Son tarihi kesinlikle 1992 olarak belirlenen Avrupa iç piyasasının yaratılması". Bu iç entegrasyon adımı vasıtasıyla AT üye ülkeleri, kurulan AB'nin bütün olarak aniden göç sorunlarıyla uğraşacağını düşünmeye başlamışlardır. Çünkü bu niyetin bir parçası da, sınır kontrollerinin kaldırılmasıydı. Bunun üzerine bir de 80'li yıllarda yükselen bir hızla iltica talepleri gelmekteydi. Dahası, 90'lı yıllarda Demir Perde yıkıldıktan sonra Doğu Avrupa'dan yükselen bir göç baskısı gelmeye başlamıştı.

80'li yıllarda Almanya ve Fransa arasında sınır kontrol önlemlerinin kaldırılmasına ilişkin görüşmelere geçilmiştir. Burada Benelux ülkeleri de söz

konusu olmuştur. 14.6.1985 tarihinde ilk Schengen Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmada, katılan ülkelerin sınırlarının açılması öngörülmüştür. Schengen Anlaşması, içine AT kurumları çekilmeyen yalnızca saf bir devletler arası anlaşmadır. Zaten o zamana kadar AT, ülkeleri tarafından bu konuda çok az bir adım atılmıştır. Uygulama hükümleri, beş yıl geçtikten sonra 1990'da ikinci Schengen Anlaşması ile belirlenmiştir. Bu tarihten itibaren İngiltere, İrlanda ve Danimarka dışında bütün AB üyesi ülkeler, bu anlaşmaya katılmışlardır.

Anlaşmanın değiştirilmesindeki en büyük tartışma noktası, sınır kontrollerinin kaldırılması vasıtasıyla üye ülke vatandaşlarının serbest dolaşımının taktik olarak üye olmayan ülke vatandaşlarına yayılıp yayılmayacağı olmuştur. Schengen devletleri bunu kabul edip onaylarken, İngiltere reddedip eski Roma sözleşmelerinin ruhunda AB vatandaşlarının serbest dolaşım hakkından yararlanabileceğini, ancak yabancıların vize almak zorunda olduğunu ileri sürmüştü. İrlanda İngiltere ile birlikte pasaport birliğinde bulunduğu için, bu ülke de Schengen Anlaşması dışında kalmıştır.

İkinci Schengen Anlaşması'ndaki hüküm şöyledir :

“Sözleşmeye taraf ülkelerden biri tarafından verilmiş ikâmet sıfatına sahip üçüncü ülke vatandaşları, bu belgeye ve geçerli seyahat belgelerine istinaden sözleşmeye taraf diğer ülkelerin egemenlik bölgelerinde en çok üç ay kalabilir.”²⁴

²⁴ AB Adalet ve İçişleri Politikası “Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanı”
<http://www.deltur.cec.eu.int/abadalet.rtf> , 15.

Schengen Sözleşmesi, AB'nin kuruluşunda bulunan göç politikasına bir yol açmıştır. Maastricht sözleşmelerinde Birlik görevlerinin yenilenmesi ve genişletilmesi, iç ve dış ön koşullara dayandırılmıştı. 1990'da AT tarafından bir AT üye ülkesinde verilen iltica dilekçesinin kontrolü için yetkili devletin belirlenmesine ilişkin olarak yapılan Dublin Sözleşmesi, daha çok ikinci Schengen görüşmelerine dayanıyordu.

Maastricht Sözleşmesi'nde göç politikasıyla ilgili olarak konuşulup karara varıldığı üzere ortak politik reaksiyon, ortak bir "korku" duygusu haline gelmiştir.

Dışardan gelecek terör unsurları algısından önce, öncelikle demir perdenin çökmesi ve Doğu Avrupa ülkelerinden yükselmekte olan göç baskısı ile göç, Avrupa halkının da bilincinde bir yer etmişti : Yabancıların işleyeceği suçlardan dolayı iç güvenlik sorunu ve kaçakların artan göçü sonucu yerli halkın omuzlarına yüklenecek yük. Böylece Maastricht'ten önceki ve sonraki görüşmelerin konusu, bunlarla ilgili politik reaksiyonlar olarak gelişmiştir. Güvenlik sorununu kavrayıp işleyecek olan göç politikası, göçle ilgili olarak olumlu gelişmeler ve ekonomik gereklilikleri dikkate almamaktadır. Liberal ya da en azından peşin hükmü olmayan bir göç politikası herhangi bir ülkede henüz seçim kazanmadığından, Maastricht'te yola çıkarılan göç politikasında itiraz oluşturmuştur. Bu itiraz artık göçün düzenlenmesi değil, aksine kontrolünün ele alınması yönünde ortaya çıkmıştır. Bu durum göz önüne alındığında AB'nin uzun süreden beri göç politikası değil, göçü önleme politikası ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

Maastricht Sözleşmesi'nin hükümlerinin yalnızca çok az bir kısmı topluluk hukukuna alınıp AB üyeleri için bağlayıcı olmuştur. Özellikle vize yükümlüsü devletlerin listesinde birleşilen vize politikası önemli görülmüş,

diğer kararların çoğu bir sonraki adıma sevk edilip topluluk hukukuna alınmamış; diğer devletler arası görüşmelere bırakılmıştır. Görüşmelerde iltica politikasının ortak çıkar konusu olduğu açıklanmış ve bütün işbirliğinin ağırlık noktası açıkça göç kontrolüne dayandırılmıştır.

Buradaki konular; iltica işlemlerinin suiistimali, yasal olmayan göç, sınırlı kabul politikası ve uzun süreden beri ikâmet eden üçüncü ülke vatandaşlarının entegre edilmelerinin teşvikidir. Her türlü göç karşıtı politikanın bir sloganı olarak *“göç yerine entegrasyon”* ifadesi kullanılmıştır. Bütün görüşmelerde ortak olan noktalar; veri alışverişinde daha iyi bir işbirliği, iltica işlemlerinin düzenlenmesi (öncelikle ilgilinin hızla iade edileceği güvenli köken ülkenin doğru belirlenmesi) ve yeni göçmenler için giriş koşullarının eşitlenmesidir. 1997’de Amsterdam Sözleşmesi’nin imzalanmasıyla iltica ve göç politikası, AB’nin merkezi bir politik alanı haline gelip beklendiği şekilde hızla sınırlarına ulaşmıştır.²⁵

Amsterdam Sözleşmesi’nde AB üye ülkeleri, göç politikasındaki işbirliğini en yüksek öncelikle yürütmeye ve bu konularda ulusal egemenliklerinden artan ölçüde vazgeçeceklerine söz verdiler. Ancak gerçekte bu, başka türlü gözükmemektedir : Avrupa çerçevesinde işbirliğine girme hazırlıkları, gerçek ulusal çıkarlarla çakışmaktadır. Şu anda bunun biraz olumsuz olduğu ve Avrupa entegrasyon süreci sorunlarının kötüye gittiği söylenebilir. Aslında AB’nin yapıcı ve ileriye yönelik bir göç politikası yürüteceği umutları boşa çıkmıştır. Ancak bunun yararları da yok değildir. Nedeni ne olursa olsun, her ülke değişik bir göç rejimi uygulamaktadır. Farklardan dolayı sağlanamayan diğer işbirliği amaçları, AB karşılaştırmasında uygun olmayan ülkedeki göçmenlerin hukuksal statüsüne zarar vermektedir.

²⁵ AB ve Güvenlik Sorunları, AB Belgelerinden Çeviri, Kazakistan AL-Farabi Milli Üniversitesi Yayınları, (Ankara 2002), 6.

Bu anlaşmazlıklar, şimdiye kadar birçok entegrasyon önerisinin gelişmesini önlemiştir. Bu konu; yeni gelen kaçakların yük dağılımı, göçmenlerin aile birleşimi ile mülteciler ve kaçakların sosyal bakımı için genel standart, medeni hukuk alanında vatandaşlar ve göçmenlerin eşitliği, vatandaşlığa kolay geçiş, göçmenler için politik partileşme olanaklarının iyileştirilmesi ile özellikle konut bulma ve iş piyasası alanında ayrımcılıkla mücadeleyi kapsamaktadır.²⁶

Ancak genel olarak sıralanan bu kriterler, şimdiye kadar adalet ve içişleri bakanlıkları tarafından göçmenlerin kabul edilmesinde bir sınırlamadır. Bütün AB devletlerinde 'diğer göçmenlerin alınmasında aile birleşimlerine sınırlama getirilmesi, bir istisnadır.

Buna karşılık ulusal çıkarların hüküm sürmesi, özellikle her bir AB üyesi devletin hukuksal yönden bağlayıcı olan red kararlarında görülmektedir. Böylece Avrupa Mahkemesi, AB'de yaşayan yabancılara komünal seçim hakkının verilmesi yolunda Belçika'yı zorlamıştır. Göçü engellemek üzere AB üye ülkelerini en kolay şekilde işbirliğine sokmak için, ortak dış sınırlarda kontrol getirilmiştir, illegal göçü önlemek üzere kişilerle ilgili verilerin alışverişi için "*Schengen Enformasyon Sistemi*", bir örnek olarak geçerlidir. Ancak hukuksal konum söz konusuysa, farklılıklar da büyüktür. Danimarka, Fransa, Finlandiya ve İsveç'in de istediği gibi iltica politikasında Cenova Mülteciler Anlaşması hükümlerinin temel alınarak uygulanıp uygulanmayacağı, ya da AB üyeleri çoğunluğunun neyin doğru olduğunu belirtip belirtmeyeceği, henüz bir anlaşmazlık konusudur.

²⁶ AB ve Güvenlik Sorunları, AB Belgelerinden Çeviri, Kazakistan AL-Farabi Milli Üniversitesi Yayınları, (Ankara 2002), 7.

Bütün anlaşmalara rağmen (hukuksal yönden bağlayıcı olmayan sonuç hükümleri, kararlar ya da tavsiyeler) göç konusundaki ulusal politika, AB politikasının bir önceliğidir. Örneğin eski sömürgeleriyle henüz güçlü bağları olan ve bunu yerel AB göç politikası lehine tehlikeye sokmayan Fransa gibi önemli bir AB üyesi ülke göz önüne alınırsa, bunun gelecekte de açıkta kalacağı söylebilir.

AB'nin Doğu'ya doğru genişleme politikasıyla birlikte örgütün önünde bir ikilem oluşmuştur:

Bir tarafta AB, göç önleme politikasını yürütmeye erken başlamış, birçok AB devletinde var olan yüksek işsizlikten dolayı politik duruma olumsuz etkide bulunarak düşük ücrete razı olan kalifiye iş gücünün göçünü göz ardı etmemiştir. Soğuk savaş sonrası özellikle ekonomik reformlardan dolayı serbest bırakılıp iyi gelişmiş sınır Doğu Bloğu devletlerinden gelen iyi kalifiye iş arayanlar söz konusu olmuştur.

Diğer tarafta ise, reform niyetlerinde yeterli gelişme kaydeden Doğu Avrupa devletlerinin politik katılımı öne çıkıyordu. Ancak gerekmesi halinde Birlik'in yeni AB vatandaşlarına göçü engelleyeceği görüşü de egemen olup önceleri entegrasyon süreci kapatılmıştır. Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti gibi önemli devletlerin katılım için, politik isteği öncelikle güvenlikle ilgili politik ve tarihsel nedenlerle ortaya çıktığından, göç politikacılarının motivasyon faktörleri de herhangi bir şekilde bu isteği pek dikkate alınmamıştır.²⁷

²⁷ AB ve Güvenlik Sorunları, AB Belgelerinden Çeviri, Kazakistan AL-Farabi Milli Üniversitesi Yayınları, (Ankara 2002),10.

BÖLÜM IV:

AVRUPA DIŞ POLİTİKASI, GÜVENLİK VE TERÖRİZM

A. Genel Çerçeve

Varşova Paktı'nın çökmesi, Almanya'nın birleşmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması üzerine milliyetçi akımların canlanması, Yugoslavya'daki iç savaş ve bölünmenin Avrupa'da 1989'dan bu yana ortaya çıkardığı jeopolitik değişiklikler Üye Devletler'in siyasi işbirliği konusunda ciddi bir adım atmalarını sağlamıştır. Bu bağlamda Maastricht'te imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması ortak bir dış politika ve güvenlik politikası (ODPGP) etrafında örülmüş gerçek bir siyasi birliğin temelini oluşturmuştur. Antlaşma'ya göre ODPGP'nin hedefleri şunlardır¹:

- AB'nin ortak değerlerinin, temel çıkarlarının ve bağımsızlığının korunması;
- AB'nin ve Üye Devletler'in güvenliklerinin her biçimde güçlendirilmesi;
- Barışın korunması ve uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi;
- Uluslararası işbirliğinin desteklenmesi;

¹ Pascal FONTAINE: Europe In Ten Lessons, EC-Commission, (Luxembourg 1992), 24.

- Demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygının geliştirilmesi ve pekiştirilmesi.

Maastricht Antlaşması'nın A Maddesinde *“Avrupa Toplulukları'nın işbu Antlaşma' nın oluşturduğu politika ve işbirliği biçimleriyle bir Birlik kurmaktır”* denilmektedir. Bu, AT' nin ve hükümetler arası yöntemlerin tek bir kurumsal çerçevede içinde yan yana bulunması anlamına gelmektedir.

Pascale Fontaine'ın AB yapısını anlatan çalışmasında geçiş sürecinde kararlaştırılan hususların şöyle belirtilmektedir²:

- Avrupa Doruğu en yüksek yetkilidir. Bunun yanı sıra dış politikanın genel doğrultusunu konsensus yoluyla belirlemeyi sürdürecektir. Onbeşler'in ortak hareket etmesi ve her Üye Devlet'in bu ortak eyleme uyması öngörülmektedir. Ortak eylemin uygulanmasıyla ilgili usullerin kararlaştırılmasında nitelikli çoğunluk aranabilecektir.

- Ortak dış politika ve güvenlik politikası zamanla 'ortak savunma'ya dönüşebilmelidir. Antlaşmanın ihtiyatlı ifadesi, AT'nin kendi savunma politikasını geliştirmesi gerektiğini düşünen Üye Devletler ile Atlantik İttifakı içinde oluşturulmuş bağların korunması konusunda titizlik gösteren Üye Devletler arasında varılan uzlaşmayı yansıtmaktadır. 'Ortak savunma' kavramı stratejik ve askeri uzantıları olan eksiksiz bir Birlik oluşturma arzusunu ifade etmektedir.

² Pascal FONTAINE: a.g.e., 25-26.

- Onbeşler, AB'nin gelişmesinin ayrılmaz bir parçası olarak görülen Batı Avrupa Birliği'nin "AB'nin savunma alanında uzantıları olan karar ve önlemleri geliştirip uygulamasını" isteyerek Avrupa'da savunma işlevi olan tek örgütle köprü kurmaktadır. 1990'da İspanya ve Portekiz'in de katıldığı BAB'ın organları Paris'te toplanan 108 üyeli Asamble ile, sekreteryası Brüksel'de bulunan Bakanlar Konseyi'dir.

Onbeşler, BAB'ı kuran Brüksel Antlaşması'nın süresinin 1998'de sona ereceğini dikkate alarak ve buna hazırlık amacıyla 1996 yılı içinde BAB ile bağlarını güçlendirme olanağını da saklı tutmaktadırlar. Bu noktada BAB, Birliğin askeri kolu haline dönüşebileceği gibi Atlantik İttifakı'nın "Avrupa ayağı" da olabilir. 9 Mayıs 1994'te BAB Orta ve Doğu Avrupa'daki dokuz ülkeye ortak üye statüsü tanıyarak Avrupa Birliği'nin gelecek yüzyıldaki olası doğu sınırlarını çizmiş ve güvenlik alanında Birlik ve komşuları arasında dolaysız bir dayanışma bağı kurmuştur.

B. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Gerekleri

50'li yıllardan beri Avrupa toplulukları, üye ülkelerle diğer dünya ülkeleri arasında güçlü ekonomik bağlarla bağlıdır. Ekonomik alandaki ilerlemeler sayesinde Birlik, 90'lı yıllardan itibaren önemli bir ekonomik entegrasyon sağlamaya başlamıştır ki bu, dünyada hiçbir yerde görülmemiştir (sınırsız iç pazarın kurulması ve para birliği). Çok sayıda ülke ve bölgeyle güçlü ticari ilişkiler kurulmuştur.³

³ AB ve Güvenlik Sorunları, AB Belgelerinden Çeviri, Kazakistan AL-Farabi Milli Üniversitesi Yayınları, (Ankara 2002), 13.

Birliğin ekonomik gelişmesiyle birlikte diğer ülkeler ve bölgelere de gelişme işbirliği, insanı yardım ve yeniden yapılanma yardımı olarak kapsamlı destek verilmiştir. Günümüzde AT ve üye ülkeler, uluslararası gelişme yardımının yarısını ve insani yardımın yarıdan fazlasını dünyaya sunmaktadır. Dünya çapındaki yardımın üçte biri Yakındoğu için (% 50'si Filistin bölgesi), % 60'ı Rusya ve eski SSCB bölgesi ülkeleri için ve % 40'ı da Bosna-Hersek için yeniden yapılanma yardımı olarak verilmektedir.⁴

Kapsamlı yardım, politik bileşenlerle birlikte tamamlanmaktadır. Bu bileşenler; Askerin araçların kullanılması dahil olmak üzere uluslararası düzeyde barışın korunmasına katkı ile uluslararası işbirliği, demokrasi ve insan haklarının teşvik edilmesidir

Bu politik komponentlerin çıkış noktası, 80'li yılların sonlarından beri Avrupa ve dünyanın yüzünü değiştirip stratejik çıkarların yığılmasına neden olan olaylardır. Sovyetler Birliği'nin çözülmesi ve soğuk savaşın sona ermesi, Avrupa'ya karşı masif bir saldırının artık olmayacağını göstermiştir. Ancak eski Yugoslavya'da çıkan anlaşmazlıklar, Avrupa'nın kapısı önünde daha büyük bir anlaşmazlık olmayacağı anlamına da gelmemektedir.

Bu olaylarla birlikte bölgesel anlaşmazlıkların sınır ülkeleri ve bölgeler, barış, uluslararası güvenlik ve stabilite için nasıl bir tehlike olduğu görülmüştür. Bu tehlikenin büyük kısmı, risk yerine Avrupa bölgesine bir saldırdır. Bunun dışında birlik, farklı tehditlere maruz kalıp bunlara karşı kendini savunması gerekmektedir. Burada kitle

⁴ AB ve Güvenlik Sorunları, AB Belgelerinden Çeviri, Kazakistan AL-Farabi Milli Üniversitesi Yayınları, (Ankara 2002), 13.

imha silahlarının yayılması, silah kaçakçılığı, radyoaktif madde kaçakçılığı, fundamentalizm ve ekstremizm söz konusudur.

Böylece Avrupa'nın savunma ihtiyaçları değişerek Birlik, kendi güvenliğini daha çok kendi elinde tutmaya karar vermiş ve özerk bir kriz yönetimi için gerekli araçlarla kendini donatmaya yönelmiştir.

Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası, uygulamada, topluluk politikasında olduğu gibi eşit değildir (örneğin çevre koruma, tarım, turizm ve araştırma politikası). Uluslararası ilişkilerle bağlantılı olarak sorunun hassasiyetinden dolayı üye devletler ve organlarla yapılan anlaşmalar, oldukça önemli bir ağırlığa sahiptir.

Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası, yerel kurumsal çerçevede hareket etmekte ve topluluk çerçevesinde söz konusu olan organlar da katılmaktadır. Ayrıca Komisyon ve Parlamento arasındaki yetki dağılımı, yeniden düzenlenmiştir. Bu noktada Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası, uygulamada topluluk politikasından tamamen ayrılmaktadır.

C. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasından Ortak Savunma Politikasına

Ekonomik anlamda bir dev olmakla birlikte siyasî güç olarak pek fazla etkili olamayan Avrupa Topluluğu da, değişen güç dengeleri karşısında, ekonomik konumunun kendisine kazandırdığı güce paralel bir siyasî güç olmak istemektedir. Bu çerçevede siyasî birlik çalışmalarına hız vermiş, 1993 yılının sonunda yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile ileride ortak bir

savunma politikasını da kapsayacak ortak dış ve güvenlik politikası oluşturulması için usul ve esasları tespit etmiş, Batı Avrupa Birliği'nden "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası"na (ODGP) ilişkin karar ve eylemleri karşılaştırıp uygulamasını talep etmiştir. Avrupa, ODGP'yi, Avrupa Siyasi İşbirliği başta olmak üzere pek çok denemenin ardından oluşturmuştur.⁵

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Avrupa'da ve komşu bölgelerde yeni çatışmaların ortaya çıkması, Avrupa Birliği'nin bir dış ve güvenlik politikası kimliği geliştirmesini hayati bir konu hâline getirmiştir. Avrupa'nın bu birliği kurma amacı, Avrupa'daki ülkelerin bir araya gelmesi ve kıtada kalıcı bir barışın kurulması; böylece, savaşta yıkılan bölgeleri süratle kalkındırma ve bu amaçla bir dayanışma içine girme ihtiyacına cevap vermektir. Avrupa'nın bu birliğin güçlendirilmesi yoluyla eskiden dünya siyasetinde sahip olduğu etkili konuma gelmesi arzulanmış ve bu bütün girişimleri ve düşünceleri yönlendirici unsuru teşkil etmiştir.⁶

1954 yılında Fransız Ulusal Meclisi'nde Avrupa Savunma Topluluğu'nun kuruluş anlaşması reddedilmiştir. 1960'lı yılların başlarında birkaç başarısız denemeden sonra, 1969 yılında La Haye'de devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı toplantıda yeni bir girişim başlatılmıştır. Siyasi ve ekonomik birliğe yönelik olarak daha ileri gelişmeler kaydetme kararı alınmıştır. Daha sonra 1970 yılında Davignon Raporu onaylanmış, toplantı dışişleri bakanları ve siyasi yetkililer arasında düzenli toplantıların kurumsallaşması kararı ile sonuçlanmıştır. Bu da Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ)'nin başlangıcı olmuştur. ASİ zaman içinde gelişmişse de, üye devletler Avrupa'nın ortak çıkarlarını

⁵ Elvira BOROMBAYEVA: "Maastricht Antlaşması, Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası Ve AGSK AB'nin Güvenlik Konseptinin Gelişim Süreci", 2023 Türkiye Dergisi, (Eylül 2001). <http://www.2023.gen.tr/eylul2001/maas.html> (9.11.2005).

⁶ Mümin ALANAT: "Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası Ve Siyasal Birlik" Avrupa Birliği El Kitabı, TC Merkez Bankası Yayınları, (Ankara 1995), 125.

savunmakta yetersiz kalarak kendi politikaları doğrultusunda hareket etmişlerdir.

Avrupa topluluklarında dış politikada işbirliği, ilkin 1987 yılında Avrupa Tek Senedi'nde yer alan "Dış Politika Alanında Avrupa İşbirliğine İlişkin Hükümler"le düzenlenmiştir. Bu politika, Maastricht'in ulaşmak istediği iki temel hedeften birinin, siyasi birliğin temel taşlarından biridir.

Üye ülkeler, ODGP'ye dair hükümlere ilk kez yer verdikleri Avrupa antlaşması olan Maastricht Antlaşması müzakerelerini yürütürken, çok sayıda hâdise Avrupa'nın şeklini değiştirmiştir. Doğu ve Batı arasındaki demirperde kalkmış ve iki Almanya yeniden birleşmiştir. Yugoslavya savaşa doğru sürüklenmiş ve uluslararası düzeyde ise, Körfez Savaşı başlamıştır. Soğuk savaş sonrası Avrupa'da yeni çatışmaların ortaya çıktığı işte böylesi bir siyasi ortamda, AB içerisinde bir "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası"nın geliştirilmesi hayati bir konu hâlini almıştır.

Özellikle Bosna ve Kosova krizleri, AB'nin ulusal ve kollektif askeri yetenekler alanındaki eksikliklerini gün üstüne çıkarmış ve yeterli sayıda askeri birliklerin mevcudiyetine karşılık, çıkabilecek güvenlik sorunlarını bertaraf edebilmek için bu birliklerin planlı şekilde yönlendirilmesi ve bunun için de düzenlemelere (karar alma organlarının ve çeşitli enstrümanların oluşturulması) girişilmesi zorunluluğunu gündeme getirmiştir.

Avrupa Birliği kendini silâh ve nükleer madde kaçakçılığı, kitle imha silâhlarının sayısının artması, fundamentalizm ve ekstremizm gibi tehditlere karşı bir önlem almak ve karşı koyabilme gücüne sahip olmak zorunda görmüştür. ODGP'nin oluşturulması için yine bir başka sebep, AB'nin 15 üye

ülkesinin ortak değerleri ve temel çıkarları ile Birliğin bağımsızlığını ve güvenliğini savunabilecek bir düzeye erişmesi gereğidir.

Avrupa Birliği Antlaşması'nı oluşturan ilkeler, 1991 yılı boyunca süren Topluluk üyesi ülkelerin katıldığı hükümetler arası konferanslarda belirlenmiştir. Bunlardan biri "Ekonomik ve Parasal Birlik" (EPB), diğeri de "Siyasi Birlik" konusunda gerçekleştirilmiştir.⁷

Yaklaşık kırk yıl süren Avrupa'nın inşâsı sürecinde, "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası" (ODGP) ifâdesi bir tabu gibi algılanmıştır. Avrupa Topluluğu'na üye ülkeler her ne kadar uluslararası siyasi konularda işbirliği yapma gayreti göstermiş ve ulusal diplomatik servislerinin bir araya gelerek diyalog yürütmelerini kabul etmiş iseler de, Maastricht Antlaşması'na dek hiçbir anlaşmada ODGP hedefine yer verilmemiştir. Nihâyetinde "Tek Senet" sonrası siyasi birlik konusunda yapılan hükümetler arası konferans neticesinde, AB Anlaşması'na 5 No'lu Başlık altında bir "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası" bölümü dâhil edilmiştir. Maastricht Antlaşması'nın 1993 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte, ODGP, Avrupa Siyasi İşbirliği'nin yerini almıştır ve Birliğin yapısı içinde ayrı bir hükümetler arası sütun (2. sütun) oluşturulmuştur.

Daha önce genel nitelikli her dış politika sorunu konusunda birbirlerine bilgi vermek ve danışmak, vaziyet alışlarında ve ulusal girişimlerinde diğeri üyelerin konumlarını hesaba katmakla yükümlü olan; Topluluğun bütününe ortak tutumlar geliştirmek ve ortak ilke ve hedefler geliştirerek müşterek eylem imkânlarını genişletmeleri ve uluslararası ilişkilerde uyumlu bir güç olarak etkinliklerini kısıtlayacak eylem ve vaziyet alışlardan kaçınmaları

⁷ Ömer BOZKURT: "Maastricht Antlaşması Ve Avrupa Birliği'nin Geleceği", Amme İdaresi Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, cilt: 26, (1 Mart 1993 Ankara), 89.

beklenen üye ülkeler, şimdi daha kuşatıcı ve bağlayıcı yükümlülüklerle girmektedirler.

Maastricht Antlaşması'nda ortak dış ve güvenlik politikası konusu J.1, J.2 vb. şeklinde devam eden 15 kadar madde içinde işlenmektedir. J.1 maddesinde, "Birlik ve üye ülkeler ortak bir dış ve güvenlik politikasını dış politikanın tüm alanlarını kapsayacak şekilde belirleyecekler ve uygulamaya koyacaklardır" denilmektedir.⁸

Bu ortak politikanın amaçları şunlardır:

- Birliğin ortak değerlerinin, temel çıkarlarının ve bağımsızlığının korunması;
- Birliğin ve üyesi devletlerin güvenliklerinin her alanda güçlendirilmesi;
- Birleşmiş Milletler Şartı'nın ve Helsinki Nihai Senedi'nin ilkelerine ve Paris Şartı'nın amaçlarına uygun barışın korunması ve uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi;
- Uluslararası işbirliğinin desteklenmesi;
- Demokrasinin, hukuk devletinin ve insan hakları ile temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi.⁹

Bu amaçlar çerçevesinde birlik OGSP' yi oluşturmaya çalışmaktadır.

⁸ Elvira BOROMBAYEVA: a.g.m.
<http://www.2023.gen.tr/eylul2001/maas.html>

⁹ Mümin ALANAT: a.g.m., 132.

1. Ortak Savunma Politikasının Somutlaştırılması

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kıtada Avrupa Birliği'nin öncülü olan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmaya çalışılırken, o günkü şartlar gereği, ortak dış ve güvenlik politikaları geri plana atılmıştır. 1950'lerde Batı Almanya'nın NATO'ya dâhil edilmesi yönündeki girişimler, 1960'ların sonunda soğuk savaş dönemindeki yumuşama (detant) havası, 1970'lerde patlak veren büyük enerji (petrol) krizi ve özellikle de 1980'li yılların sonlarından itibaren soğuk savaş sürecinin sona ermesiyle bağlantılı olarak Doğu Bloğu'nun çöküşü, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi gibi gelişmeler Maastricht'te ekonomik birlikten siyasi birliğe geçme yönünden karar alan Batı Avrupalı liderleri, önce ortak dış ve güvenlik, son yıllarda da ortak bir savunma politikası üzerinde düşünmeye zorlamıştır. Bu zorlamada kıtadaki gelişmeler kadar, yerkürenin diğer yerlerindeki gelişmeler de etkili olmuştur.

Birbirine çok yakın gibi görünen, ancak içerik itibarıyla birbirinden çok uzak olan iki kavram, bâzen yanlışlıkla birbirinin yerine bile kullanılabilen “ortak güvenlik” ve “ortak savunma” terimleridir. Soğuk savaşın bitiminde Orta ve Doğu Avrupa'da yaşayan değişiklikleri takip eden süreçte Batı Avrupa Birliği (BAB), yeni Avrupa'nın yüz yüze kaldığı problemlerle boğuşabilmek ve böylelikle kendi varlığını ve gücünü kanıtlayabilmek için yoğun bir çalışma temposuna girmiştir. Yeni ortakların (Bulgaristan, Çek Cumhuriyet, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Romanya, Slovakya, Slovenya) Avrupa güvenliğini BAB'ın bakış açısından biçimlendirme yönünde istekleri, 1995 yılında Ortak Avrupa Güvenlik Konsepti'nin ortaya çıkmasının temel sebebidir, çünkü bu konsept yeni şartlarda Avrupa entegrasyon sürecine BAB üyesi devletlerin birlikte çalışarak nasıl katkıda bulunabileceklerini göstermiştir. Bu kolektif girişimin amacı, sâdece Avrupalılar'ın ortak çıkarlarını belirlemek değil, ek olarak Avrupa'nın yeni sorumluluklarını, kıtadaki riskleri ve potansiyel tehditleri ortaya koyabilmektir.

Maastricht'te Avrupa Birliği için ortak bir dış güvenlik politikasının oluşturulması, Birliğin soğuk savaş sonrasının dünyasının ortaya çıkardığı fırsatları yakalamak ve gelişmelere meydan okumak konusunda Birlik'e imkân tanıyan gerçek bir sıçramayı temsil etmektedir. ODGP, uygun zamanda, (Avrupa Birliği'nin Antlaşmasının J.4.1 maddesinde) ortak bir savunma politikasının tanımlanması da içinde olmak üzere Birliğin güvenliğine ilişkin tüm sorularını kapsamaktadır. Bu ortak güvenlik politikası, siyasi, ekonomik, askeri, insani ve çevresel yönleri bulunan küresel ve çok boyutlu güvenlik konsepti üzerine kurulmuştur. Avrupa Birliği'nin yürütme organı pozisyonundaki Avrupa Komisyonu da, Birlik ve savunma rgt (BAB) arasındaki ilişkileri geliştirme yönündeki çabaları ile ilintili olarak, ODGP ile ilgili çalışmalarla çok yakından ilgilenmekte ve onlara katılmaktadır.¹⁰

"Avrupa Ortak Savunma Politikası", genel olarak güvenlik politikasının bir unsurudur ve Birlik ile ye devletlerin bağımsızlığını, temel çıkarlarını ve ortak değerlerini tehdit edebilecek belirsizlikleri ve riskleri azaltacak, uluslararası güvenliği güçlendirecek ve barışın korunmasına katkıda bulunacak şekilde uygulanması planlanmaktadır.

Böylelikle Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, ortak güvenlik politikası araçlarını Birlik'in eline vermekte olup Birlik'in bütün güvenlik sorunlarını kapsayarak adım adım ortak savunma politikasının belirlenmesine yönelmektedir.

Ayrıca Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, belirli ye devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının özel karakterine değmemekte olup NATO

¹⁰ Elvira BOROMBAYEVA: a.g.m.
<http://www.2023.gen.tr/eylul2001/maas.html>

çerçevesindeki politika ile de uyuşmaktadır. Avrupa Konseyi'nin daha sonraki toplantılarında (Helsinki, Feira, Nizza) Birlik'in özerk yeteneğe kavuşturulması istekleri, NATO'nun bütün olarak katılmadığı olaylarda BM Tüzüğü esasları korunup BM Güvenlik Konseyi tanınarak uluslararası krizler yönetilecek şekilde yavaş yavaş somutlaştırılmıştır.

Böylece Avrupa Konseyi'nin Aralık 1999 Helsinki toplantısında genel askeri amaçlar belirlenmiştir. Buna göre Birlik, Petersberg görevlerini yerine getirebilmek için 2003 yılında en az 1 yıl süreyle konuşlandırmak üzere 60 gün içinde 60.000 kişiyi hazırlayabilecek durumda olacaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi, bir Avrupa ordusunun kurulması demek değildir, çünkü ulusal birliklerin hazırlanması ve konuşlandırılması, üye devletlerin bağımsız kararları esasında olacaktır.

Bütün bu çalışmaların amacı, Birlik'in hızlı bir uygulama hazırlığıdır. Bütün bunların dışında Avrupa Konseyi'nin Feira toplantısında sivil kriz yönetimi yaklaşımlarında dört öncelik belirlenmiştir: Polis, hukuk devletinin güçlenmesi, sivil yönetimin güçlenmesi ve halkın korunması. Polis alanında belirlenen amaçlarla hukuk devletinin güçlendirilmesine ilişkin olarak özel amaçları belirlemek için çalışmalar yapılmaktadır. Üye devletler, 2003 yılında uluslararası görevlerde kullanılmak üzere 5.000 polisi hazırlayacaktır. Burada 1.000 polis, 30 gün içinde konuşlandırılabilir olacaktır.

Bu çalışmalar, Birliğin şimdiye kadar sahip olduğu sivil araçlar spektrumunun geliştirilmesine ve askeri güç kullanımının geliştirilmesine olanak verecek genel konsepsiyon ifadesi olup bu konu, daha çok Komisyon'un yetki alanındadır. Bu genel komplekse, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası" adı verilmektedir.

2. Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Unsurları

a. Avrupa Birliği Konseyi:

Konseye 15 üye ülkenin devlet ve hükümet başkanları ile Avrupa Konseyi Başkanı katılmaktadır. Avrupa Konseyi üyelerine, dışişleri bakanları ile dış ilişkilerde yetkili komisyon üyeleri eşlik eder. Avrupa Konseyi, Konsey Başkanlığı'na sahip olan ülkede politik hayatın önemli noktaları ve AB'nin gelişmesiyle ilgili kararlar alır. Yılda en az iki kez (genellikle Haziran ve Aralık aylarında) toplanır.

Savunma politikasıyla ilgili konular da dahil olmak üzere genel esasları ve hatları belirlediğinden, Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası ilk sırada yer alır. Amsterdam Sözleşmesi ile üstlenilen yasa koyma rolü ile Avrupa Konseyi, önemli ortak çıkarların bulunduğu üye ülkelerin bölgesinde Birlik tarafından uygulanacak ortak stratejiler hakkında oybirliği ile karar alır.

b. Avrupa Birliği Komisyonu:

AB Komisyonu, üye devlet temsilcilerinden bakanlar düzeyinde kurulur. Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası sorunları, Komisyon'da birleşen dışişleri bakanları tarafından görüşülür.

Komisyon'un görevi, Avrupa Konseyi tarafından belirlenen genel hatlar ya da ortak stratejiler temelinde Ortak Dış Politika ve Güvenlik

Politikası'nın belirlenmesi uygulanması için gerekli kararları almaktır, Genel konulardaki Komisyon görüşmeleri, yetkili temsilciler komitesi tarafından hazırlanır. Daimi temsilciler (büyükelçiler), diğer topluluk politikalarında olduğu gibi bu alanda da çalışırlar.

Brüksel'deki Politik Komite ve Daimi Yapısı ile Politik ve Güvenlik Politikası Komitesi, uluslararası durumu izleyerek Komisyon'un talebi ya da Komisyon'a yöneltilen talepler' üzerine anlaşmaya varılan politikaların uygulanmasını denetlerler.

Kriz halinde Politik ve Güvenlik Politikası Komitesi'nin, Birlik'in krize karşı reaksiyonunun belirlenmesi için merkezi rolü ortaya çıkar. Komite, askeri karargâh tarafından desteklenen Askeri Komisyon'un görüş ve tavsiyelerine dayanan her askeri operasyonun stratejik yönetimi ve politik kontrolünü üstlenir.

c. Askeri Komisyon:

Birlik çerçevesinde bütün askeri aktivitelerin yönetimini üstlenmektedir. Komisyon, üye devletler askeri kuvvetlerinin genelkurmay başkanlarından oluşup Brüksel'de askeri delegeler tarafından temsil edilmektedir. Askeri Komisyon Başkanı, 15 üye devlet askeri kuvvetlerinin genelkurmay başkanı arasından seçilen dört yıldızlı bir general olup Komisyon tarafından üç yıl için atanır.

Başkanlık Altı aylık dönemler halinde bir üye devlet, AB Başkanlığı ve bununla birlikte Avrupa Konseyi Başkanlığı, Avrupa Birliği Komisyonu

Başkanlığı ve diğer komitelerin başkanlıklarını üstlenir. Başkanlık'ın görevleri, çalışmalara ivme kazandırmak ve sonuç önlemler için yükümlülük almaktır. Özellikle Birlik'in üçüncü ülkelerle diyalogunu sağlayarak Birlik'i, Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikasında temsil eder. Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nda alınan kararların uygulanmasından sorumludur. Bu görev çerçevesinde Birlik'in uluslararası örgütler ve konferanslarda Birlik görüşlerini ortaya koyar.

Bu görev esnasında Başkanlık, Komisyon Genel Sekreteri ve Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi tarafından desteklenir.

d. Komisyon Genel Sekreteri ve Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi:

Komisyon Genel Sekreteri, anlaşmaya göre Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'dir. Yüksek Temsilci, politik kararların formüle edilmesi, hazırlanması ve uygulanmasında Komisyon'u destekler ve gerekmesi halinde Başkanlık'ın talebi üzerine Komisyon adına üçüncü ülkelerle politik diyalogu yürütür.

Javier Solana'nın bu göreve getirilmesi, Avrupa Konseyi'nin Aralık 1998 Viyana toplantısında ileri sürdüğü koşula uygun olarak Yüksek Temsilci'de "politik profille kaplı bir kişilik"ın söz konusu olduğunun yeterli kanıtıdır. Solana, BAB Genel Sekreterliği görevini de üstlenmiştir.

e. Genel Sekreter Vekili ve Komisyon Genel Sekreterliği:

Genel Sekreter Solana ve Genel Sekreter Vekili Pieerre de Boissieu, Başkanlık'ı destekleyen ve bütün düzeylerde Komisyon çalışmalarının kusursuz hazırlanması ve yürütölmesi için özen gösteren Komisyon Genel Sekreterliği'ni yürütmektedir.

f. Genel Direktör:

Brian Lee Crovve yönetimi altında Dış İlişkiler Genel Direktörlüğü, üç büyük alanı kapsar. Bunlar, bir tarafta dış ekonomik ilişkiler ile diğer taraftan Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası çerçevesinde coğrafi bölgeler ve üçüncü olarak da güvenlik ve savunma politikası için politik askeri yapıdır. Dış İlişkiler Genel Direktörlüğü'nün görevi, Komisyon ve kurulların bütün görüşmelerini desteklemek, bu görüşmelere katılmak ve bu çerçevede AB ile uluslararası örgütler arasında iş ilişkileri için kendi yetki alanında sonuç önlemlerini hazırlamaktır. Şu anda öncelikle BM, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, NATO ve Avrupa Konseyi ile ilişkiler yapılandırılmaktadır.

Amsterdam Anlaşması'na yapılan ekleme ile artık "Politik Kurmay Karargâhı" olarak adlandırılan "Strateji Planlama ve Erken Uyarı Grubu", doğrudan Yüksek Temsilci'ye bağılıdır. Politik Kurmay Karargâhı personeli; Komisyon Genel Sekreterliği, üye devletler, Komisyon ve BAB'dan oluşmaktadır.

Karargâhın temel görevleri, Amsterdam Anlaşması ekinde şöyle belirtilmiştir:

- Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası alanında gelişmelerin kontrolü ve analizi,
- Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nda gelecekteki olası ağırlık noktalarının bulunması ve Birlik çıkarlarına uygunluk kararının verilmesi,
- Potansiyel politik krizler dahil olmak üzere önemli sonuçlar doğurabilecek olay ve durumların zamanında değerlendirilmesi ve bu tür olay ya da durumlar için erken uyarı,
- Komisyon ya da Başkanlık talebi üzerine veya kendi inisiyatifiyle Komisyon politikasının formüle edilmesine katkı olarak Başkanlık sorumluluğunda bulunan politik opsiyonlara ilişkin ayrıntılı gerekçeli belgelerin hazırlanması.

Üye devletlerin Komisyon Genel Sekreterliğine gönderilen askeri uzmanlarından oluşan AB Askeri Karargâhı, doğrudan Yüksek Temsilci'ye bağlı olan bir servistir. AB Askeri Karargâhı; bir korgeneral, bir genel müdür, bir tümgeneral ve bir genel müdür vekili tarafından yönetilir. Askeri Karargâh, kriz yönetim görevleri bakımından erken uyarı, durum kararı ve stratejik planlama ile ilgili ulusal ve çok uluslu askeri kuvvetlerin belirlenmesi ve Askeri Komisyon ön kararlarına göre politika ve kararların desteklenmesi ve uygulanması ile görevlidir.

g. Avrupa Konseyi:

AB Anlaşması'na göre Avrupa Konseyi, tam kapsamıyla Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası çalışmalarına katılır. Bu katılım, Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nın dış ekonomik ilişkiler, gelişme işbirliği ve insani yardımla ilişkili olması halinde gereklidir.

h. Komisyon Başkanlığı:

Avrupa Konseyi devlet ve hükümet başkanlarından oluşur. Komisyon, Komisyon toplantılarına, hazırlık komitelerine ve üçüncü ülkelerle politik diyaloglara katılır. Üye devletler ya da Yüksek Temsilci gibi bu Komisyon, bütün dış ve güvenlik politikasıyla ilgili sorunları ortaya çıkarıp inisiyatif gösterebilir. Ayrıca Başkanlık gibi Avrupa Parlamentosu'na Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nın gelişimi hakkında bilgi vermekle de sorumludur.

i. Üye Devletler:

Üye devletler, sözleşme vasıtasıyla Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'na aktif olarak ve çekince göstermeden bağlılık ve dayanışmayla katılmakla sorumludur. Her üye devlet, Komisyon'a Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'na ilişkin soru ve öneri yöneltebilir.

Üye devletler, her bir devletin politikasının ortak noktalarda Birlik politikasıyla uyumlu olmasına çalışır. Uluslararası komitelerde, kural olarak

Başkanlık tarafından ileri sürülen bu ortak noktaları desteklerler. Uluslararası örgütler ya da konferanslarda temsil edilmeyen üye devletlere, ortak çıkarlarla ilgili sorunlar hakkında bilgi aktarırlar.

Üye devletler, ortak eylemlere katılmakla yükümlüdür. Yurtdışındaki diplomatik temsilcilikleri, ortak noktalar ve eylemlerin gerçekleştirilmesi için birlikte çalışırlar.

j. Komisyon Sekreterliği:

Komisyon ve üye devletlerin başkentleri, haber alışverişinin yapıldığı ve birlikte konsültasyon yapabilecekleri, devamlı bağlantıda olan korumalı bir iletişim sistemine sahiptir. Birlik'e girmek isteyen ülkeler, aynı şekilde Komisyon Sekreterliği ile korumalı bilgisayar şebekesi ile bağlantı halindedir.

k. Özel Görevliler:

Sözleşme, özel politik sorunlar için Komisyon'a özel görevli atama yetkisi vermektedir. Bu görevliler, Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'ne doğrudan bağlıdır. Şu anda Birlik'te dört tane özel görevli vardır : Miguel Angel Moratinos (Yakındoğu), Aldo Ajello (büyük Afrika gölleri bölgesi), Bodo Hombach (Güneydoğu Avrupa Stabilité Paketi koordinatörü), François Leotard (eski Yugoslavya Cumhuriyeti, Makedonya). Nizza Sözleşmesi'ne göre bundan böyle özel görevlilerin, çoğunluk oyuyla atanması öngörülmüştür.

3. Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Araçları

Sözleşme, Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'na ortak noktalar, ortak eylemler, kararlar ve uluslararası anlaşmalar gibi çok sayıda araç yön vermektedir. Bunun dışında üçüncü ülkelerle ilişkiler ve açıklamalar da, Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nın önemli diplomatik araçlarındandır. Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası çerçevesinde belli özel araçlar da kullanılmaktadır. Ancak topluluk politikası gibi yazılı bir mevzuat ya da talimat bulunmamaktadır.

Özetle ifade etmek gerekirse Ortak dış ve güvenlik politikasının amaçlarına ulaşmada üç tür temel araç öngörülmüştür: İşbirliği, Ortak Tutum, Ortak Eylem.

1.İşbirliği: Madde J.1 (3)'e göre; üye ülkeler arasındaki politikaları uyumlaştırmak için sistemli bir işbirliği kurulmuştur.

2. Ortak Tutum: Madde J.2'ye göre; AT Bakanlar Konseyi herhangi bir dış politika konusunda gerekli gördüğü takdirde bir ortak tutum belirleyebilir. Üye devletler ortak tutumun belirlendiği durumlarda ulusal dış politikalarını, bu tutuma uyumlu bir şekilde sürdürmekle yükümlüdürler.

Her stratejide amaçlar, süre ve Birlik ile üye devletlerin sunabileceği araçlar gösterilir. Komisyon, özellikle ortak eylemler ve noktaları çoğunluk oyuyla kabul ederek uygular (bu, askeri ya da güvenlik politikasını ilgilendiren konularda oybirliği gerektiği için geçerli değildir). Bir Komisyon üyesinin ulusal politikasındaki önemli nedenlerden dolayı böyle

bir kararı reddetmeye niyeti varsa, Komisyon, konuyu Avrupa Konseyi'ne sevk eder. Bu konuda Avrupa Konseyi'nin kararı, oybirliğine dayanır.

Komisyon, şimdiye kadar üç ortak stratejiyi kabul etmiştir : Rusya, Ukrayna ve Akdeniz bölgesi.

3. Ortak Eylem: Birliğin hedeflediği uluslararası siyasi etkinliğe ulaşabilmek için ortak eylem alanları belirlenmiştir. Komisyon, özel durumlardan dolayı AB üye devletlerinin katılımı altında operatif bir eylemi, ortak eylem olarak kabul eder. Her eylemde amaçlar, kapsam, Birlik elinde hazır olan araçlar, koşullar ve gerekmesi halinde de uygulama süresi belirlenir.

Ortak dış ve güvenlik politikası alanında genel yönelimleri saptama yetkisi devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Avrupa Toplulukları Konseyi'ne verilmiştir. Genel yönelimler doğrultusunda Bakanlar Konseyi ortak eyleme konu olabilecek konuları oybirliği ile karara bağlayacaktır; ortak eylem içinde hangi uygulama alanlarında veya aşamalarında kararların nitelikli çoğunlukla alınacağına ise yine oybirliği ile karar verilmiştir. Bu sayede ortak eylemin herhangi bir aşamasında nitelikli çoğunlukla karar alma imkânı doğmuş, katılmayan ülkelerin kararın alınmasına engel olması bertaraf edilmiştir.¹¹

Maastricht Antlaşması'nda ortak eylem kararlarının oybirliği ile alınması, AB'nin ortak dış ve güvenlik politikası alanında hükümetler arası bir kuruluş özelliğine sahip olma yolunda ilerlediğini göstermiştir. Altı çizilmesi

¹¹ Mümin ALANAT: a.g.m.,133.

gereken bir husus, Konsey toplantılarını hazırlayan ve yöneten dönem başkanlarının genellikle oylamaya gerek kalmadan kararlara “uzlaşma” ile ulaşmaya çalışmasıdır.¹²

Öte yandan, dış politikada işbirliği gönüllü bir gayret göstermeden bağlayıcı bir zorunluluk hâline dönüşmekte, Topluluklar Konseyi gerekli gördüğü zaman ortak pozisyon belirlemektedir. Daha önce katıldıkları uluslararası toplantılarda, üyeler ortak tutumlar almaya gayret göstermekle; bütün üyelerin katılmadığı uluslararası toplantılardaysa katılanlar kendi görüşlerini savunurken Avrupa Siyasi İşbirliği çerçevesinde varılan ortak pozisyonu tam olarak hesaba katmakla yükümlüken (Tek Senet, madde 30, para vb.), şimdi ortak pozisyonu savunmakla yükümlü kılınmaktadırlar.

Ortak dış ve güvenlik politikası baştan itibaren Topluluk işlevinden ayrı tutulmuştur. Anlaşmanın içindeki kurumsal birlik ilkesini muhafaza etmeye çalışırken, Konsey’i karar sürecinin merkezi durumuna getirmiştir. Bu formül ise, karar verme mekanizmasını yavaşlatmıştır.¹³ Topluluk kararları Konsey tarafından oybirliği, oyçokluğu ve nitelikli çoğunlukla alınmakta iken, ortak dış ve güvenlik politikası konusunda genel kural oybirliği olup, bir ana kararın uygulanma aşamasındaki spesifik konularda nitelikli çoğunlukla alınıp alınamayacağına dahi oybirliği ile karar verilmektedir. Ortak tutum ve ortak eylem kararları ile Topluluğun ortak dış ve güvenlik politikası güçlendirilmek istenmiş, dış ilişkilerde tek ses olarak hareket etme amacı güdülmüştür. Ancak bu kararların oybirliği ile alındığı düşünüldüğünde istenilen amaca ulaşılmasının ne kadar zor olduğu anlaşılabilir.

¹² Bahadır KALEAĞASI: “Tek Pazardan Ekonomik Ve Parasal Birliğe Avrupa Birliği’nin Yetkileri ve Karar Alma Mekanizmaları”, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, No:132, (Ankara 1995), 128.

¹³ Jacques SARTER: “Avrupa Birliği’nin Güvenlik Ve Savunma Boyutu”, NATO Dergisi, No: 4, (1995), 7.

Bugün 15 üyeli olan ve üyelik için sırada bekleyen pek çok devletin olduğu Topluluğun uluslararası arenanın önemli sorunlarında görüş birliğine tam olarak varması oldukça güçtür. Bunun yanısıra, görüş birliğine varılsa bile, zaman içinde gelişen olaylar karşısında varılan ortak tutumun değiştirilmesi aşamasında yine aynı zorluklarla karşılaşılacaktır. Örneğin, Yunanistan'ın Topluluğa üyeliği ve Türkiye'ye yönelik tarihi tavırları dikkate alınırsa, Türkiye'nin içinde bulunduğu herhangi bir uluslararası sorunda, Topluluğun Türkiye lehine bir ortak tutum veya ortak eylem kararı alması imkânsız gibi görünmektedir.

Belirtilen olumsuzluklara rağmen unutulmaması gereken nokta, bu sürecin hâlen devam eden bir süreç olduğudur. Avrupa Topluluğu tarihi gelişim içerisinde gelişmelerini kademe kademe gerçekleştirmiştir. Önce hedef belirlenmekte, o hedefe ulaşıldıktan sonra daha ileri nitelikte bir hedef seçilmektedir. Kömür ve çelik alanında başlayan gelişmiş işbirliği zaman içerisinde ekonominin tüm alanlarını kapsamıştır. Şimdi hedeflenen ortak dış ve güvenlik politikasıdır. Bundan sonraki hedef ise, ortak bir savunma politikası aşamasıdır.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Avrupa Birliği'nin güvenlik alanında daha fazla inisiyatif alma isteğinin bir sonucudur. Söz konusu politika, AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın da bir devamıdır. Bu politikanın ortaya çıkışı ve gelişimi soğuk savaş sonrası Avrupa güvenlik mimarisinde çok şeyin değişmekte olduğunun en önemli işaretidir.¹⁴

¹⁴ Çınar ÖZEN: "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Temel Özellikleri", A.Ü. ATAUM Bülteni, Sayı: 1, (Ankara Kış 2000/2001), 2.

D. Avrupa Dış Politikasında Terör Karşıtı Yaklaşımlar ve Araçları

Avrupa Birliği uluslar arası terörizme karşı mücadelesini güçlendirmek için özellikle 11 eylül sonrasında bir dizi önleme başvurmıştır. Birlik üye ülkelere merkezi düzenlemelere uygun yasal düzenlemeler yapma gereğini resmi yollarla hatırlatmıştır.¹⁵ Bu çerçevede Polis ve adliye alanlarında üye ülkeler arasında, üye ülkeler ile birlik arasında ve birlik ile ABD arasında adli ve polisiye konularda politika, teknoloji ve istihbarat ile yasal düzenleme alanlarında işbirliği öngörülmüştür.¹⁶

Avrupa Konseyi, 13 Haziran 2002’de Adalet ve İçişleri Konseyi tarafından onaylanarak yürürlüğe girecek olan “Anti-terörizm Çerçeve Metni”ni Aralık 2001’den itibaren tartışmaya açmıştır. Kabul edilen bu belgenin en önemli sonucu daha önceki bölümde ayrıntılarıyla ele almış olduğumuz EUROJUST ve EUROPOL organizasyonlarının tam olarak oluşturulması olmuştur. Bu dönemde EUROPOL’ün rolü uluslar arası suçlar ve terörizmi kapsayacak şekilde genişletilerek yeniden düzenlenmiştir.¹⁷

İkinci bir önemli gelişme ise bir önceki bölümde detayları verilen yeni bir göç ve vize rejiminin devreye sokulması olmuştur. Shengen çerçevesinde AB dış sınırlarının güvenliği ve ve AB’ye girecek olanlara uygulanacak olan

¹⁵ “Fight Against Terrorism” Adlı AB Belgesi:

<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/s22008.htm> (12.10.2005).

¹⁶ “Reinforcement of EU Policy Against Terrorism , Police And Judicial Collaboration Issues” Adlı AB Belgesi:

<http://www.greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=39&article=58> (12.10.2005).

¹⁷ “Reinforcement Of EU Policy Against Terrorism , Police and Judicial Collaboration Issues” Adlı AB Belgesi:

<http://www.greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=39&article=58> (12.10.2005).

güvenlik prosedürleri tüm ülkeleri bağlayacak şekilde yine bu dönemde ortaya çıkarılmıştır.

Üçüncü bir nokta terörizmin finans kaynaklarının kesilmesine ilişkin ortaya çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1373/2001 sayılı kararı benimsenerek başta ABD ile işbirliği içinde uluslar arası terör örgütlerinin finans kaynaklarına dönük müdahale kararı alınmıştır. Bu çerçevede terörist örgütler listesi oluşturulmuş ve bunlarla ilişkisi olabilecek finansal kaynakların takip, denetim ve gerektiğinde müdahale edilerek dondurulması süreci başlatılmıştır.¹⁸

Uluslar arası süreçle bağlantılı ve AB ülkelerinin terör karşısındaki güvenliklerini ilgilendiren önemli dördüncü bir noktada bu tarihten itibaren AB'nin ABD ile terör karşıtı faaliyetlerde işbirliğini artırma kararıdır. Bu çerçeveye AB-ABD işbirliği şu hususları kapsamaktadır:

-Sınır ve Göç Kontrolü

-Transit yolcuların sınır görevlilerince daha sıkı denetlenmesi;

-AB-ABD ortak eylemleri

Nitekim ABD'nin uygulama çerçevesi çok geçmeden AB ülkelerine de yansımaya başlamıştır. Bu konuda İngiltere özel bir rol oynamıştır.

¹⁸ "Reinforcement Of EU Policy Against Terrorism , Police and Judicial Collaboration Issues"
Adlı AB Belgesi:
<http://www.greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=39&article=58> (12.10.2005).

Avrupa Birliği Dönem Başkanı İngiltere'nin İçişleri Bakanı Charles Clarke, terörizme karşı mücadelede kararlılık gösterildiğini, bu amaçla işbirliğini geliştirmenin yöntemlerini aradıklarını belirtmiştir. Sözü edilen yöntemler, hem İngiltere hem de genel olarak Avrupa kamuoyunda demokratik haklar açısından son derece tartışmalı olmuştur. Clarke, Avrupa Birliği  yesi ülkeler arasında istihbarat alışverişi ve güvenlik birimleri arasında işbirliği konusuna öncelik verildiğini bildirmiş ve bakanları toplantıya çağırmıştır.

Clarke'ın çağırısı üzerine acil olarak toplanan bakanlar, telekomünikasyon bilgilerinin uzun süreli olarak kaydedilmesi için uzlaşma mesajları vermişlerdir. Bakanlar ayrıca terör ağının çökertilmesi için istihbarat örgütlerinin ortak çalışmasının iyileştirilmesi konusunda da uzlaşmaya varmışlardır. Clarke'ın, cep telefonu konuşmaları ve elektronik posta kayıtlarının kaydedilmesi ve ortak kurallar benimsenmesi için yaptığı öneri de görüşmelerde kabul edilmiştir.

AB bakanları, havayolu yolcularının bilgilerinin karşılıklı olarak daha fazla paylaşılması konusunda da görüş alış verişinde bulunmuşlar; bu durumda, bir AB ülkesinden başka bir AB ülkesine uçacak yolcuların listesi önceden muhatap ülkeye bildirilebilecektir. Ayrıca kolluk kuvvetlerinin varolan soruşturmalarından elde edilen istihbarata ulaşmalarını sağlayacak Avrupa çapında yetkiye sahip olması da ele alınan konular arasında yer almıştır.

Alınan ortak kararların yanı sıra, AB'nin lokomotifi olan ülkeler hızla polisiye uygulamalara başlamışlardır. İngiltere'de hükümet tarafından hazırlanan yeni terörle mücadele yasası, yabancı ülkelerde terör kamplarında eğitim alanlar hakkında da yasal işlem yapılmasına olanak sağlamaktadır. Yasa tasarısında suç kapsamına alınması planlanan eylemler arasında,

bombalı saldırılar ve benzeri terör eylemlerini övmek de bulunmaktadır. Bu tür eylemler hakkında övücü ifadeler kullanan kişiler yargıya sevk edilecektir. Yasa tasarısıyla arama konusunda polise daha geniş yetkiler tanınacaktır. İşte fikir özgürlüğü konusunda tartışma yaratan en önemli madde de burada ortaya çıkmaktadır.

Tasarının, terörle ve teröristle daha hazırlık aşamasındayken, eyleme geçmeden önce mücadele edilmesini öngördüğünü belirten İçişleri Bakan Yardımcısı Hazel Blears, yasanın Avam Kamarası'na sonbaharda sunulabileceğini bildirmiştir.

Almanya İçişleri Bakanı Otto Schily, AB toplantısına katılmadan önce yeni bir güvenlik paketini kamuoyuna açıklamıştır. Schily açıklamasında, ülke içinde bütün istihbarat örgütlerinin kullanabileceği bir bilgi merkezinin kurulmasını istemiştir.

“Anti-Terör Bilgi Yasası” olarak adlandırılan yeni pakete göre, eyalet istihbarat örgütlerinin teröristler, onlara yardım edenler ve finansman kaynağı sağlayanlar hakkında elde ettiği bilgiler, bütün istihbarat örgütleri tarafından da kullanılabilir.

Fransa'da da sınır kontrolleri artırılmış; Fransa İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy, AB içinde serbest dolaşımı sağlayan Schengen Anlaşması'nın sınır kontrollerine ilişkin bölümünü askıya aldıklarını açıklamıştır.

İtalya'da hükümet, terörle mücadele yasasını sertleştirmek için harekete geçmiştir. İtalyan Meclisi'nde görüşülen yasa paketi, polise ve yargıya radikal

İslamcılara yönelik mücadelede daha çok yetki tanımaktadır. Yasa çerçevesinde, polisin şüpheli bulduğu kişileri yargı kararı olmaksızın gözaltında tutabilmesi, yanlarında avukatları olmadan ve belirli bir süre kısıtlaması olmadan sorgulayabilmesi ve şüpheli yabancıların daha çabuk sınır dışı edilebilmesi mümkün olacaktır.

2004 yılı mart ayındaki El-Kaide Madrid saldırılarından sonra AB terörizme karşı mücadeleyi daha yoğunlaştırma kararı almıştır. Burada terör karşı hazırlıklı olmak için yapılması gerekenlerin yanında bir nokta dikkat çekicidir. AB “sivil toplumun hazırlanması” başlıklı bir konudan terörizmle mücadele kapsamında vurgulu bir biçimde söz etmeye başlamıştır.¹⁹

16 Haziran 2004 tarihine gelindiğinde Komisyon’un Konsey ve Avrupa Parlamentosu’na sunduğu teklif ile adli takibin istihbarat merkezli yapılması için ilgili kolluk kuvvetlerine yetki artırımı önerilmektedir. Bu pakete göre havayolu yolcuları isim bilgileri kontrolünden, göçmenlerin ülkeye giriş anından itibaren denetlenmesine kadar bir dizi yasal düzenleme üye ülkelere önerilmektedir.²⁰ Bu pakette yer alan kimi öneriler üye ülkelerce kabul edilerek yasal mevzuatlarına yer bulmuş kimi ülkeler için ise henüz düzenleme aşamasındadır.

Görüldüğü gibi gerek Birlik organları düzeyinde gerekse tek tek Birlik üyesi ülkeler düzeyinde 11 Eylül sonrasında, ancak özellikle El-Kaide örgütü eylemlerinin Londra ve Madrid’e sıçramasından sonra, anti-terör yasalar konusunda çok önemli adımlar atılmıştır.

¹⁹ “Fight Against Terrorism: Prevention, Preparedness And Response” Adlı AB Belgesi: <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/s22008.htm> (12.10.2005).

²⁰ “Exchange Of Information Between The Law Enforcement Authorities Of The Member States” Adlı AB Belgesi: <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/s22008.htm> (12.10.2005).

Sonuç:

Avrupa'da savunma ve güvenlik alanında ilk bütünleşme girişimi Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kapsamında Avrupa Savunma Topluluğu (AST) oluşturulması yönündeki adımlarla başlatılmıştır. Ancak, AST Antlaşmasının 1954 yılında Fransa tarafından onaylanmaması ve soğuk savaşın etkisiyle savunma konularının NATO içinde görüşülmesi nedeniyle, ortak güvenlik ve savunma düşüncesi, geçici bir süre için Avrupa gündeminden düşmüştür. Soğuk savaş yılları boyunca Avrupa güvenliği kavramını esas olarak NATO çerçevesinde düşünmek gerekir. Çünkü Avrupa güvenliğini tümüyle NATO'ya teslim etmişti.

1990'lı yılların başında ise Sovyetler Birliği'nin ve Varşova Paktı'nın dağılması, Sovyet tehdidinin ortadan kalkması, Avrupa ülkelerini eşzamanlı olarak iki yöne sevk etmiştir. Önce, hemen savunma harcamalarında kısıntıya gitmişler; sonra da Avrupa işlerinin, Avrupa'nın savunma ve güvenlik işlerinin, bundan böyle kendilerine bırakılmasını istemişlerdir.

Bu yeni ortamda, bir taraftan Avrupa'nın bütünleşme süreci hız kazanarak Avrupa Birleşik Devleti'ne doğru bir gidiş baş göstermiş; diğer taraftan da Avrupa ülkelerinin NATO'ya ve Atlantik ötesi ilişkilere bakışı değişmeye başlamıştır. Bu süreçte Avrupa ülkeleri, NATO içinde ABD'den farklı bir tavır sergilemeye başlamışlardır. Bu gelişmeler, NATO tarafından, ittifakın Avrupa ayağının güçlendirilmesi olarak değerlendirilmiştir. İlerleyen dönemde, Temmuz 1997'de, AB'nin 21. yüzyıldaki "güçlenme ve gelişme" perspektiflerini içeren ve özellikle AB'nin genişlemesine ilişkin izleyeceği politikaları belirleyen "Gündem 2000" bildirisi yayınlanmıştır. Bu genişleme stratejisi çerçevesinde, genişleme sürecine dâhil olacak aday

lkeler belirlenmiş, bunlar guruplandırılmış ve kademeli olarak tam üyelik görüşmelerine başlanmıştır. Genişleme stratejisi çerçevesinde atılan bu adımlar, Birleşik Avrupa Devleti'ne ilişkin değerlendirmelere yoğunluk kazandırmıştır.

Belirtilen bu süreç, giderek Avrupa ülkelerine savunma ve güvenlik konularında artan bir sorumluluk yüklemeye başlamıştır. Söz konusu sorumluluğun artmasına yol açan önemli sebeplerden bzılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

-Avrupa lkelerinin, Avrupa'nın savunma ve güvenlik ihtiyacını müstakil olarak karşılamaya talip olması; Avrupa işlerinin kendilerine bırakılmasını istemesi,

-Genişleme sürecine dâhil edilen aday ülkelerin iç sorunlarını ve angaje oldukları dış sorunları, AB'ye taşımalarının söz konusu olması,

-AB'nin genişleme ve bütünleşme konusunda aldığı yolun, kendisine küresel ve bölgesel ölçekte sorumluluklar yüklemesi; AB'nin, bölgesel ve küresel ölçekteki krizlere angaje olma ihtimalinin giderek artması,

-Rusya Federasyonu konusundaki belirsizliğin sürmesi.

Bu veriler, AB'nin savunma ve güvenlik ihtiyacının artan bir seyir gösterdiğinin ve göstereceğinin somut birer işaretleridir.

Esasen, 1990 sonrasında, Avrupa'nın savunma ve güvenlik işlerinin kendisine bırakılmasını isteyen AB'nin, bununla yetinmeyerek, bugüne kadar NATO tarafından yerine getirilen,

-barışı oluşturma, koruma ve sürdürme operasyonlarının,

-insanî yardım faaliyetlerinin

-kriz yönetim faaliyetlerinin,

bundan böyle kendisi tarafından üstlenilmesini/yerine getirilmesini istemiş olması, bile yalnız başına AB'nin savunma ve güvenliğe ilişkin sorumluluklarının artmasına sebep olacak bir durumdur.

Avrupa ülkeleri, 1990 sonrasında, Avrupa'daki savunma ve güvenlik işlerinin kendilerine bırakılmasını isterken, Avrupa Birliği olarak, önce Batı Avrupa Birliği (BAB)'ni canlandırmaya ve BAB'a askerî operasyonlar yapabileceği bir yetenek kazandırmaya çalışmışlardır. BAB'ı, AB'nin savunma bileşeni olarak ilân etmişlerdir. Daha sonra, bununla eşzamanlı olarak, NATO içinde Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK) adı altında yeni bir kurum ortaya çıkarmışlardır. Ayrıca, Ortak Güvenlik ve Dış Politika (OGDP) adı ile, ilâve bir birim daha oluşturmuşlardır. Bu kurumsal yapılanma çalışmalarının içini de doldurmaya yönelmişler ve bu meydana, 2003 yılına kadar, 60 gün içinde sefere hazır olabilecek yetenekte, 60 bin kişilik bir kuvveti kurma kararı alarak, bu doğrultuda bir çaba içine girmişlerdir. Bu arada, 2000 yılının son çeyreğinde BAB lağvedilince, NATO içinde geliştirilen AGSK, Avrupa'nın savunma ve güvenlik politikası olarak AB'nin savunma yapılanmasında müstakilen gelişmeye başlamıştır.

Ancak başka bir gerçek daha vardır ki özellikle uluslar arası terörizmin hız kazandığı yeni dönemin tehditlerine karşı, ister hegemon güç, ister az gelişmiş ülke olsun hiçbir ülkenin tek başına başarılı olması mümkün değildir, insanlık, her zamankinden daha fazla işbirliği ve dayanışmaya

muhtaçtır. Ancak, mevcut uluslararası dinamikler böyle bir işbirliği ortamının kısa vadede ortaya çıkarılmasını kolaylaştırıcı nitelikte değildir.

ABD'nin Avrupa'dan yumuşak güvenlik (soft security), barışı tesis, kont-terörizm ve kriz yönetimi konusunda öğreneceği pek çok şey olduğu gibi AB'nin de ABD'den yüksek teknoloji ile keşif savaşı konusunda öğrenecekleri vardır.²¹

-Uluslararası suç örgütleriyle terörist örgütler arasında da özellikle küreselleşmeyle birlikte yakın bir ilişki kurulmuş, terör örgütleri ya uluslararası suç örgütlerinin faaliyet alanlarına girerek ya da onlarla işbirliği yaparak kendilerine mali kaynak sağlama yoluna gitmişlerdir. Bu çerçevede sınır ötesi faaliyet gösteren örgütlere karşı sınır ötesi mücadele yöntemleri güçlendirilmeye çalışılmakta, İnterpol, Europol gibi örgütlerin daha etkin çalışabilmesi için girişimlerde bulunmaktadır. Buna paralel olarak özellikle "siber ortamın" denetlenmesine yönelik mekanizmaların geliştirilmesine de ağırlık verilmiştir.

Öte yandan İngiltere dışındaki önde gelen AB ülkeleri de Bush yönetimin keyfi ve tek taraflı terör tanımına değişik biçimlerde itiraz etmektedirler. Avrupalı liderlerin önemli bir kısmı terör tanımından ziyade Bush yönetiminin bu tanımdan hareketle uygulamaya koyduğu terör karşıtı politika konusunda farklılaşmaktadırlar. Avrupalılar terör karşısında

²¹ "The European Union: Its Role And Power In The Emerging International System" The Woodrow Wilson School Of Public And International Affairs, Princeton University, October 3-5, 2003.

<http://www.princeton.edu/~lisd/old/euconferencesum.html> (4.4.2004).

istihbaratın rolünü önemser iken ABD daha çok askeri operasyonları merkeze alan bir anlayış sergilemektedir.²²

²² Howard LAFRANCHI: “US vs. Europe: Two Views Of Terror” The Christian Science Monitor , March 18, 2004 Edition.
<http://www.csmonitor.com/2004/0318/p01s01-usfp.html> (24.8.2005).

KAYNAKÇA

AB ve Güvenlik Sorunları, AB Belgelerinden Çeviri, Kazakistan AL-Farabi Milli Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2002.

A National Security Strategy For A New Century, Washington DC: The White House, Mayıs 1997

ALANAT, Mümin. “Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası Ve Siyasal Birlik”, Avrupa Birliği El Kitabı, TC Merkez Bankası Yayınları, (Ankara 1995).

ANGI. Onat. “Terörizm ve Birleşmiş Milletler”, Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar Dergisi, 1999 Bahar Dönemi.

AKGÜL, Deniz Altınbaş. “11 Eylül Sonrası AB’nin Teröre Yaklaşımı Ve Ortak Dış Politika Ve Güvenlik Politikası’nın Başarısızlığı”, Stratejik Analiz Dergisi, Sayı 20, (Aralık 2001).

Avrupa Birliği Resmi Web Sitesi Maastrich Anlaşması Orijinal Metni
“Maastricht Treaty Title VI”
<http://europa.eu.int/en/record/mt/title6.html>

Avrupa Birliği Resmi Web Sitesi: The History of The E U.
http://europa.eu.int/abc/history/index_en.htm (14.10.2005)

Avrupa Birliği Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası

European Union Common Foreign And Security Policy

http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/intro/index.htm (9.8.2005)

Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Konferansı, Temel Belgeler: Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Belgeler Arşivi:

http://www.hyd.org.tr/tr/link.asp?link_id=9 (3.2.2006)

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Resmi Web Sitesi

AB Adalet ve İçişleri Politikası “Özgürlük, Güvenlik Ve Adalet Alanı”

<http://www.deltur.cec.eu.int/ab-politika.html>, (8.6.2005)

BALDWIN, David A. “The Concept Of Security”, Review Of International Studies, Vol. 23/1, 1997.

BAŞEREN, Sertaç. “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme ve Mücadele” Avrasya Dosyası, No 1 Sayı 4 Kış 1994.

BEŞE, Ertan. Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları, Seçkin Yayınları, Ankara, 2002.

Birleşmiş Milletler, Suç Ve Uyuşturucu İle Mücadele Ofisi, Resmi Açıklamaları United Nations, Office On Drugs and Crime, “Definitions of Terrorism”

http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html (12.12.2005)

BOROMBAYEVA, Elvira. “Maastricht Antlaşması, Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası Ve AGSK AB'nin Güvenlik Konseptinin Gelişim Süreci”, 2023 Türkiye Dergisi, (Eylül 2001),
<http://www.2023.gen.tr/eylul2001/maas.html> (9.11.2005)

BOZKURT, Ömer. “Maastricht Antlaşması Ve Avrupa Birliği'nin Geleceği”, Amme İdaresi Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, cilt: 26, (1 Mart 1993 Ankara).

BRUGIERE, Pierre F. “La Securite Collective-1914-1945”, Edition Pedone, Paris, 1946.

BUNYAN, Tony. The Europol Convention, Statewatch, London, 2000.

CAMERON, Gavin. Nuclear Terrorism: A Threat Assessment For The 21st Century, St. Martins Press, New York, 1999.

Consolidated Version Of The Treaty On European Union, “Maastricht Antlaşması J Maddesi, Amsterdam Antlaşması Madde 11”.
<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/index.htm>

ÇAKMAK, Haydar. Avrupa Güvenliği, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.

DEIGHTON, Anne. Western European Union 1954-1997: Defence, Security, Integration, St. Antony's College, Oxford, 1997.

ERGİL, Doğu. “Uluslararası Terörizm”, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 47, Sayı 3, Haziran-Aralık 1992.

Eurojust Resmi Web Sitesi

“What is Eurojust?”

<http://www.eurojust.eu.int/> (11.7.2005)

Federation Of American Scientists Resmi Web Sitesi

“International Crime Threat Assessment” (12.8.2005)

<http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap2.html>

“Fight Against Terrorism” Adlı AB Belgesi:

<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/s22008.htm> (12.10.2005)

FONTAINE, Pascal. Europe In Ten Lessons, EC-Commission, Luxembourg, 1992.

FOSTER, James. “Deputy Chief Of The US Mission To The EU Assesses The European Reaction To The Madrid Terrorist Attacks And Spain’s New Policy On Transatlantic Relations”

<http://www.geoscopie.com/espaces/e941attenmad.html> (08.11.2005).

GANOR, Boaz. “Defining Terrorism: Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?” The International Policy Institute for Counter-Terrorism Web Site www.ict.org.il/articles/define.htm (14.10.2006)

GRANT, Charles. "The Eleventh Of September And Beyond: The İmpact On The European Union", Superterrorism: Policy Responses, (Ed) Lawrence FREEDMAN, MA Blackwell Publications, Malden 2002.

GÜN, Ö. Rengin "11 Eylül Sonrasında Başat Tehdidin Yeni Adı: Uluslararası Terörizm Olgusu", Stratejik Analiz Dergisi, No 2, Sayı. 24, (Nisan 2002),

GÜNEY, Erhan. "AB İçerisinde Europol ve Türk Emniyet Teşkilatı", Polis Dergisi, Sayı 27, (Nisan-Haziran 2001).

GÜRSES, Emin. Ayrılıkçı Terörün Anatomisi IRA-ETA-PKK, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997.

HALICI, Nihal. "Enfromasyon Savaşı için Ağır Silahlar", Bianet Haber Merkezi <http://www.bianet.org/2002/03/09/haber8406.htm> (5.8.2005)

HOSEIN, Gus. "Threatening The Open Society: Comparing Anti-terror Policiesn And Strategies In The U.S. And Europe", Privacy International, (13 Aralık2003).

Elektronik Versiyonu İçin Bkz:

<http://www.privacyinternational.org/issues/terrorism/rpt/comparativeterrorrepo rtdec2005.pdf>

İslam Konferansı Örgütü Resmi Web Sitesi

Kuala Lumpur Declaration On International Terrorism, Adopted At The Extraordinary Session Of The Islamic Conference Of Foreign Ministers On Terrorism, 1-3- April 2002.

<http://www.oic-oci.org>

JONES, James L. “Nato’nun Askeri Yapılarındaki Dönüşüm”, Nato Dergisi, (İlkbahar 2004).

<http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/turkish/military.html>

KALEAĞASI, Bahadır. “Tek Pazardan Ekonomik Ve Parasal Birliğe Avrupa Birliği’nin Yetkileri ve Karar Alma Mekanizmaları”, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, No:132, (Ankara 1995).

KARACAN, İsmet “Terörizm Kavram ve Yapısı”, Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı: Uluslararası Terörizm Sempozyumu, 17-18 Nisan 1984, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984.

KAYA, Sezgin. “Interpol, Europol ve Uluslararası Terörizm”, Emniyet Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi.

http://www.egm.gov.tr/apk/dergi/39/web/makale/Sezgin_Kaya.htm#_ftn1
(9.6.2005)

KEGLEY, Charles W. (Ed.): International Terrorism Characteristics, Causes, Controls, New York, 1990.

Konya Emniyet Müdürlüğü Resmi Web Sitesi
http://www.konya.pol.tr/teror_sb.htm (13.11.2005)

KÖKNEL, Özcan. Bireysel Ve Toplumsal Şiddet, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1996.

LAFRANCHI, Howard. "US vs. Europe: Two Views Of Terror", 18 Mart 2004
Tarihli The Christian Science Monitor Gazetesi.
<http://www.csmonitor.com/2004/0318/p01s01-usfp.html>

Military Expenditure, SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament And
International Security. Oxford University Press, Oxford, 2002.,

Monterey Institute of International Studies Web Sitesi, "Chemical and
Biological Weapons: Chemical and Biological Weapons: Possession and
Programs Past and Present"
<http://cns.miis.edu/research/cbw/possess.htm>

MORIN, Edgar. Avrupa'yı Düşünmek, Çev. Şirin TEKELİ, İstanbul:Afa
Yayınları, 1988.

"National Strategy of the United States, August 1991"
<http://www.fas.org/man/docs/918015-nss.htm> (25.06.2005)
<http://fas.org/man/docs/strategy97.htm> (13.12.2005)

North Atlantic Treaty Organization Resmi Web Sitesi
“İttifakın Yeni Stratejik Kavramı” No:1 Nato Dergisi 1992.
www.nato.int

ÖZEN, Çınar. “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Temel Özellikleri”,
A.Ü. ATAUM Bülteni, Sayı: 1, (Ankara Kış 2000/2001).

ÖZTÜRK, Osman Metin. “11 Eylül’deki Saldırı Sonrasında Uluslar arası
Terörizm Ve Terörle Mücadele” 2023 Dergisi, Sayı 11,(5 Mart 2002).
TREANOR, Paul. “The Ethics of Terror” 18 June, 2004.
<http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/terror-ethics.html> (7.6.2005)

Princeton Üniversitesi Resmi Web Sitesi, “The European Union: Its Role And
Power In The Emerging International System” The Woodrow Wilson School
Of Public And International Affairs, Princeton University, (October 3-5 2003).
<http://www.princeton.edu/~lisd/old/euconferencesum.html> (4.4.2004)

PURVER, Ron. “Chemical and Biological Terrorism: New Threat To Public
Safety?”, Publication Of Research Institute For The Study Of Conflict And
Terrorism, (LONDON 1997)

RAPOPORT, David C. “Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious
Traditions”, American Political Science Review, No: 78/3, (Eylül 1984).

Reinforcement of EU Policy Against Terrorism , Police And Judicial
Collaboration Issues” Adlı AB Belgesi.
[http://www.greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&fol
der=39&article=58](http://www.greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=39&article=58) (12.10.2005)

SANTIAGO, Michael. Europol And Police Cooperation In Europe, The Edwin Mellen Press, New York, 2000.

SARTER, Jacques. “Avrupa Birliği’nin Güvenlik Ve Savunma Boyutu”, NATO Dergisi, No: 4, (1995).

TANİLLİ, Server. Fransız Devrimi’nden Portreler, Adam Yayınları, İstanbul, 1999,

TC Dışışleri Bakanlığı Web Sitesi, “Türkiye ve Agit”
http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/UluslararasıKuruluslarlallıskiler/AGIT/ (7.9.2005)

“The Alliance’s New Strategic Consept”. NATO Review, No:2 (1999).,

TREANOR, Paul. “Legalise Terrorism”
<http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/terrorism.html#english> (7.6.2005)

Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu Resmi Web Sitesi.
http://www.fp6.org.tr/web/e_dokuman/ab_genel/ABnin_abc.doc (10.14.2005)

U.S Departmen Of State Resmi İnternet Sitesi “Patterns of Global Terrorism “
<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2001/pdf/> (8.11.2005)

ÜLGER, İrfan Kaya. “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Arka Planı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları”, Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye, Der. Refet YINANÇ, Hakan TAŞDEMİR, Ankara, 2002.

ZINN, Howard. “Our War on Terrorism” The Progressive Magazine, Kasım 2004.

http://www.thirdworldtraveler.com/Zinn/Our_War_On_Terrorism.html

WARDLAW, George. Political Terrorism, Cambridge University Pres, Cambridge,1982.

Webster’s New Collegiate Dictionary, 9.th Edition: A. Meriam Webster, Massachussets: Websters Pub.

EK 1 . AVRUPA BİRLİĞİ TARİHÇESİ

19 Eylül 1946 Zürih.te yaptığı bir konuşmada Winston Churchill Avrupa Birliği.nden bahseder

5 Haziran 1947 Marshall Planı Avrupa'nın kalkınması için yürürlüğe girer

1 Ocak 1948 Benelux ülkeleri arasında Gümrük Birliği anlaşması yürürlüğe girer

17 Mart 1948 Brüksel Anlaşması Fransa, Belçika, Hollanda, Luxemburg ve İngiltere arasında imzalanır

16 Nisan 1948 Marshall Planı'nın uygulanması için Avrupa Ekonomik Teşkilatı kurulur

28 Ocak 1949 Fransa, İngiltere ve Benelux ülkeleri Avrupa Konseyi.nin kurulmasına karar verirler. Danimarka, İrlanda, İtalya, Norveç ve İsviçre.yi bu konuda beraber çalışmak üzere davet ederler

5 Mayıs 1949 Avrupa Konseyi Statüsü Londra.da imzalanır

3 Ağustos 1949 Avrupa Konseyi fiili olarak çalışmaya başlar

9 Mayıs 1950 Schumann Deklarasyonu; Robert Schumann (Dönemin Fransa Dışişleri Bakanı) Avrupa'nın kömür ve çelik kaynakları konusunda işbirliği yapılması tezini ortaya atar

26 Ağustos 1950 Avrupa Konseyi Schumann Planını onaylar

18 Nisan 1951 6 ülke (Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Luxemburg, Hollanda) Paris Antlaşmasını imzalarlar. Böylece Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulur

30 Temmuz 1952 Luxemburg yeni Birliğin geçici merkezi olarak seçilir

1 Ocak 1953 AKÇT Vergisi Kabul edilir böylece ilk ortak Avrupa vergisi yürürlüğe girer

15 Mart 1953 Ortak Demir Pazarı Kabul edilir

20-23 Ağustos 1954 6.lar Brüksel.de toplanırlar, Fransız Devlet Adamı Mendes topluluğun devletler üstü bir statüye kavuşturulması gerekliliğinden bahseder

8 Aralık 1955 Mavi fon üzerine 12 altın yıldızlı bayrak Topluluğun simgesi olarak kabul edilir

25 Mart 1957 Roma Antlaşması; 6'lar Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Atom Enerjisi antlaşmalarını imzalar (Euratom)

1 Ocak 1958 Roma Antlaşması yürürlüğe girer

15 Nisan 1958 Konseyin ilk düzenlemesiyle Almanca, İtalyanca, Fransızca ve Flemenkçe resmi diller olarak kabul edilir

29 Aralık 1958 Ortak Para Birimi Anlaşması kabul edilir

8 Haziran 1959 Yunanistan Topluluk.la anlaşma imzalamak için başvuruda bulunur

8 Temmuz 1959 Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre ve İngiltere Avrupa Serbest Ticaret Bölgesini kurmaya karar verirler (EFTA)

31 Temmuz 1959 Türkiye Topluluk.la anlaşma imzalamak için başvuruda bulunur

4 Ocak 1960 EFTA için İsveç'te anlaşma imzalanır

18 Temmuz 1961 Bonn Konferansı; 6'lar siyasi birlikten ilk defa söz eder

31 Temmuz 1961 İrlanda Topluluğa resmi adaylık başvurusu yapar

9 Ağustos 1961 İngiltere Topluluğa resmi adaylık başvurusu yapar

10 Ağustos 1961 Danimarka Topluluğa resmi adaylık başvurusu yapar

30 Nisan 1962 Norveç Topluluğa resmi adaylık başvurusu yapar

1 Kasım 1962 Yunanistan ve Topluluk arasında Ortaklık Anlaşması imzalanır

1 Aralık 1964 Türkiye ve Topluluk arasında Ortaklık Anlaşması imzalanır

8 Nisan 1965 Brüksel, değişik amaçlarla kurulan 3 teşkilatın birleştirilme antlaşması imzalanır (AET, AKÇT ve EURATOM)

1 Ocak 1966 AET Ortak Pazar.a doğru üçüncü ve son aşamasına girer. Oylamaların büyük çoğunluğu için çokluk esası oybirliği esasının yerini alacaktır

11 Mayıs 1967 Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle, İngiltere'nin ortaklık taleplerine engel olmaya devam eder

31 Aralık 1969 Ortak Pazara geçiş için öngörülen 12 yıllık süre sona erer

22 Nisan 1970 Luxemburg Anlaşması; Birlik Üçüncü Ülkelerden ithal edilecek mallar üzerindeki vergiler hakkında karar verme yetkisini üzerine alır

- 30 Haziran 1970** Danimarka, İrlanda, İngiltere ve Norveç ile ortaklık görüşmeleri Norveç'te başlar
- 22 Ocak 1972** Danimarka, İrlanda, İngiltere ve Norveç ile Topluluğa Katılım Belgeleri imzalanır
- 1 Ocak 1973** İngiltere, İrlanda ve Danimarka resmen üye olurlar. Artık 9 resmi üye vardır
- 14 Aralık 1973** Kippur savaşı sonrası petrol fiyatları yükselir, 9.lar ortak enerji politikası belirleme kararı alırlar
- 17 Eylül 1973** İspanya, İsrail, Cezayir, Tunus ile görüşmeler yapılması onaylanır, Malta ile tarım alanında anlaşma imzalanır
- 5 Haziran 1974** İngiliz halkının %67,2 si Toplulukta kalmanın lehinde oy kullanır
- 1 Aralık 1974** Roma'da toplanan karar organı Avrupa Parlamentosu seçimlerinin ülke bazında doğrudan yapılmasına ve Kuzey-Güney görüşmelerinde Topluluğun tek bir heyetle temsil edilmesine karar verir
- 15 Nisan 1976** Magrib ülkeleri ile ticaret anlaşmaları imzalanır
- 28 Mart 1977** Portekiz resmi adaylık başvurusunda bulunur
- 28 Haziran 1977** İspanya resmi adaylık başvurusunda bulunur
- 13 Mart 1979** Avrupa Para Birliği Prosedürü yürürlüğe girer
- 28 Haziran 1979** Yunan Parlamentosu Topluluğa Katılımı onaylar
- 13 Temmuz 1984** Saarbruck'ta Fransa-Almanya sınır kontrolünün kademeli olarak kaldırılmasına dair anlaşma imzalanır
- 1 Ocak 1985** İlk Avrupa Topluluğu pasaportları dağıtılmaya başlanır
- 29 Mart 1985** Portekiz ve İspanya'nın katılımı kabul edilir
- 29 Mayıs 1986** Avrupa Topluluk Bayrağı ve Milli Marşı kabul edilir
- 14 Nisan 1987** Türkiye resmi adaylık başvurusunda bulunur
- 9 Kasım 1989** Berlin duvarının çöküşü
- 19 Haziran 1990** Schengen anlaşması Benelux, Almanya, Fransa tarafından imzalanır, böylece bu ülkeler arasında serbest dolaşım sağlanır
- 4 Temmuz 1990** Güney Kıbrıs Rum Yönetimi resmi adaylık başvurusunda bulunur
- 16 Temmuz 1990** Malta resmi adaylık başvurusunda bulunur

3 Ekim 1990 İki Almanya birleşir

27 Kasım 1990 İtalya Schengen anlaşmasını imzalar

15 Temmuz 1991 İsveç resmi adaylık başvurusunda bulunur

18 Mart 1992 Finlandiya resmi adaylık başvurusunda bulunur

2 Haziran 1992 Danimarka halkı referandumda Avrupa Birliği'ne red kararı verir

18 Haziran 1992 İrlanda halkı referandumda Avrupa Birliği'ne onay verir

2 Temmuz 1992 Luxemburg Avrupa Birliği anlaşmasını onaylar

25 Kasım 1992 Norveç resmi adaylık başvurusunda bulunur, İspanya Avrupa Birliği anlaşmasını onaylar

6 Aralık 1992 İsviçre Avrupa Ekonomik bölgesine girmeyi halk oylaması sonucu reddeder

18 Aralık 1992 Almanya Avrupa Birliği Anlaşmasını onaylar

1 Ocak 1993 Avrupa Tek Pazarı yürürlüğe girer

18 Mayıs 1993 Danimarka halkı bu seferinde Avrupa Birliği'ne "evet" der

1 Ocak 1994 Para Birliği'ne doğru önemli adım, Avrupa Para Enstitüsü kurulur

31 Mart 1994 Macaristan resmi adaylık başvurusunda bulunur

5 Nisan 1995 Polonya resmi adaylık başvurusunda bulunur

1 Ocak 1996 Avusturya, Finlandiya ve İsveç AB'nin yeni üyesi olurlar

26 Mart 1996 Schengen Belçika, Fransa, Almanya, Benelux, İspanya ve Portekiz arasında uygulamaya girer

28 Nisan 1996 Avusturya Schengen'e dahil olur

22 Haziran 1996 Romanya ve Slovakya resmi adaylık başvurusunda bulunurlar

17 Ocak 1997 Çek Cumhuriyeti resmi adaylık başvurusunda bulunur

10 Haziran 1997 Slovenya resmi adaylık başvurusunda bulunur

19 Aralık 1997 Danimarka ve Finlandiya Schengen anlaşmasına dahil olur

12 Aralık 1998 Luxemburg'ta Genişleme Politikası belirlenir ve bununla ekonomik politikaların uygun hale getirilmesi için kararlar alınır

16 Mart 1999 Yunan drahmisi Avrupa Para Sistemi'ne dahil olur

3 Mayıs 1999 Avrupa Para Sistem.ne uygun kabul edilen 11 ülkenin katılımıyla Euro para sisteminin çerçevesi belirlenir

26 Mayıs 1999 Avrupa Merkez Bankası'nın çalışma prensipleri belirlenir

1 Ocak 1999 Euro resmi olarak ilan edilir Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Benelüks, Portekiz ve İspanya.da resmi para birimi olur

1 Mayıs 1999 Amsterdam Antlaşması yürürlüğe girer

3 Mayıs 2000 Yunanistan Euro Bölgesine dahil edilir

19 Mayıs 2000 Komisyon AB üyeliğine aday ülkelerde 2000 yılı içindeki ekonomik gelişmeler ve yapısal reformlar hakkında bir rapor yayınlar

5-6 Haziran 2000 Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 45. toplantısını üç yıllık bir aradan sonra gerçekleştirmiş, ilk kez ortak bir sonuç bildirgesi üzerinde anlaşmaya varır

19-20 Haziran 2000 Feira Avrupa Konseyi, kurumsal reform, Temel Haklar Şartı, Avrupa Ortak Güvenlik ve Savunma Kimliği, genişleme gibi AB'nin gelecekteki yapısını etkileyecek hususları ve EPB, bilgi toplumu, istihdam gibi diğer konuları değerlendirmiş, ayrıca Yunanistan.ın Euro.ya 1 Ocak 2001 tarihinde katılımını kabul eder

23 Haziran 2000 AB ile AKP ülkeleri arasında, Lomé Konvansiyonu.nun yerini alacak bir Konvansiyon imzalanır

28 Haziran 2000 Komisyon 2001-2005 yılları arasını kapsayan sosyal politika hedeflerini içeren gündem raporunu yayınlar

7 Temmuz 2000 AB-Türkiye Karma İstişare Komitesi 10. toplantısını gerçekleştirir

26 Temmuz 2000 Komisyon, Türkiye'nin Katılım Ortaklığı'na ilişkin usulleri ve Türkiye.ye yapılacak yardımların hukuki temelini oluşturacak tüzük taslağını kabul eder

15 Ağustos 2000 Türkiye, BM.in Siyasi ve Kişisel Haklar Konvansiyonu ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Konvansiyonu'nu imzalar

28 Eylül 2000 Danimarka.da Euro.ya katılım referandumla reddedilir

8 Kasım 2000 Komisyon, Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesi önerisini ve aday ülkelerin AB ile uyumunu değerlendirdiği .2000 yılı İlerleme Raporlarını yayınlar

17-18 Ekim 2000 Türkiye ile AB arasında hizmet ticareti ve kamu alımları iyasalarının karşılıklı olarak serbestleştirilmesi müzakerelerinin ilk turu Ankara.da gerçekleştirilir

15-16 Kasım 2000 4. Avrupa-Akdeniz Konferansı Marsilya.da gerçekleştirilir

21-22 Kasım 2000 Türkiye-AB Karma Parlamento Komitesi'nin 46. toplantısı gerçekleştirilir

27 Kasım 2000 MEDA Programına ilişkin tüzükte değişiklik yapılarak, 2000-2006 yılları arasında uygulanacak olan MEDA II Programı onaylanır

4 Aralık 2000 AB Genel İşler Konseyi Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesi'nin kabulüne ve Türkiye.ye Gümrük Birliği'nin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla 450 milyon Euro'luk Avrupa Yatırım Bankası Kredisi sağlanmasına yönelik kararı onaylanır

8 Aralık 2000 Türkiye-AB Gümrük Birliği Ortak Komitesi'nin 10. toplantısı gerçekleştirilir

7-9 Aralık 2000 Nice Avrupa Konseyi, Temel Haklar Şartı'nı kabul etmiş, AB'nin Kurucu Antlaşmalarını yenileyecek .Nice Antlaşması. Taslak metni üzerinde uzlaşmaya varır

28 Aralık 2000 Konsey, Komisyon'un üç yıllık bir dönemde Türkiye.ye MEDA II programı kapsamında 135 milyon Euro'luk yardım sağlanmasını önerdiği tüzüğü kabul eder

2 Ocak 2001 Yunanistan Euro Alanı'nın 12. üyesi olur

18-19 Ocak 2001 Türkiye-AB hizmetler ve kamu alımlarının serbestleştirilmesi müzakerelerinin ikinci turu Brüksel.de gerçekleştirilir

24 Ocak 2001 Komisyon çevre alanında AB.nin gelecek on yıl içerisindeki hedef ve önceliklerini ortaya koyan .6. Çevre Eylem Programı'nı açıklar

14 Şubat 2001 AB.nin Türkiye.ye sağlayacağı yardımları tek bir çerçeve altında toplayan tüzük tasarısı Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanır

26 Şubat 2001 AB Genel İşler Konseyi, tam üyelik sürecinde Türkiye.ye sağlanması öngörülen mali yardıma ilişkin Çerçeve Tüzüğü onaylamıştır.

Ayrıca, Nice Antlaşması Avrupa Birliği üye devletlerinin Dışışleri Bakanları tarafından imzalanır

27 Şubat 2001 AB ve Meksika arasında serbest ticaret alanı oluşturmaya hedefleyen Ekonomik Ortaklık, Siyasi Koordinasyon ve İşbirliği Anlaşması sonuçlandırılmıştır. Söz konusu Anlaşma 1 Mart 2001 tarihinde yürürlüğe girer

8 Mart 2001 AB Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesi'ni resmen onaylanır

19 Mart 2001 Türkiye'nin Ulusal Programı Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilir

26 Mart 2001 Ulusal Program, Dışışleri Bakanı İsmail Cem tarafından Komisyon'un genişlemeden sorumlu üyesi Günter Verheugen'e resmen sunulur

9 Nisan 2001 AB ile Makedonya Cumhuriyeti arasında İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ve Ara Anlaşma imzalanır

25 Nisan 2001 Komisyon Türkiye'ye katılım öncesi mali yardımın çerçevesini belirleyen taslak bir yönetmelik sunar

5 Haziran 2001 Türkiye'nin AB adaylığının teyid edilmesiyle Avrupa Yatırım Bankası Guvernörler Kurulu kararı çerçevesinden krediden faydalanmaya ehil ülkeler arasına alınır

7 Haziran 2001 İrlanda referandum yolu ile, %54 karşı oyla, Nice Antlaşmasını reddeder

15-16 Haziran 2001 Göteburg Zirvesi, genişlemenin geri döndürülemez bir süreç olduğu belirtilir

Kaynak: Değişim ve Gelişim Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği, Arı Düşünce Grubu (Haz.)İstanbul, Ekim 2004.

ÖZET

Bu çalışmada Avrupa Birliğinin kuruluşundan, itibaren yaşadığı güvenlik sorunları soğuk savaş sonrası döneme odaklanılarak ele alınmıştır. Terör sorunu, uluslararası terörün 11 Eylül sonrası aldığı biçim ve bunların Avrupa'ya etkileri genel bir güvenlik sorunu etrafında ele alınmıştır. Çünkü en başta AB kurumları terör sorununu bu genişlikte ele almışlardır. Bu bakımdan ilk başta terör ile pek az ilgili gibi görünen göç sorunu ve vize rejimi gibi konular bu genel güvenlik anlayışı içinde bir yere oturmaktadır.

İlk olarak olgu ve kavram olarak terörizm ve güvenlik konusuna açıklık getirmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede terör ve güvenlik kavramlarının ortaya çıkışı, tarihsel bağlamları ve günümüzde aldıkları biçim tarihsel ve olgusal bir değerlendirme eşliğinde ele alınmıştır. Kavramsal düzeyde yürütülen tartışmaları ele alınmış, kavramsal tartışmaların hukuksal tanımlara temel teşkil ettiği ve hukuksal tanımlamaların ise uluslararası politikada meşruiyet dayanakları oluşturdukları gerçeği dikkate alınmış, bu çerçevede dünya ölçeğinde yürütülen kavramsal tartışmalarla yer verilmiştir. Birleşmiş Milletler çerçevesindeki tanımlama girişimleri ve onun paralelindeki akademik ve hukuksal tanımlama çalışmalarının varırıldığı aşama değerlendirilmiştir.

Çalışmada Avrupa Birliği oluşumunun kısa tarihi ve Avrupa Güvenlik Konseptinin oluşumuna değinilmiş ve bu güvenlik ve terör sorunları hakkında konuşulan siyasi ve coğrafi alanın ele alınması gereğinden kaynaklanmıştır. Avrupa güvenlik konseptinin soğuk savaş döneminde olduğu raddede olmasa dahi hala büyük oranda içinde ABD'nin de yer aldığı NATO, AGİT gibi kurumlarla irtibatlı olması sebebiyle Avrupa güvenliği bağlamında bu kurumların yerlerine ve önemlerine , ayrıca rollerinin değişimine mercek tutmaya çalışılmıştır. NATO ve AGİT'teki ortak çerçevenin dışında Birlik'in Ortak dış ve güvenlik politikası'nın ana hatları ile ne olduğu ve bu çerçevenin

11 Eylöl sonrasında hangi biçime doğru yol aldığı yine bu bölümün içinde değerlendirilmiştir.

Çalışmada Avrupa da terör tanımının ne şekilde yapıldığına değinilmiş, Avrupa Birliğinin terörle mücadele konusunda almış olduğu kararlar ve oluşturdukları kurumlar değerlendirilmiş Avrupa Birliğinin Ortak dış ve güvenlik politikasının oluşturulması ve bu politikanın terörizm ile olan ilişkisi açıklanılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ortaya koyduğu ana yaklaşım AB'nin özellikle Soğuk Savaş sonrasında giderek karmaşıklaşan bir güvenlik ortamına doğru yol aldığı ve Birliğin bu çerçevede kendi güvenliğini düzenleyecek önlemlere yöneldiğidir. Özellikle Madrid ve Londra saldırılarının ardından AB kurumları uluslar arası terör sorununu baş gündemleri arasına almış ve bu konuda hem birlik düzeyinde hem de üye ülkeler düzeyinde önemli yasal düzenlemelere gidilmiştir. Dahası yeni bir savunma konsepti ile uluslar arası güvenlik sorunlarına müdahale edebilecek bir aygıt yaratılmaya çalışılmaktadır.

ABSTRACT

In this study, it has been discussed the “security problems” of the European Union since it was founded, with focus on the past cold-war era. The terrorism dispute has been examined as the shape, the international terrorism gained after September 11 and their effects on Europe, under a general security concern. Because, initially European Institutions handled the terrorism dispute in this extend. Therefore, immigration problem and visa policy were not seen related with terrorism but later on these notions take place in the general security perception.

First of all, plot and notion have tried to clarify “terrorism” and “security” issues. In this context the emerge of the notions of “terrorism” and “security”, their historical ties and their contemporary shape have been studied with a historical and notional evaluation. It has been examined the discussions at conceptual base, the conceptual discussions provide legal base for judical definitions and the judical definitions provide legitimate bases in the international politics. In this frame it is included the conceptual discussions that are held at global level. It is evaluated taht the process reached at the judical and academic definition studies parallel with the studies under the framework of the U.N.

In this study, a brief history of the establishment of the E.U and the european security Concept was given due to the necessity for handling the political and geographical area that is pronounced about these security and terrorism problems. This study tries to focus on the place and importance of the organizations as NATO and ECSC and the European Security because of the fact that the European Security Concept is related with these organisations in which USA is a party . However, this relation is not at the

level as it had been in the cold war era. Apart from the common framework of NATO and ECSC, the Common Foreign and Security Policy of the Union is defined broadly and it is evaluated that to what extent this framework has evolved after September 11.

In this study, the definition of terrorism in Europe has been discussed, the institutions created and the decisions taken by EU about struggle against terrorism was taken into account, and the establishment of European Union's Common Foreign and Security Policy and the relation between their policy and terrorism was tried to be explained.

The main approach of the study is that the EU is proceeding towards a security atmosphere which is getting more complex day by day especially after the Cold War, and the union is searching for precautions that will set up its own security in this context. Especially after the attacks in Madrid and London, EU organs have prioritized the problem of terrorism in their agenda and made crucial regulations both at the national and the Union level. Moreover, a new device is tried to be created that will intervene to international security problems with a new defence concept.